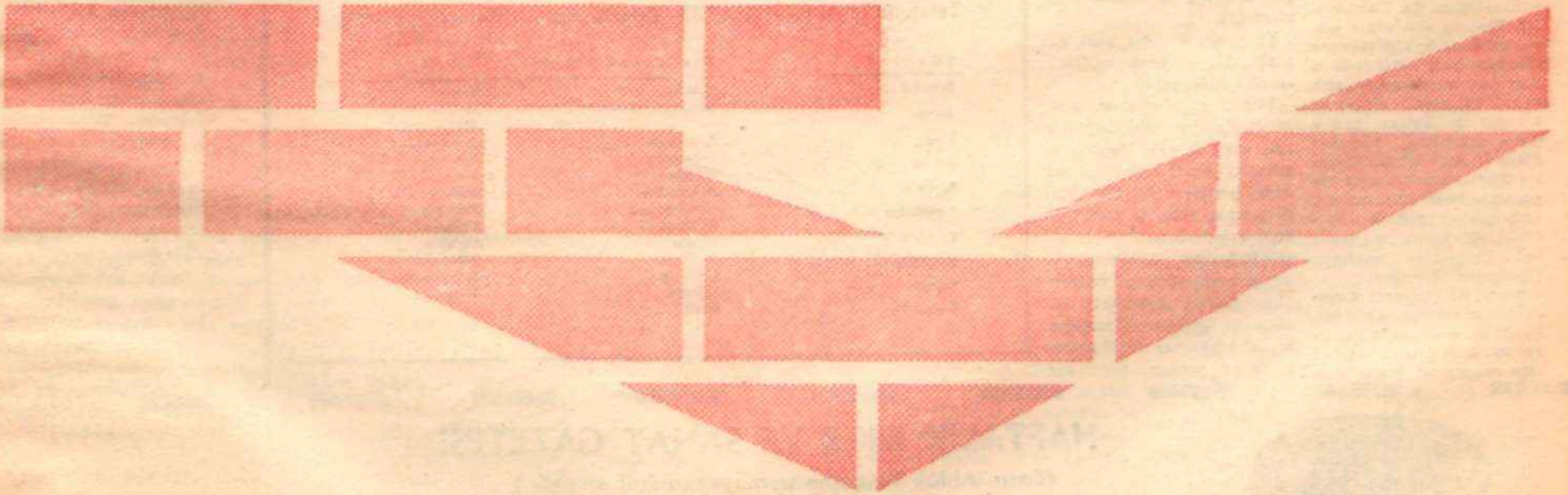

Amerikan iktisadî Yardım Teşkilâtı tarafından hazırlanan

GİZLİ RAPOR

KİRALARI SERBEST BIRAKMAYA ANAYASA MAHKEMESİNİN HAKKI VAR MI?

Yıl : 2 - Sayı: 77 5 HAZİRAN 1963 100 Kuruş

OKUYUCU'DAN YÖN'E

Hatipoğluna açık mektup

Bakan,

27 Mayıs devriminden sonra muhtarlıklar öğretmenlere verilince bulunduğum köyde bir süre muhtarlık yaptım. Yıllarca ihmal edilmiş köyün ana dâvâları olan: Yol, ağaçlandırma, tarlaları basan dere ve selleri kanala toplamak, tecavüze uğrayan mer'a, köy tüzel kişiliğine ait (1950 yılından sonra) arazilerin kurtarılması, içme suları ve sağlık işleri, köyün damızlık hayvanlarının ıslahı işlerini, yanıma seçtiğim aydın kişiler olan köy kurulu ile köy bütçesi ve köy imece yeteneğine göre üç yıllık bir plân yaparak (muhtarlık seçimleri üç yıl sonra olur diye hesap ederek) işe başladık. Köy sandığından para harcamadan her ay imece ile köy yararına yapılan varlığı gören köylüler yapılacak işlere canla başla sarıldılar. Fakat geçmiş yılların köye musallat ettiği bâzı toprak ağaları bu durumdan gocundu, işleri çıkmaza sokmak için bâzı 27 Mayıs devrimine karşıt kişileri, ruhsatsız okul çağındaki çocuklara Kur'an ve eski yazı okuttürmadığımız köy imamını üzerimize yönterdiler; bunlarla da bize bir şey yapamıyacaklarını anlayınca, türlü çeşit nedenler düzenliyerek şikâyet şikâyet üzerine valiyi usandırdılar, nihayet bir gün vali beni çağırdı: «Hoca bu muhtarlığı bırak, köylü ne hâli varsa görsün» dedi. Muhtarlığı başkasına bıraktım. Aradan bir yıl yakın zaman geçti. 1962/63 ders yılı başında halk semineri dolayısiyle köyümüze gelen Millî Eğitim Müdürü ve ilk öğretim müfettişi köy kahvesine halkı toplamışlar, ben de yanlarına gittim. Bana karşıt olanlar hemen beni şikâyete başladılar, müdür ve müfettiş onlardan yana oldu. Atatürk ilkelerine, 27 Mayıs Devrimine saldıranları savunuyorlar, «niçin imamın çocuklara eski yazı okutmasına mâni olmuşum, niçin 27 Mayıs günü yapılacak yağmur duasına izin vermemişim, ben Müslüman değil miymişim.» Bu sözleri benim âmirim Eğitim Müdürünün ağzından işitince bana düşman olanlar saldırılarını daha da arttırdılar. Bir kaç gün sonra evime gelirken üç kişi üzerime saldırdı, beni yaraladılar. Suçlular yargılanırken affa uğradılar, ceza almaktan kurtuldular. Yalnız benim çilem dolmamış, 10.4.1963 günü İl Millî Eğitim Disiplin Kurulunun kararına dayanarak Bakanlığınızın 4.4.1963 gün.ü 243.05 (26-43) 11561 sayılı kararıyle Bolu ili emrine naklimin yapıldığını öğrendim.

Yaşım 43 tür, yurt dışındaki hizmetlerim sayılmadı, Şimdi 35 seli maaşla çalışıyorum. Biri yüksek, diğeri orta okulda iki çocuk okutuyorum. Köyde evim, bağım, bahçem, cins ineklerim olup kısmen üreticilikle geçimimi sağlıyorum. Ayrıca köylüye örnek olmağa çalışıyorum. Bu nakil işi işlerimin düzenini bozduğu gibi çocuklarımın tahsillerine engel olacak. Bunun için Yüksek Makamlarınızca öğretmenin huzur içinde çalışması amaçsa Atatürk ilkelerine bağlılığım, 27 Mayıs Devrimine canla başla hizmetimden dolayı uğradığım bu haksızlığın giderilmesi için önümüzdeki ders yılı başına kadar yine eski yerimde kalmam için ilgililere emirlerinizi saygıyla arz ederim.

Mehmet HEZARFEN
(Öğretmen - Eskişehir)

Ezilenlerden ses

Son yıllarda ulusumuzda ekonomik sorulara geniş ölçüde eğiliniyor. Gittikçe artmakta bu eğilim. Çünkü artık insanlık öyle bir devreye giriyor ki, toplumsal yaşantının en önemli temeli ekonomi oluyor. İnsanlığın hızla çoğalışı yanında, ekonominin önemi de bağımla artmakta. Sosyal yönden geri kalmışlığın nedenlerini bile ekonomide aramak gerekecek gittikçe. İnsanlar bu konu üzerinde önemle durmalı. Üretim kaynaklarına değerini vermeliler. Bir ulusta ekonomiye gereken değerin verilmemesi, bir iç yara olduğu gibi bir dış yara bir siyasal yaradır da. Tüm bunları düşününce Türk yurtseverlerinin ekonomiye verdikleri önemde hiç şaşılacak bir şey yoktur. Belki geç bile kalındı bunda.

Son yıllarda ulus yurtseverlerini ekonomik sorunlara eğen sebep; ekonominin öneminden, bu önemin artacalunduğu ekonomik bunalımlardır. Bugün Türkiyede liberal ekonomiye verilen aşırı önem, farklı sınıflar doğurmaktadır. Şimdiki durumda ekonomik, bundan ötürü de sosyal yaşantıda büyük bir dengesizlik var. Bu koşullar içinde bunun gittikçe artacağı da açık.

Bu durumda üretim kaynakları özel teşebbüse teslim edilmiş, ulusal gelirin yarıdan çoğu sayılı kişilerin elinde birikmekte. Böylece mutlu bir azınlık rahat yaşamakta, hiç bir sıkıntı çekmemekte.

Ya yüzde 80 imiz olan ırgatlar, köylü, amele sınıfları, emekçi halk yığınları...

Büyük çoğuluğumuz olan köylü şimdiye kadar hep öküzün ektiğini yedi durdu. Asırlardır kendi kaderiyle baş başa. Şimdiyse öküzün ektiği yetmez oldu. O tezek kokulu evinde senenin tüm gününde bulgur pilâvından başka yiyecek yüzü görmüyor. Tüm günleri şaşkınlıkla üzüntüyle geçiyor. İnsanlığın faydalandığı her türlü kolaylıklardan yoksun. Şose, çeşmeden akan su, radyo, telefon, gazete yabancı şeyler ona. Devletin bir sadaka gibi yaptırıp bırakıverdiği ilk okuldan başka bir şey görmedi. Onu da butama mayanlar çok. Çocuğunu güç yaşantı koşulları içinde orada okutacak. Ondan sonrası öküz başına... Ama zenginler öyle değil. Denizaşırı ülkelerde okutuyorlar çocuklarını. Ağa kişiler ağa aydınlar yetiştiriyor... Köylü çocuğu için ilk okuldan sonra en gelleniyor okumak. O ilk okul bitirince ya öküz başına, ya bir ağa yanına köleliğe, ya da şehre İş ve İşçi Bulma Kurumunun önüne günlerini beklemeğe... Artık iş beklemektedir köylü. Günler, aylar geçer iş bulamaz. Günleri birer kuru simitle geçirir hep. Düşünür.. Köyde kalsaydı daha mı iyi olacaktı. İşçi deyince yanlış anlaşılmasın, işçiler, hep böyle köyden giden köylüler. Asırlardır köylünün böylesine kötü koşullar içinde bocalamasından kimler sorumlu? Kimler onu bu duruma düşürüyor?

Köylüyü kalkındıracak yasalar, kalkınma plânları yapıldığı söyleniyor. Ama söyleniyor... Kimse gelmiyor onun yanına. Görülmüyor onun gerçekleri. Yalnız dört senede bir politikacı uğrar. «Yollarınızı, sularınızı yapacağız; müşküllerinizi gidereceğiz, aziz vatandaşlarım» der. Bu yapacağı koskoca iyiliklere karşılık tek ricası vardır vatandaşlarından «Yalnız bütün bunların yapılabilmesi için reyinizi bizim partiye vereceksiniz» ve sonra Allaha ısmarladık.

Ulusumuzda kalkınma kalkınma deniyor, eşitlik, demokrasi kuramından söz ediliyor. Hem de büyük çoğunluğun bunca acılara sefaletlere düşmesine göz yumabiliyor. Cahillik, asırlık alışkanlıkların, peşin yargıların tutsaklığı, genellikle yurtta mutlu bir azınlığın rahat yaşayıp büyük çoğunluğun sefalet içinde yaşaması, alabildiğine artan işsizlik, değerlendirilemeyen güçlerimizin batıp gitmesi... tüm bu dertlerin içinde çalkalananların bu sorunları çözümlenmeden kalkınacaklarına ıranıyorlar da. Köylü böyle bunalımlar içinde kıvranırken, çoğunluk daha orta - çağ yaşayışı içindeyken, her köyde, her kasabada, her şehirde soğukta üşümeyen, sıcakta terlemeyen, sıkıntı nedir bilmeyen belirdi kişiler var. Bunlar ulusun dar zamanlarında Karatepeden, Göktepeden Uzunbelene kadar binlerce dönüm toprağı kendine tapulattıran Hacı Efendi çiftliklerinin, yurttaşları soyan doğruluk şirketlerinin sahipleri, amele sınıfını ezen boğazı dolusuna çalıştıran özel teşebbüsçüler... Ve bunların oğulları olan mirasyediler...

Bu muazzam dengesizlik daha ne kadar sürecek. Nereye varacak. Bu düşünülmüyor kimse tarafından. Bunların kendi kendine düzeleceği değil, çoğalacağı apaçık olduğu halde neden devlet ilgisiz kalıyor bu konuda çözüm yolları aramıyor? Neden olacağa yanaşılmıyor?

Ulusumuzda köylü, emekçi, işçi sorunlarına eğilen halktan yana düşünenlere akıl almaz suçlamalar yapan mukaddesat maskeliler de halkın gerçek durumunu görmek istemezler. Köy deyince lüks taksilerle geçerken yol üzerinde görülenler anlaşılmasın. Köstebek yuvasını andıran evleri, tezek kokusu havası, tüm sene bulgur pilâvı yiyen, onu bile bulmakta zorluk çeken kişileri yolsuz, susuz, her türlü haberleşme araçlarından yorgun ırgatları... İki milyon okulsuz çocuğu, İlk okuldan sonra okuması yasaklanmış yabani ağaçları andıran dahileriyle bir köy... İşte gerçek Anadolu köyü... Artık bu gerçeklere kulak tıkamak zamanı geçmiştir.

Bütün bunların tek en büyük nedeni, ulus ekonomisinin aksiyonerlerin eline bırakılması. Kalkınma yurtdaşların yaşama düzeyinin yükselmesiyle olur. Yoksa mutlu bir azınlığın durumuna bakıp, çoğunluğu unutmak, akılları durduran bir çılgınlıktır. Ulusumuzda üretim kaynaklarının liberal ekonomiye bırakılıvermesi, toprakların, fabrikaların ve daha türlü üretim kaynaklarının özel sektör girişimine bırakılması, aslında var olan ekonomik, dolayısiyle sosyal bunalımları gün geçtikçe arttıracaktır.

Her şeyden önce özel teşebbüsün ulus çıkarından çok kendi çıkarını düşündüğü açıktır. Bu özel çıkarları ulus çıkarına sığdırmağa çalışanlar ulusumuzun geri kalmışlığını unutarak varmışlardır bu yargılarına. Geri kalmış uluslarda ekonomik sosyal dengesizliği arttırır özel teşebbüs. ulus ekonomisi zayıflıyormuş, ulusta işsizlik varmış ulus sosyal yönden geri kalıyormuş... Bunları düşünmez o. Ulustaki işsizliğe belki sevinir, emrinde çalışanların üzüleceği gibi..

Devlet, özel teşebbüste kişisel çıkarlara yöneltilen üretim kaynaklarını ulus çıkarına yöneltebilir. Bu kaynakların verimini daha da arttırabilir. Verimin artmasıyla yoksunluklar karşılanabilir. Yerli yapı ilerletilebilir. Endüstri canlılaştırılabilir. İşsizlik ortadan kaldırılabilir. Emek değerlendirilebilir, tüm yurtdaşların alım gücü arttırılabilir. Bu yaşantı düzeyinin artması demektir, uygarlaşmaktır. Bütün bunlar köklü reformlarla olur; ulus çıkarını düşünenlerin çabalarıyla olur; ezilenlerin gerçek durumlarının görülmesiyle gerçekleri ezilenlerin görebilmesiyle olur.

Artık ezilenlerde sezmiş durumda gerçekleri... Yürekler rahat olsun!..

Ali YÜCELALP
(Öğretmen - Haymana)

HAFTALIK FİKİR VE SANAT GAZETESİ

(Basın Ahlâk Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.)

Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu, Mümtaz Soysal, Doğan Avcıoğlu

İmtiyaz sahibi ve mesul müdür: DOĞAN AVCIOĞLU

İDAREHANE: ZİYA GÖKALP CADDESİ 28/1 Yenişehir — ANKARA Telefon: 17 63 89 ★ İstanbul Bürosu: Mollafenari [illegible] Posta kutusu 512 — İstanbul, Tel: 22 55 79 ★ Dizilip basıldığı yer: Gazetecilik ve Matbaacılık T.A.Ş. — İSTANBUL

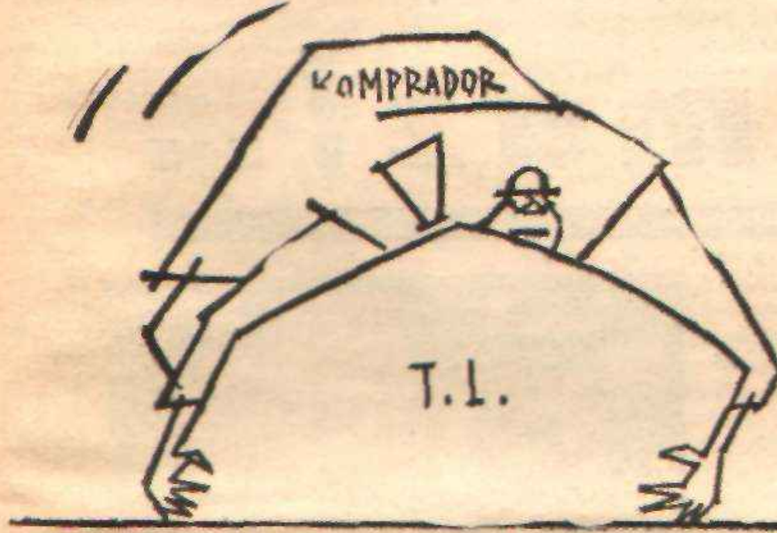
ABONE (26 sayı) 25 T.L., üç aylık (13 sayı) Yıllığı (52 sayı) 50 T.L. altı aylığı 12.50 T.L.'dır. 1963 yılı için özel indirimli abone tarifesi: Yıllık 40 TL., altı aylık 20 TL., Üç aylık 10 T.L.'dır Yurt dışı abonelerinde posta ücreti tutarında ilâve yapılır.

İLÂN: Beher sütunda santimetresi 25 T.L. dır. 1, 3, 4, 5 ve orta sayfalara ilân kabul edilmez. Renkli ilânlar özel tarifeye ve pazarlığı tâbidir. Devamlı çıkacak ilânlar için özel anlaşmalar yapılır. İlânlardan dolayı hiç bir mes'uliyet kabul olunmaz.

YÖN HAFTALIK GAZETE

«BİZİM SERVETİMİZE GÖZ DİKENLERİN GÖZÜ PATLASIN»

(Odalar Birliğindeki konuşmalardan)

BAKIŞ

Ekonomik Demokrasi ve Gençler

«Bugünkü sosyal yapılarda, kendilerini ve yarattıkları uygarlık eserlerini batıracak büyük uçurumlar açılmaktadır. Bu felâketi ancak ekonomik demokrasinin tesisi önleyebilir. Otomatik bir ilerlemeye inanmıyorum. İlmi ve teknik ihtiralardan da medet ummuyorum. Bunlar da kötü bir istikamette kullanılabilir. Kapitalist memleketler esaslı sosyal reformlara, Komünist rejimler de ekonomileri nin idare sistemlerinde esaslı değişmelere muhtaçtırlar. Çalışanlar, bugünkü rejimlerde kontrolsüz bir iktidar eline düşmüşlerdir. Tatbikine girişilen ekonomik plânlarda, her türlü vasıtalara müracaatla ahlâk ve dürüstlüğü yıpratan, çökerten patronların nezareti altında onların menfaatlerine işlenilmektedir. Devlet, kuvvetli ve geniş bürokrasi makinalarını patronların emrine vermiştir.»

Bunları, «İnsanı hangi gelecek bekliyor?» konusundaki Royaumont Milletlerarası açık oturumuna katılan Sorbon Profesörlerden Georges Gurvitch söylüyor.

Ekonomik demokrasi, toplumun geniş ve çoğunluk kütlesi olan çalışanların iktidara gelmesiyle, hak ve adaletin toplumda mümkün mertebe tam tecellisiyle temin edilir. Tam ve mutlak adalete ise zaten erişmek pek kabil değil.

Büyük idealist Fransız Sosyalisti Jean Jaures sosyalizmi, «bilgi ve hürriyetle adaletin gerçekleşmesidir.» diye tarif ediyor. İfratçılar adalete toplumların ekonomideki tabiî gidişleriyle varılacağı kanaatindedirler. Her ikisinde de hedef bu adalete ve hakka varmaktır. Sosyalistler buraya ilim ve hürriyetle varılacağına inanıyorlar.

Sosyalizmde sınıf tahakkümü yoktur. Sosyalistler, bu gayeye büyük kütle, halk çoğunluğu ile ve demokratik usulle varmak azmindedirler.

Büyük kütle kimdir?

1 — Evvelâ ve başta hak ve adalet aşkiyle yürekleri çarpanlar, her türlü adaletsizliğe karşı içlerinde medeni isyanlarını tutamıyanlar: Bütün gençler ve genç kafasiyle düşünenler.

2 — Ancak günlük geçinecek kadar ücret ve maaş alanlar. Yarınlarından emin olmayanlar

3 — Ufak sermayeleri ile, büyük sermayelerin tehdidi altında hayatlarını, emeklerini de katarak kazanmaya çalışanlar.

4 — Büyük kütlesiyle çıkar için değil ecdatlarının ve kendilerinin doğdukları topraklardan, vatan bekçiliği vazifesinden ayrılamayan köylüler.

Gençler, bir ideal ve inanışla geleceğin fethine çıkmışlardır. Bunlar, milletin en büyük ve asıl sermayesi olan kafa kuvvetleridir. Ateşi, elektriği ve atomu bu kafalar bulmuş ve insanlık hizmetine vermişlerdir. Bunlar fikir fedaileridir. Elbette onlar da hayatı sevmelidirler. Hayatın bütün tatlılıklarından lezzet duymalıdırlar. Ancak hayattan hakiki zevk almak, inanmakla ideale bağlanmakla tamamlanır. Ve zevk ile idealleri çarpıştığı zaman, fikir uğrunda bunların hepsinden hattâ hayattan kolaylıkla ve ayrı bir lezzet ile ayrılabilirler.

Adalet gökten inmez. Bu çetin merdiveni kademe kademe ele geçirmek lâzımdır. Gençler, gençce düşünenler statükoya bağlanamazlar. Statükocular, erişilmiş, elde edilmiş, üzerine oturulmuş menfaatlerin rahat içinde kolaylıkla idaresini isteyenlerdir. Bunlar Atatürkçü de olsalar artık Atatürk devrimlerinin külleri olmuşlardır. Günümüzü, geleceğimizi ışıklandıracaklar Atatürk devrimlerinin alevlerini aynı hararetle taşıyanlardır.

Genç fikir kuvvetlerinin, memleketin ilerlemesinde belli başlı faktör olabilmeleri, evvelâ düşündüklerine samimi inanmalarına, birbirlerine bağlanmalarına, birlik olarak tuttukları yolda durmadan ilerlemelerine bağlıdır.

Açık oturumlar, ehemmiyet verilir, lâzım gelen itibar ve değerde tutulursa parlâmentolardan kuvvetli olabilirler. Geri kalmış memleketlerin kalkınabilmesi için başta gelen çare, siyasi, ekonomik ve sosyal fikirlerin açıkça görüşülmesi ve tartışılması, bunların büyük kütlelere mal edilmesidir.

2, ve 3 rakkamlı çalışanlar, daha ziyade şehirlerde olduğu için kolaylıkla teşkilâtlandırılabilir ve haklarının iddiatı sahipleri olabilirler.

En güç ve geç harekete getirilebilen mühim kütle, her türlü zahmet ve ıstıraplara alıştırılmış köylüdür. Bunlara toprak reformundan bahsetmek, kendilerinin, hayatta sürünecek kadar kredi, tohumluk veren ve sair suretle güya yardım eden velinimetlerine karşı bir nevi nankörlüğe sevkedildikleri intibaını da verebilir. Esasen toprak reformuna ait bir kanunu da mahallerinde tatbik edecek mekanizma ağanın eşrafın tesiri altında işleyecektir.

Yukarıda bahsettiğim Milletlerarası oturumda bakınız Vietnam'lı Dr. Nguyen Kttac Vien ne diyor:

«Sosyal çaptaki reformlar yapılmadıkça, meselâ poligami ortadan kaldırılmadıkça köylü, sabanının demirini bile değiştiremez.» Atatürkün büyük devrimlerinin kıymeti bu kadar belâgatle ve kuvvetli tecrübe ile ifade edilemezdi. Kütleyi temelinden kalkındırmak için Atatürk bize bütün sosyal, ekonomik ve siyasî imkânları vermiş, sosyal hücrelerimizi değiştirmiştir.

Yine aynı zat şöyle devam ediyor:

«Çok azaplı tecrübeler geçirmiş köylü, ağır başlı ve inandığı ve boynunu eğdiği hüzünlü kaderiyle kolay kolay konuşmaz, çekilecek nutuklar içine işlemez. onlara haklarını anlatmak kaderlerinin daima aşağılık olmadığını göstermek için «üç birlektelik esası» ismini almış metoda müracaat temek lâzımdır».

«(1) Köylü ile beraber çalışmak (2) Beraber yaşamak (3) beraber yemek Bu uzun sürmeyecektir. Belki birkaç gün, belki bir hafta. O vakit köylü inanacak ve içine döktüğü ölçülmez ıstıraplarını dile getirecektir. İşte ancak o vakit kendisine insan olduğu, insanlık hakları anlatılabilir ve inandırabilir. Her köyde ayrı aile ve menfaat gruplarındaki 6 kişiyi kazanmak bütün köylüyü uyandırmaya yeter.»

Demokrasi, eğer yalnız politikacıların ve onların dayandığı patronların çıkarına yarayan ve diğerleri için kâğıt üzerinde kalan bir rejim değilse, bütün vatandaşların, bilhassa çalışan büyük kütlenin Anayasada kendisine verilen hakları iyi bilmesi ve anlaması ve lâzım geldiği gibi kullanabilmesiyle hakikaten ve fiilen yerleşebilir.

Devlet, İmam ve Hatip mektepleri gibi Atatürk ilkelerini ve Anayasa haklarını da büyük kütleye iterek yukarıdaki metodla kendilerine anlatabilecek, inandıracak bir kadro yetiştirebilecek kurslar, mektepler açıncaya, bunu açtırmak için lüzumlu etkiyi sağlamlaştırıncaya kadar bu vazife yine fedakâr gençlere düşmektedir.

Bilim, sahiplerine bildiklerini başkalarına, herkese anlatmakla vazifelendirir. Bilgi bir nevi imtiyaz diye kafalarda saklanmaz. Her imtiyaz sahibinin âkıbeti, içindeki insan hayat ve neşesinin derin ve feyizli menbaını çok çabuk kurumuş görmektir.

Memlekette siyasî demokrasi yanında onu mânâlaştırmak, inhisarcı ellerden kurtarmak için biran evvel ekonomik demokrasiyi kurma yollarına gitmek, memlekette de iktidarı çalışanların ve çalışanlar için çabalıyacakların ellerine vermek, Atatürkçü gençlere düşmektedir. Bu büyük savaşta onların tek temiz silâhları fikir kuvvetleri ve inanç aşkları olacaktır.

Karşılarında görülebilecekler de unutmamalıdır ki Türktürler. Şimdiki fikir ve arzuları ne olursa olsun her Türk gibi onlar da dünya memleketleri arasında vatanlarının şerefli, vatandaşlarının başı kalkık olmalarile iftihar edeceklerdir. Umumun menfaati önünde özel çıkarlarından kolaylıkla vazgeçmiyecek ne insan ne Türk vardır.

Bunun içindir ki gençlerimizin bu yoldaki tartışmalarında, savunmalarında sönmez bir hınç ateşinin çıkaracağı boğucu dumanlardan eser bulunmayacaktır. Onlar bir baba şefkati, bir kardeş hissiyle lüzumunda uzlaştırıcı, bağdaştırıcı fikirlerini dile getireceklerdir. Sınıfsız harpsiz, insan haysiyet ve şerefiyle, sosyal adaletle yaşayan bir toplum isteyenlerin ileri vasfı her şeyden evvel Türkleri ve insanları sevmektir.

Cemal Hüsnü Taray

Böyle özel teşebbüs olmaz!..

Odalar Birliği Genel Kurulu toplantısından görünüş

Eğer, Odalar Birliği Genel Kurulunda konuşan delegeler özel sektörü temsil ediyorsa, kesinlikle söyleyebiliriz: «Bu adamlarla ne kalkınma, ne demokrasi ne de sosyal adalet olur...»

Savulun!. Başbakan geliyor..

Denetçilerden biri hesap raporunu okuyordu. Sabahtan beri, daha doğrusu iki günden beri o kadar çok rapor okunmuştu ki, delegeler okunan hesap raporunu dinlemek yerine aralarında yarenlik etmeyi veya hafiften şekerleme yapmayı daha uygun bulmuşlardı. Hesap raporunu okuyan denetçinin yanına, kürsüye birisi geldi, raporun okunmasını kestirdi ve mikrofondan, «36580 numaralı otomobil kimin ise lütfen yol üstünden çeksin, kapıya giriş yeri tıkanmış» dedi. Sonra denetçi tekrar raporu kaldığı yerden okumaya devam etti ama, mikrofondaki değişik sesin uyarması, delegelerin gözlerini dışarıya çevirdi Dışarda bardaktan boşanırcasına bir yağmur yağıyordu ve Dil ve Tarih — Coğrafya Fakültesinin giriş kapısına doğru yanaşmak isteyen küçük siyah bir opel otomobil, yaya kaldırımına park edilmiş bir başka otomobil yüzünden ileri geçemiyordu. Salonda bir kıpırdanma oldu. Biraz sonra da salonun kapısında sağ tarafında Çelikbaş, solunda Ali Şakir Ağanoğlu olduğu halde Başbakan İnönü göründü.

Başbakan, son CHP Kurultayında bile görülmemiş bir şiddette dakikalarca süren alkışlarla, delegelerin hemen tamamının ayakta, «yaşa varol» nidaları ile karşılandı. Geride bıraktığımız Cuma günü, Başbakanı böylesine alkışlayanlar, Türkiye Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları 15. Genel Kurul üyeleri, yani iş adamlarıydı. İnönü yerine oturuncaya kadar, başta Hasan Tez olmak üzere pek çok iş adamı Başbakanın elini öpmek için kuyruğa girdi.

Kuyruğa girenler arasında, Vatan Cephesi devrinde İnönüye küfür telgrafları çeken mârifetli iş adamları da vardı. Meselâ o tarihte, Ankara Ticaret Odası, İnönüye şu ibret verici telgrafı çekmişti: **«CHP. nin Amasya Vilâyet Kongresine göndermiş olduğunuz mesajı gazetelerden teessüfle öğrendik. Memleketin kalkınması ve milletimizin ileri ve müreffeh milletler seviyesine biran evvel erişmesi için hummalı bir faaliyetle geceli gündüzlü çalışan hükümetimize ellerinden gelen yardım vazifesini yapan ve mesleklerini vatansever bir feragatla icra eden Türk tüccarlarına ve iş adamlarına karşı ileri sürdüğünüz ağır itham, isnat ve iftiralarınızı teessüf ve nefretle reddederiz.»**

İnönünün dünkü Vatan Cephesi şampiyonlarını kızdıran sözleri ise şunlar idi: «Vaziyeti **bahane ederek daha geniş kazanç peşinde koşanların hareketini tahlile lüzum yoktur. Onlar beğendiklerini yapsınlar. Ama hareketlerinin kendilerine gayri meşru daha fazla kazanç değil, sâdece dert sağlıyacağını görecekler, ticaret hayatında kumar oynamanın âkibetlerine en kısa zamanda katlanmak zorunda kalacaklardır. Bu husustaki kararımızın değişmez mâhiyetini burada belirtmek isterim.»**

Ne var ki İnönünün bu kehaneti doğru çıkmadı ve ticaret hayatında kumar oynıyan ve 27 Mayısta bütün ileri kuvvetlerin sevgilisi hâline gelen İnönüyü müfterilikle suçlandıran bu adamlar, bugün de başköşededir ve sıkılmadan İnönünün elini öpebilmektedirler!...

Başbakan İnönü, toplantıda iş adamlarını huzur ve istikrar konusunda aydınlattı. İnönü, «Yabancılara da söyledim, hiç bir zaman hâdise olmaz denemez. Hâdise olabilir, ama ileride cereyan edecek hâdiselerin daha dermansız ve tesirsiz olması temenni edilmelidir. Yeni hâdiseler olursa güçlükle veya kolaylıkla ama muvaffakiyetle bertaraf edilebilir. Yeni hâdiseler yüzünden iktisadi hayat bir kaç gün için sekteye uğrar, sonra normale avdet eder. Başarılı olabilmek için emniyet ve istikrar şarttır.» diyordu.

Başbakanın bu sözleri karşısında iş adamları sevinsinler mi korksunlar mı bir türlü bilemediler ama, alkışı da eksik etmediler. Sonra seçimlere geçildi ve altı liste arasında kıyasıya bir çekişmeden sonra Behçet Osmanoğaoğlu ekibi bir kere daha Odalar Birliği yöneticiliğine seçildi. Başbakan seçimlerden önce, yaptığı kısa konuşmanın hemen ardından da alkışlar arasında «izin veriniz de gideyim» diyerek salonu terk etti.

Hep bana, hep bana..

Odalar Birliğinin ilk günkü toplantısı hayli sönük bir hava içinde başladı. İş adamlarının toplantısına ilk gün ne bir bakan gelmişti, ne de senatörler ve milletvekilleri. Raporların her biri de birer ciltlik kitap halinde olduğundan ilk gün sadece bunlar kıraat olundu. Cuma sabahı ise, sıra tenkitlere geldiğinden iş adamlarımız öğleye kadar enine boyuna içlerini döktüler. O gün söylenenleri şöyle bir dinlemek bile, iş adamlarımızın seviyesini ve dünya görüşlerini ortaya koymak bakımından dikkat çekiciydi.

Kongrede büyük baş iş adamlarının sesi pek duyulmadı. Konuşanlar daha ziyade orta çapta iş adamlarıydı ve bunlar raporun büyük patronların telkini altında ve kendi çıkarlarına uygun bir şekilde hazırlanmış olduğunu ileri sürdüler.

Günün en ibret verici konuşmasını Erzurumlu iş adamı Osman Çilingiroğlu yaptı. Milli Korunma Kanunundan, «Müthiş kanun» diye söz eden Çilingiroğlu, 1950 den sonra kendilerini koruyanların prensiplerden ziyade birkaç büyük hükümet adamı olduğunu, özel teşebbüsün prensiplerden ziyade bu himayeler sayesinde geliştiğini söyledi. Sonra başından geçenleri yanık bir şekilde şöyle anlattı:

«— Geçenlerde bir açık oturumda ağzımı açayım dedim, az daha linç edeceklerdi. Bizim aleyhimizde konuşanları omuzladılar. Bizim elli senedir yüzde 98 imiz dişinden tırnağından arttırdığıyla servet sahibi olmuştur. Eğer biz sobasız mağazalarda mallarımızı satmasaidik o üçbuçuk adam şimdi burada yaşayamazdı. Bizim servetimize göz dikenlerin gözü patlar. Meslek aleyhinde düşünce doğurmak isteyen bazı yazarlar bilsin ki hayal ettikleri vurguncular, aradıkları hırsızlar aramızda yoktur.»

Çilingiroğlundan sonra kürsüye gelen İzmitli iş adamı İrfan Özmen ise daha da baskın çıktı. «Zaman zaman basında Türk tüccar camiasını hedef tutan yazılar çıkmaktadır. Ordu pazarları takdir ettiğimiz birer teşekküldür. Ancak Ordu Pazarlariyle serbest teşebbüs bir değildir» dedi.

Başbakan İsmet İnönü
Dünden bugüne...

Ordu pazarlarından veba gibi söz eden Özmen, bu pazarlar lehine yayın yapan Ulus gazetesine çattıktan sonra İzmitte serbest teşebbüsle rekabet yapan Seka kooperatifinden de acı acı dert yandı. Sonra Devlet Malzeme Ofisine çattı, devlet dairelerinin buradan alış veriş etmelerinin adaletsiz olduğunu ileri sürdü ve «bizden toplanan vergilerle çalışan Devlet Malzeme Ofisi milletin aleyhine çalışıyor» diyerek korkunç bir de ifşaatta bulundu.

Kotalara iştirakin bir nevi kumar olduğunu da söyleyen İzmitli iş adamı, «Bir inşaatçı, makinası için lâzım olan kayışı dışardan getirmek için Odaya başvurdum, fakat oda bu Türkiyede imâl ediliyor dedi, ancak bu kayışı Türkiyede imâl eden fabrika veya imalâthaneyi bulamadım. Sonra da kota diye paralarımız boş yere Merkez Bankası kasalarında yatıyor» dedi.

Erzurumlu iş adamlarından İbrahim Kuzuluoğlu ise, çok daha parlak fikirlerin sahibi olarak kürsüye çıktı. Genel Kurulu ve Birlik Yönetim Kurulunu İktisadî Devlet teşekkülleri ile mücadele etmeye dâvet ettikten sonra, «İktisadî Devlet Teşekkülleri özel teşebbüsle haksız bir rekabet halindedir. İnsaf edin, devlet işportacı mıdır? Sümerbank hâlâ elli kuruşa makara satıyor. Halbuki Sümerbankın elli kuruşa sattığı makarayı özel teşebbüs daha ucuza satmaktadır. Sümerbankın perakende satış yapan mağazaları kapanmalıdır» dedi.

Paralar bizim cebimize girecek

İstanbullu iş adamı Selâhattin Kadri Apay ise, iş adamlığı zihniyetini aksettiren şaheser bir konuşma yaptı. 1963 programında bayındırlık işlerine 7 milyar lira ayrıldığını belirterek, «Bu para sizlerin ve benim cebime gidecek, Birlik nasıl olur da bunu raporuna almaz» dedi. Açıksözlü iş adamı Apay, plânın inşaat bölümü hakkındaki düşüncelerini de şöyle açıkladı: «Bu kadar şümullü bir yatırımı gerçekleştirebilmek güçtür. Bu yatırım yerine getirilemiyecektir». Açıkgöz Apay bu arada, «Köylü» olan inşaat işçilerinin sigortaya tâbi tutulmamasını, sözde işçileri koruyan bir gerekçeyle istedi: «Bu sınıf işçilerden prim kesmek ve İşçi Sigortalarını bunların sırtından geçinir hâle getirmek doğru değildir.»

İzmirli iş adamı Halit Çayırlı da kahkahalarla dinlenecek bir konuşma yaptı. Çayırlı, «Cemiyetimizde maalesef bir çok sapık bulunmaktadır. Cinsî sapık,

siyasi sapık ve iktisadi sapık. Sosyalizm adı altında nereye kadar gideceği belli olmıyan zihniyetler Odalar Birliğinin faaliyetlerini bombardıman etmektedir. Bunlarla sonuna kadar, ezinceye kadar mücadele etmeliyiz» dedi. Sonra toprak reformundan söz açarak, «Hangi eller tarafından hazırlandığı bilinmiyen bu kanun tasarısının getireceği karanlıktır.

Herkesi bir miktar toprak sahibi yapacak reforma değil, zirai reforma taraftarız. Nüfus problemi ütopik bir toprak taksimiyle halledilemez. Verimsiz araziyi özel sektöre dokunmamak şartıyla rantabl bir hale getirilmesi toprak reformunun gayesi olmalı. Gübre mevzuunda da devletleşmenin aleyhindeyiz. Bürokratik bir sistemle devlet bunda muvaffak olamaz.» dedi.

Trabzonlu Fındıkçı Şevket Çulhanın derdi başkaydı. O da, «Sezon başında 124 dolar ihraç fiyatiyla başlayan fındık mahsulünün ihracı daha sonra 141 dolara kadar yükseldi. O zaman 138 — 139 dolara müşterimiz olduğu halde 141 dolardan aşağıya fiyat düşürülmesine hükümeti ikna edemedik. Şimdi fiyatlar piyasada 118 dolara kadar düştü. Bizim elimizde de 1962 yılının 110 milyon kilo fındığından 24 milyon kilo stok kaldı» dedi, fındık fiyatlarının devlet tarafından tesbit edilmesinin aleyhinde bulundu. Süleyman Türk adlı bir başka iş adamı ise Kurumlar vergisinin yüzde yirmiye çıkarılmasının yerli sanayii boğduğunu yok ettiğini ileri sürdü.

Özel Sektörün mutlu temsilcileri öylesine gözleri karamış halde idiler ki, kürsüye çıktıklarında memleket menfaati imiş, plânmış, kalkınma imiş vatandaş haklarıymış, sosyal güvenlikmiş herşeyi ve herşeyi unutuyorlardı. Onların ölçüsü ile sosyalizm kahrolasıca bir doktrindi. Devlet karşılarına dikiliyor, kârlarını azaltıyordu. Yağma ve soygun imkânları alabildiğine serbest bırakılmıyordu. Üçbuçuk yazar ve düşünür kirli çamaşırlarını ortaya çıkararak bu özel teşebbüsçülerimizin rahatlarını ve huzurlarını kaçırıyorlardı. Hükûmet bunları susturmalıydı. Ordu Pazarları, kooperatifler gibi teşebbüslerin başı ezilmeliydi. Tenkidleri cevaplandırırken Behçet Osmanağaoğlu, iş adamlarımızın Ordu Pazarlarından duydukları büyük kuşkuyu söyle gidermeye çalıştı: «Odalar Birliği olarak Genel Kurmaya yazı yazdık. Ordu Pazarlarının mensuplarından başkasına satış yapamamasının teminini istedik. Sayın Genel Kurmay da bize bu hususta garanti verdi.»

İş adamlarının en yüksek organının gözler önüne serdiği manzara acıdır, hazindir. Konuşan hatiplerin olan bitenden en ufak ders almadıkları anlaşılmaktadır. Bu miyopluk karşısında Milliyet'in «Durum»u şunları yazmaktan kendini alamadı: «Kendi zaaflarını belirten ve alınması gereken tedbirleri bir otokritik zihniyeti ile ortaya koyan temsilciler yerine özel sektöre yönelen tenkitleri (Biz olmasaydık o üç buçuk adam yaşayamazdı). (Servetlerimize göz dikenlerin gözü patlasın) gibi cevaplarla yermeye çalışanlar aleyhlerinde hüsumet yaratanlara hizmetten başka bir şey yapmış değillerdir. İşi bu zihniyetle yürütmeye çalıştıkları müddetçe toplantıda bir hatibin belirttiği gibi (Aleyhlerinde konuşanlar omuzlarda taşınacaktır.) Asıl mesele bugün Türkiyede özel sektör aleyhine konuşanların omuzlarda taşınmalarının sebebinde gizlidir.»

Devlet Adamı ve Kahraman

Cahit Tanyol

Osmanlı devlet geleneginde sokak adamı olmadığı gibi, «kahraman» tipi de yoktu. Fatih gibi, Yavuz gibi hükümdarların kahramanlık niteliğine bürünmesi çok sonralara ait bir davranıştır. Savaşlarda şehit düşen vezirlere, padişahlara da «kahraman» denmezdi. Kahraman, bir mitos'a bağlıdır. Devlet idaresinde mitos dalma tehlikelidir; gerçeğin yolunu keser. Bu yüzden, şiddetin, tedbirin, cesaretin birer örneği olan Osmanlı vezirleri, böyle bir mitosun dışında, gerçek büyüklükleri içinde düşünülmüştür. Sayısız «kaside» ler onların kişiliğine dokunmayan bir söz sanatı olarak kalmıştır.

İnsanların çevresinde efsanelerin, menkıbelerin kümelenmesi, toplumla kişi arasında başka bir bağlantının kurulduğunu gösterir.

«Kahraman» tipini devlet değil millet yaratır. Mitos halkın düşünce kadrosu içinde bir anlam kazanır; onu halkın hayal gücü zenginleştirir. Onda halkın özlemi, halkın ülküsü, halkın sevgisi birikir.

Osmanlı devlet anlayışında kahraman yoktu. Çünkü bu kadronun halkla bağlantısı bir devlet - teb'a münasebetinin içindeydi. Halk, bu kadro içine düşenleri artık kendisinden saymamaktadır. Onun «Köroğlu» «Battal Gazi» gibi kahramanları vardır.

«Millî Kahraman» millet ve devlet şuuru içinde bir anlam kazanır. Onlara milletlerin millet oluşu sırasında rastlanır. Bu bakımdan, milletlerin hayatında önemli rol oynamış kimselere dikkat ederken, onlara iki açıdan bakmak gerekir. Bunların biri halk, diğeri de aydındır. Halk ve aydının ortak bir mitos içinde değerlendirmediği hiç bir kimse «kahraman» olamaz. Öyle iken, yakın tarihimizde, Osmanlı devlet geleneğine aykırı olarak, aydınlarımız dalma bir kurtarıcı ve kahraman beklemişlerdir.

Sürekli yenilgiler, durdurulması güç çöküntüler, insanları bir karamsarlığa sürüklemiş; ve bu yenilgi psikolojisi,umuda kapılma ve hayal kırıklığı alteratifi içinde bizi daima Mesih bekler gibi bir kurtarıcı ve kahraman aramak sevdasına düşürmüştür.

Kurtarıcı ve kahraman bir çöküntü ve yıkılış tipidir. Kahraman ve kurtarıcı aramak, politik alanda bir takım şeflerin emrine girme yatkınlığını doğurmuştur. Diktatörler halkta meydana gelen böyle bir yatkınlıktan her zaman faydalanmışlar ve çevrelerinde bir propaganda ekibi kurmuşlardır; kendilerini millet ve devlet hayatının vazgeçilmez bir unsuru haline getirmişlerdir.

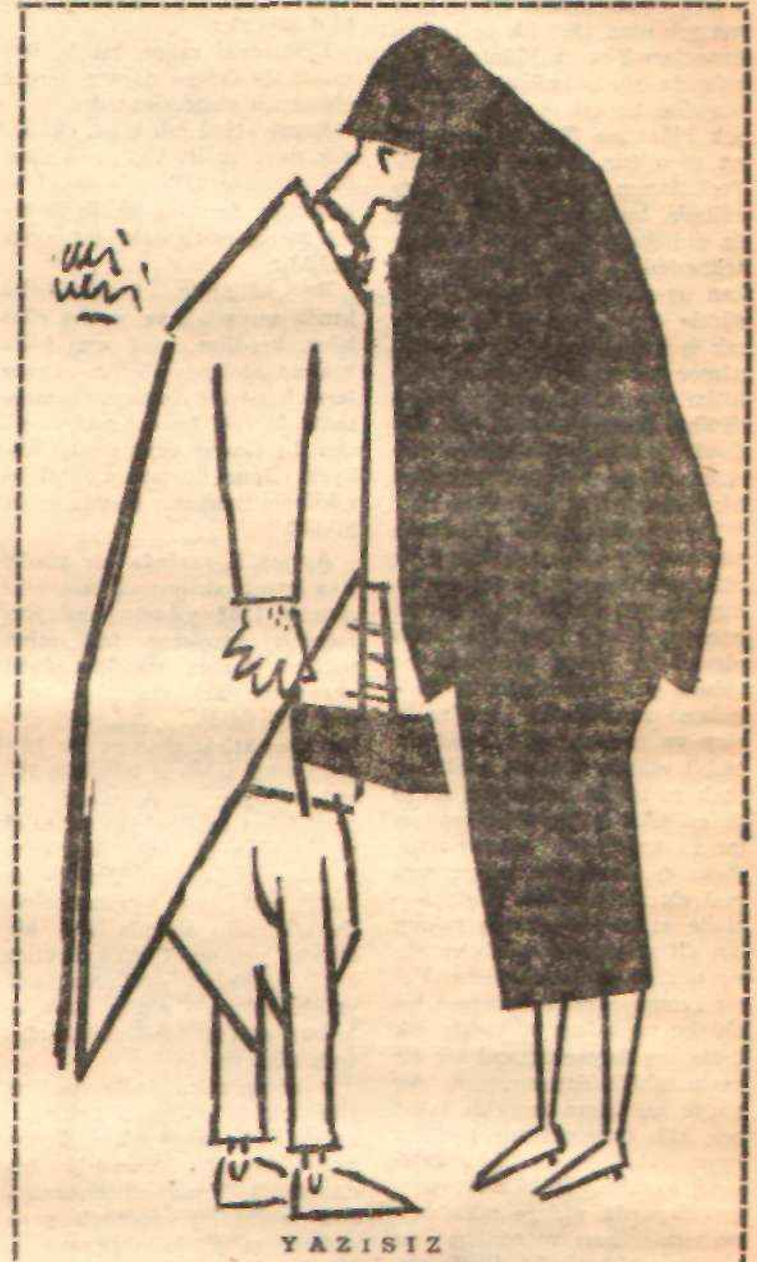
Batıyı fikir olarak değil, şekil olarak getirmenin uyandırdığı hayal kırıklığı memleketimizde bir takım liderler, kurtarıcılar aramak hastalığını doğurmuştur. Kurtarıcı fikrin olmadığı, bilinmediği yerlerde insanların şeflerden medet umması tabii bir olaydır.

Zaman zaman en aydın, en ilerici geçinen insanların dahi bir «Atatürk» ün çıkmasını özlemesi ve kurtuluşu olağanüstü bir plân kurmada araması, fikre, gerçekçi ve kurtarıcı fikre eğilmeye niyetli olmadığımızı gösterir.

Milleti ve memleketi kurtarmak için insanlara sığınmak, devlet adamlarında, ilkel topluluklarda olduğu gibi, mistik güçler aramak bizi, Osmanlı devlet anlayışının çok daha gerilerine düşürür. Bizi anarşinin kucağına atar. Soysuz diktatörlüklerin doğmasına sebep olur.

Milletçe yaşamak istiyorsak «kurtarıcı adam» değil, «Kurtarıcı fikir» aramak zorundayız.

Kurtarıcı fikrin önünü kesen, kurtarıcı fikrin karşısına, sosyal gerçekler içinde kontrol edilmemiş bir takım hazır kalıplarla çıkan her düşünce geridir; ve yıkıcıdır. Biz düşünmeye, biz düşünceyi aksiyonun önünde bayrak yapmaya mecburuz. Oysa ki biz, düşünmek şöyle dursun, kavramlardan dahi korkuyoruz.

YAZISIZ

Nitekim, bir çok kimselerden, son zamanlarda, şöyle sözler duymuşuzdur:

«Ben de Türkiyeyi sosyalizmin kurtaracağına inanıyorum; fakat şu sosyalizm kelimesi yok mu, halk bu sözden ürküyor, başka bir kelime, Türkçe bir söz bulamaz mıydınız?»

Bu düşüncede: «Halkı uyarmak» isteyenlerle, «halkı ayartmak» isteyenler karşı karşıya bulunuyor.

Halka sosyalizm hakkında bir takım yanlış propagandalar yapılmışsa, bunları düzeltmek gerekirken, halk bu kelimeden ürküyor diye, bir takım lâflar uydurmak, bir kelime ile, samimiyetsizliktir ve ayıptır. Namuslu ve halkı seven, onun mutluluğunu isteyen bir aydın, halkın peşin kanaatlerine göre düşüncesini ayarlamaz, onu uyarmaya, kanaatlerini düzeltmeye çalışır.

Kavramlardan korkan insan düşünemez. Düşünemiyen insan kurtarıcı arar. Ve elbette ki kurtarıcı arayan kimse her türlü kurtarıcı fikrin karşısına çıkar.

Senato seçimleri

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin ortak oturumunda yapılan bir oylama ile, Cumhuriyet Senatosu seçimleri 1964 Haziranının ilk haftasına bırakıldı. Bunda, Senato üyelerinin yeniden seçmen karşısına çıkmak konusundaki âşikâr isteksizlikleri kadar, önümüzdeki sonbaharda seçime gitmenin bütün partiler bakımından yaratacağı çeşitli mahzurların da rol oynadığı muhakkak. Ama, alınan kararda insanı en çok üzen taraf, böyle durumlarda artık sık sık rastlandığı gibi, hukukun ve Anayasanın da bu isteksizliğe ve endişelere âlet edilmesidir.

Seçimleri normal iki yıllık sürenin ötesine atanlar, Anayasanın Geçici 10. maddesine dayanıyorlar. Maddenin son fıkrası «İlk Cumhuriyet Senatosu seçiminden iki ve dört yıl sonra yapılacak seçimler hakkında da, Cumhuriyet Senatosu seçimleriyle ilgili kanun hükümleri uygulanır» diyor. İddiaya bakılırsa, «Anayasadan önce kabul edilen seçim kanunu, seçimlerin yapılış tarihi olarak Haziran ayını kabul etmektedir.. Yenilenecek olan Cumhuriyet Senatosu üyeleri 15 Ekim 1961 de seçildiklerine göre, bunların yenilenmeleri için Anayasa gereğince, seçimlerinden itibaren iki yıl geçtikten sonra seçim yapmak gerekmektedir.. Bu da ancak 1964 yılının Haziranında mümkün olabilir.»

Böylece, ilk seçim kurasını çekecek olan senatörler, iki yıl değil, iki yıl yedi ay senatörlük etmiş olacaklardır. İlk ve ikinci kuralarda adları çıkmayan senatörler ise, altı yıl yerine, altı yıl yedi ay senatörlük sandalyesinde kalacaklardır. Bu uzatmanın Anayasaya tamamiyle aykırı olduğu muhakkak. 1961 Anayasası seçimlerin normal süreyi aşmadan yapılması konusunda son derece titiz davranmış ve geriye bırakmayı ancak «savaş sebebi»ne bağlamıştır. Dünyanın her yerinde de, normal olan, seçimleri vaktinden sonra değil, önce yapmaktır. Kaldı ki, Anayasa'da, «aradan mutlaka tam iki yıl geçmeli» diye bir hüküm de yoktur.

Millet Meclisi seçimleri bakımından aynı ihlâl yoluna gidilmeyip de Anayasa'ya bağlı kalınarak seçimleri 1965'te yapmağa karar verilirse, bu takdirde de Senato seçimleriyle birlikte 1964 ara seçimlerini yapmak mümkün olmıyacaktır; çünkü, 74. maddenin 3. fıkrası, «Millet Meclisi genel seçimlerine bir

yıl kala ara seçimi yapılamaz» demektir. Öte yandan 74. maddenin 2. fıkrasına uyup da Senato seçimleriyle birlikte 16 Haziranında ara seçimleri de yapılırsa, bu takdirde Millet Meclisi Genel seçimlerini 1966 Haziranına bırakmak, yani Anayasayı başka bir şekilde ihlâl etmek gerekecektir. Öyle bir tutum ki ne tarafından bakılsa, sakatlığı hemen sırıtıyor.

D. P. T. raporu

Beş yıllık plânın ilk uygulama yılı olan 1963 ilk üç ayının sonuçları Yüksek Plânlama Kurulunda görüşülmüştür. Basına akseden haberlere göre, Yüksek Plânlama Kurulu tartışmasız geçmiştir. Devlet Plânlama Teşkilâtının verdiği rapor izah edilmiş, bu rapor işlerin yolunda olduğunu her satır başında tekrarladığı için, Kurulun Bakan üyelerine de «pekâlâ, çok güzel» demekten başka yapacak iş kalmamıştır. Öyle anlaşılıyor ki, artık Plânlama Teşkilâtı da, mütevekkil, etliye sütlüye karıştırmayan, «Rical i Devlet»e hoş görünmekten gayrı sıkıntı ve endişesi olmayan bir daire haline gelmiştir.

Yüksek Plânlama Kuruluna sunulan üç aylık uygulama raporu çok dağınık ve teknik bakımdan son derece zayıf bir rapordur; birçok hatalarla dolu olması bir yana, hedefinin ne olduğu pek belli değildir. Uygulama raporundan beklenen, olay ve gelişmeleri rakamlarla tesbit etmek, bunları tahlil etmek ve bütün bunlardan iktisadi politika bakımından sonuçlar ve tavsiyeler çıkarmaktır. Halbuki elimizdeki rapor, normal olarak istatistik bültenlerinde zaten yayınlanan rakamları alt alta sıralamakta ve hiç bir sonuca varmamaktadır. Yalnız zaman zaman durumun iyi olduğu veya fena olmadığı şeklinde son derece umumi hiç bir kesin tahlile dayanmayan, ve ancak bu işlere meraklı fakat pek aklı ermeyen bir politikacının nutuklarında bulunabilelecek karakuşi hükümler vardır. Raporda, sadece rakamların sıralanması ve sonuna da «İyidir» hükmünün iliştirilmesi plânsız bir devre davranışıdır. Çünkü o zaman «durumun» iyi veya fena olması bir miktar şahsi kanaat ve görüş açısı meselesidir. Hiç şüphe yok ki bir enflasyon devresi bir inşaat demiri tüccarı için «İyi» bir devredir. Fakat şimdi önümüzde bir Beş Yıllık Plân ve bir yıllık program vardır. Elde edilen uygulama sonuçlarının plân hedeflerile mukayese edilmesi ve ancak ondan sonra değer yargılarına varılması gerekir.

Aksi halde, insanın aklına şu üç ihtimal gelmektedir, ya plâncılarımız, *genel olarak plân fikrine inanmamaktadırlar ve onun iflasını istemektedirler*, ve ya Beş yıllık plânı benimsememişlerdir ve şimdi uygulama sonuçlarını ancak kafalarında olan hedeflerle mukayese edip değer yargılarına varmaktadırlar veyahut da sadece istatistik bültenlerinden topladıkları, uygulama sonuçlarını gösteren rakamlarla, plân hedefleri arasında bir bağıntı kuracak kadar teknik bilgi, tecrübe sahibi değildirler.

Elimizdeki rapor, bu üç ihtimalin de derece derece gerçek olduğunu göstermektedir.

Rapor «1963 yılı genel ekonomik durumu ile başlamaktadır. Bu bölümde 1963 yılı genel ekonomik durumu ile ilgili bir tek satıra rastlamak mümkün değildir.

Bu bölümde, üretim hakkında yuvarlak ve yanlış cümleler, krediler, para arzı hakkında tablolarda görülen rakamların basit bir özeti yer almaktadır. Meselâ bu durumda neden dış ticaret veya devlet maliyesi «Genel durum» a dahil değildir de Bankalar mevduatı dahildir?

Ayrıca 1. sayfada bir yanlışlığa işaret edelim: «Üretimdeki artışın 1962 yılında başlayan stokları yenileme faaliyetine rağmen devam etmekte oluşu ekonomik faaliyetteki gelişmenin belirtisidir» denmektedir. *Bu söz, iktisat okuyan bir birinci* sınıf talebesi için bile bir anlam taşınmaz. Ancak, iyi niyetli fakat en ilkel iktisat bilgisi olmayan bir vatandaş, cümle sonundaki değer hükmüne bakarak belki biraz memnun olur. *Bu cümlenin aslında hiç bir* anlamı yoktur. Çünkü üretim artışı «Stokları yenileme faaliyetine rağmen» olmaz, stok artışları esasen üretimi arttırıcı tesir gösterir.

2. sayfada bir enflasyon tazyiki *intibaı olmadığı belirtil*mekte fakat arkasından «Ekonominin duyarlık kazandığı bir devrede 1963 mahsul durumunun iyiliği (?) sebebiyle piyasada iştira gücünün artması ihtimali para ve fiat hareketlerinin *yakından takibini* gerektirmektedir» denmektedir.

Bu garip tahlil hakkında şu iki noktaya dokunmakla yetinelim:

1. Ekonomide enflasyonist tazyik yoksa, ekonominin du*yarlılık kazanmış olmasının* sebebi nedir?

2. «Para ve fiat hareketlerinin yakından takibinin gerektiğini» söylemek bu nevi resmi dilde enflasyon tazyiklerinin şiddetleneceğini söylemektir. Fakat böyle bir ihtimali mahsulün iyi olacağı sebebine dayandırmak çok garip bir iktisat mantığı kullanmak olur. Demek mahsul fena olsaydı enflasyon tehlikesi ortadan kalkmış olacaktı. Gerçekte mayıs ayı başlarında bütün Hükûmet üyeleri iyi mahsül müjdeleri ile vatandaşın karşısına çıkmışlardı. Fakat şimdi gazete havadislerine ve resmi beyanlara bakılırsa bu müjde de maalesef biraz erken verilmiştir ve mahsul o kadar iyi olmayacaktır. O halde artık «para ve fiat hareketlerinin yakından takibine» lüzum yoktur; tehlike atlatılmıştır!...

Acaba Yüksek Plânlama Kurulunda bu iktisadi tahlil örnekleri üzerinde duran çıkmış mıdır? Bize kalırsa, Devlet Plânlama Teşkilâtı için oldukça küçük düşürücü bu hatalar, bu nevi raporlar gün ışığına çıkarılmadan, bu teşkilâttaki genc ve iddiasız iktisatçıların fikri ve tenkitleri göz önünde bulundurulsa geniş ölçüde önlenmiş olur.

Bu raporda, en ufak ölçüde de olsa bir makro - tahlil teşebbüsünde bulunulmaması bütün bu tahlil hatalarına yol açmıştır.

Bu durumda elbette raporda neden hiç bir iktisadi politika tavsiyesine varılamadığı anlaşılmaktadır. Bu kadar yanlış ve ilkel tahlillerden sonra bir de iktisadi politika sonucuna varılmak istenseydi, işte o zaman, *DPT.* yalnız kendisine zarar vermekle kalmayacak, memleket ekonomisine zarar vermeye başlayacaktı.

Çelikbaş Anayasayı çiğnedi

Çelikbaşzedelerden Sanayi Bakanlığı Teftiş Heyeti Başkanı Naci Gürol, Danıştay kararlarını hiçe sayan Çelikbaş'ı nihayet Türkiye Büyük Millet Meclisine şikâyet etti. Dilekçede şikâyet konusu şu sözlerle belirtiliyor: «Anayasaya aykırı 6435 sayılı kanuna istinaden ve sebep gösterilmeksizin Bakanlık emrine alınmama dair tasarruf ile, bu süretle benden boşalan kadroya tâyin ettiği hemşehrisi Rahmi Tunçağıl'ın tâyin muamelesinin iptali mevzuunda açtığım iki idari dâvâ üzerine Danıştayca 13.12.1962 tarihinde ittihaz *olunan tehiri icra karar*larının Sanayi Bakanı Fethi Çelikbaş tarafından beş aydanberi infaz olunmıyarak, Anayasanın 132 nci maddesinin ihlâl edilmekte olmasından ve bu suretle bütün kanuni unsurlarile *tekerrür eden Anayasayı ihlâl* fiilinden dolayı hakkında Meclis soruşturulması açılmasından ibarettir.»

Dilekçe şu cümlelerle son bulmaktadır: «Adı geçen bakan Burdur milletvekili olması do*layısıyla yasama dokunulmazlı*ğı mevcuttur. Hakkında TBMM. tarafından tahkikat icra edilmedikçe ve yasama dokunulmazlığı kaldırılmadıkça, benim bu dâvamı yürütebilmeme hukuken imkân yoktur.

Anayasanın ihlâli suçu ise ağır cezayı gerektiren fiillerden olup, tâkibatın devre sonuna tâlikine cevaz vermiyecek suçlardandır. Bu sebeple, Anayasa ve hukuk dışı davranışı ile Anayasayı ihlâl suçu bütün kanuni unsurları ile sâbit olan mumaileyh hakkında tahkikat icrası suretile dokunulmazlığı kaldırılarak, Anayasanın 147 nci maddesi gereğince muhakemesi icra edilmek üzere Yüce Divan sıfatile Anayasa Mahkemesine sevkedilmesini derin saygılarımla arz ve şikâyet eylerim.» Anayasanın 132 nci maddesi şöyledir: «... Yasama ve yürütme organlarile idâre, mahkeme kararlarına uymak zorundadır. Bu organlar ve idâre, mahkeme kararlarını hiç bir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geçiktiremez.»

Çelikbaş ise bizim hukuk devletinde, Danıştay kararlarını beşaydanberi geçiktirmektedir.

İhale yolsuzlukları

İhalelerde gelenek hâline gelen bir yolsuzluğu bir kaç sayı önce belirtmiştik. Bu yolsuzluk, ihalelerde müteahhitlerin fiyatı az kırmak için aralarında anlaşmaları ve işi alan müteahhidin ötekilere sus payı vermesi şeklindeydi.

Yazımız üzerine yatırımcı daireler daha dikkatli davran*maya ve ihaleye giren müteah*hitlerin isimlerini, bu kârlı işi organize edenlerden saklamaya başladılar. Ama bu da yetmedi, devlet soygunculuğu devam etti. Nitekim en son Antalyadaki bir regülatör ihalesinde, yağma sistemi başarıyla uygulandı. İş 8 milyon liralık idi ve bazı müteahhitler fiyatı yüzde 30 a kadar kırmaya hazırlanıyorlardı. Ama bu noktada, ihaleye katılacakların isimlerini ele geçiren organizatör araya girdi ve onları yüzde 14 ten fazla fiyat kırmama hususunda anlaştırdı. Nitekim iş, yüzde 14 eksiltmeyle ihâle edildi. İhâleye 7 müteahhit katılmıştı. Organizatör ve bu müteahhitler, sus payı olarak 420 bin lira paylâştılar.

Devlet işte böyle soyuluyor. Fakat mesele henüz bitmiş değildir. D.S.İ. Umum Müdürlüğü, ihâleyi tasdik etmiyerek, bu yolsuzluğu önliyebilir.

Batı basını ve Türkiye

Bugünlerde, Batı basınında Tür*kiye ile ilgili yayınlar* çoğaldı. Bu yayınlar, bir noktada birleşiyor: İnönü Hükümetleri, Türkiyenin muhtaç bulunduğu köklü reformları yapmakta âciz göstermiştir. Bu da toplumun dinamik kuvvetleri arasında sabırsızlık ve huzursuzluk yaratmaktadır. Nitekim bu konuda ciddi **Economist** şöyle diyor: «... Hükümetin hâlinden memnun ve emin olması için pek sebep mevcut değildir. çekişen politikacıların ise hiç... Memnuniyetsizliğin esas sebebi, 1960 Mayısında yapılan ihtilâlin, Batılı demokratik tipte Hükümetin âcilen muhtaç bulunulan sosyal ve ekonomik reformların bir arada yürümesini sağlamaktaki aşikâr başarısızlığıdır.»

New York Herald Tribune ise, tarım vergisi üzerinde duruyor: «Memleket ekonomisini kuvvetli *kılabilmek için* İnönü'nün çiftçileri daha yüksek vergiye bağlaması gerekir. Fakat halkın bu kadar büyük bir kısmını karşısına almaktan çekindiği için şimdiye kadar böyle tedbirler alamamıştır.»

Ciddi Amerikan gazetesi **The Christian Science Monitor** ise yayınladığı bir başyazıda durumu şöyle belirtiyor: «Türkiyede devamlı ekonomik ve sosyal reformların gerçekleştirilmesi âcil bir meseledir. Türkiyenin Batı ittifakına sadakati ve içeride komünizm tehlikesinin mevcut olmayışı, bizim Türkiyenin hâlâ geri kalmış bir memleket olduğu vâkıasını görmemizi güçleştirmektedir. Son 15 yıl zarfında Türkiye, 1920 yıllarında Atatürk'ün açtığı ilerleme yolunda mesafe alamamıştır...

Şeker buhranı

Türkiyede değil, fakat dünyada bir şeker kıtlığı başladı. Londrada ev kadınları şeker stoku yapmak için mağazalara koşuştular. Fiyatlar hızla yükseldi. Şekerin tonu Londrada 100 İngiliz lirasını (2500 lira) buldu, Amerikada perakende fiyatlar, bir hafta içinde iki misline fırladı.

Buna sebep, Amerikanın siyasi sebeplerle Küba şekerine boykot etmesi ve Sovyet Blokunun şeker istihlâkini arttırması.

Ne yazık ki bu fırsattan faydalanamıyacağız. Zira şeker stoklarımızı eritmiş bulunuyoruz. Yakın zamana kadar elimizde yüzbinlerce ton stok vardı. Bunları büyük zararlarla sattık ve pancar ekim alanını daralttık. 1963 yılı stokları ancak iç istihlâki karşılayacak durumda. Bu fırsattan kıt'a Avrupası, özellikle Fransa faydalanacak.

Kendi kendini inkâr

27 Mayıstan önce Forum'da fikir hürriyetini ve fikir namusunu savunan bir Aydın Yalçın vardı. Şimdi bu Aydın Yalçın önüne gelene komünistlik suçunu yakıştırmakta kafatasçılarla yarış etmektedir. Bu, bir aydının yapabileceği en büyük ihanet, en büyük kendini inkârdır. Bunun içindir ki Yalçın'ın dergisinde ismini ilân ettiği birçok üniversite hocası, bu yüz kızartıcı besleme dergide isimlerinin bile görünmesine rıza göstermemişlerdir. Bu durumu 1 Haziran tarihli Forum şu sözlerle belirtiyor: «Yarın dergisi, Müfit Duru imzalı bir yazıda, Yarın'ı çıkaranların çoğunun bir zamanların itibarlı Forumunu çıkaran kimseler olduğunu ileri sürmüştür. Yarın'ın en son yazı kadrosunun kimlerden mürekkep olduğunu bilmiyoruz. Ancak ilk sayısında ilân ettiği yazı kadrosuna, Forum'un yazı kadrosuna dahil olan veya Forum'da yazı yazan bazı arkadaşlarımızın isimleri konulmuştu. Sonradan bütün bu arkadaşlar, haberleri olmadan ve müsaadeleri alınmadan isimlerinin kullanıldığını ve bu işin tekerrür etmemesi için Yarın'a müracaatta bulunduklarını söylediler. Nitekim Yarın, müteakkip sayılarında, yazı kadrosu listesini neşretmekten de vazgeçmiştir... Yazı kurulumuza dahil hiç bir arkadaşın başka bir derginin yazı kurulunda vazife almadığını belirtmek isteriz.»

İşte YÖN'e saldırmak için aşağılık iftiralardan başka bir şey bulamıyan bu zavallı dergi, şimdi de incir çekirdeğini doldurmıyan bir Prof. Enos hikâyesine sarılmış. YÖN, müsaadesi olmadan Prof. Enos'un makalesini yayınlamış. Sonra da ben makale yazmadım diye Prof. Enos'un gönderdiği mektubu yayınlamaktan YÖN kaçınmışmış. Kaç defa söyledik, YÖN, Prof. Enos'un hiç bir makalesini yayınlamamıştır. YÖN, Amerikan Yardım Teşkilâtının Prof. Enos'a hazırlattığı raporu ele geçirerek yayınlamıştır. Prof. Kaldor'un ve Jacoby'nin raporları gibi, bu raporu da ele geçirip yayınlamak bir gazetecilik başarısıdır Ve YÖN, A.I.D'nin Prof. Enos imzasını taşıyan yeni raporlarını da kamu oyuna duyuracaktır. Bundan sadece ve sadece şeref duymaktayız.

Mektup hikâyesine gelince, bu, dedikoduyu ve entrikayı fazla seven ve bu yüzden İstanbul Üniversitesinden uzaklaştırılan bir profesörümüzün, Enos'a yaptığı bir azizlikten ibarettir. Türkçe bilmeyen Enos'a bu profesörün «YÖN'de senin imzalı bir makalen çıktı» demesi üzerine, hazırladığı bir raporu faş etmiş duruma düşmekten çekinen Enos, YÖN'e bir mektup göndermiş ve «Ben YÖN'de makale yazmadım» demiştir. Mektubun bir sureti de Yarın'ın elinde bulunduğuna göre, mektup meselesini kimin tertiplediği ortadadır. Yanlış bilgiye dayanan ve Prof. Enos'u aldatılmış duruma düşüren bu mektubu bu sırf profesörü düşünerek yayınlamadık. Ve o sırada memleketimizden ayrılmış bulunan Prof. Enos'a durumu anlatmalarını, müşterek dostlarımızdan rica ettik.

*Bu incir çekirdeğini bile dol*durmayan mesele üzerinde neden duruyoruz? Sadece ve sadece gözlerindeki merteği görmiyenlerin, YÖN'e söyleyebile

Mersin Ata Fikir Derneği bildiirisi

Mersinli gençler de bir Ata Fikir Derneği kurdular. Dernek, YÖN'e gönderdiği bir mektupta, kuruluş gerekçesini şöyle açıklıyor: «Çevremizde sahte Atatürkçülerin ve yarı aydınların kösteklemelerinden kurtulmamıza yardım edin... Lâfta kalan Atatürkçülükten bıktık artık. Çevremizin bu korkak ve baltalayıcı, uyuşuk davranışını yenmemize siz de yardım edin. İmece ile çalışalım bu uğurda. Azınlığın mutluluğundan çoğunluğun mutluluğuna kavuşalım. Yeter yeter artık çektiklerimiz... İlk ve son durak Atatürkçülük. Halkçı, devrimci, devletçi Atatürkçülük. Kurtulmalıyız, kurtulmalıyız artık.»

Dernek ayrıca Başkan Yardımcısı Mansur Akyıl imzasıyla bir bildiri yayınlamış. Bildiride şunlar yazılı:

«Biz Mersinli gençler, Atatürkçülüğün gün günden savsaklanmasına ve Atatürk'ün yanlış tanıtılmasına ve sahte Atatürkçülerin cirit atmasına tahammül edemiyerek ATATÜRKÇÜ TEMEL AMAÇLAR adı altında bir fikir derneği kurmuş bulunuyoruz. Temel amaçlarımızı da ana sözleşmemizde şöyle belirttik:

a) Atatürk devrimlerini halka ulaştırmak ve benimsetmek yolunda çalışmalar yapmak.

b) Halkın yararına olan bilimsel gelişmeleri halka indirip onların anlıyacağı araçlarla memleketin her köşesine götürüp göstermek.

c) Çağdaş uygarlığa doğru gelişmemize karşı çıkan her türlü düşünüşle çeşitli yollarla savaşmak...

Biz Güneyin 10 [illegible]şili genci bu düşünce ışığı altında bir araya gelmiş bulunuyoruz. Derneğin doğum sancıları kolay olmadı. Kimimiz memur, kimimiz öğrenciyiz. Kürsülerde masa başlarında çıkar uğruna söylenen büyük lâflara karnımız tok bizim. Bu küçük dar çevremizde hani o korkak, kaypak düşünceli, neme lâzımcı, gelene ağam gidene paşamcılar ve sahte Atatürkçüler var ya kimi zaman açıkça, kimi zaman alttan alta bizi kösteklemeğe kalktılar. Olmadık zorluklar çıkarmak istediler. Azmimiz karşısında şimdilik yenilgiye uğradılar. Daha doğrusu pusuya yattılar. Çevremizi ve karşılaşacağımız zorlukları biliyoruz. Bilerek çıktık alana. Bu yola baş koyduk. Başaracağız. Durmak yok. Direnmesini, geri düşünceyle savaşmasını Atatürk'ten öğrendik. Önderimiz, meş'alemiz gene O. Biz memleketimizin ancak Atatürk fikir ve devrimleriyle kalkınacağına inanıyoruz. Kültürsüz, bilgi yoksunu zavallı kişilerin kösteklemelerinden yılacak kişiler değiliz. Ve şuna inanıyoruz ki bu ülkede Atatürkçülük savsaklanmasaydı şimdiye değin çoktan kalkınmış olacaktık. Bu yüzdendir ki ATA FİKİR DERNEĞİ olarak Atatürkçülüğe karşı olan herkese karşıyız...

Şimdi sizden bir dileğimiz var: Adres olarak geçici bir zaman için bir arkadaşın evini gösterdik. Toplantılarımızı parklarda, gazinolarda yapıyoruz. Kimse bize yardım etmiyor. Giriş beyannamelerimizi bile bastıramadık daha. Üye olmak isteyenler, içtenlikle bize yardım etmek isteyenler, siz Atatürke yalansız, maskesiz inananlar size sesleniyoruz!. Atatürk konusundaki kitap yardımlarınızı, bağışlarınızı yazışma adresimize bildiriniz: Yazışma adresimiz şudur: ATA FİKİR DERNEĞİ - P.K. 142 MERSİN. Amaçlarımızı gerçekleştirmemize siz de yardım ediniz. Amacınız amacımızdır.

Hepinize saygılar, sevgiler, selâmlar... Bekliyoruz...»

Kiracılar ve Anayasa

Mümtaz Soysal

Olay ve usul

Gayrımenkul kiraları hakkındaki 6570 sayılı kanunun Anayasa Mahkemesi önüne gelişi, Mersin Sulh Mahkemesinde açılan iki dâvâ dolayısıyla olmuştur. Bir dükkân sahibi, peşin ödenmesi gereken bir yıllık kiranın, ihtara rağmen ödenmemesi üzerine, kiracısı aleyhine dâvâ açmış ve dükkânın tahliyesine karar verilmesini istemiştir. Kiracı ise, bir yıl önceki yıllık kirayı ödediğini, bu defa, Mersin Belediye Encümenince yapılan takdir sonunda yıllık kira indirildiği için, geçen yıl verdiği fazla paranın kendisine ödenmesi gerektiğini iddia ederek aynı mahkemede bir başka dâvâ açmıştır. Mahkeme bu iki dâvâ dosyasının birleştirilmesine karar vermiş, bundan sonra, dükkân sahibi, belediye encümenlerine kira takdiri yetkisi veren 6570 sayılı kanundaki ikinci ve üçüncü maddelerin Anayasaya aykırı olduğunu ileri sürmüştür. Mersin Mahkemesi de, bu iddiayı «ciddi» bularak dosyayı Anayasa Mahkemesine göndermiştir.

Görüldüğü gibi, her iki dâvâ da, aslında, kira takdiriyle doğrudan doğruya ilgili değildir. Birincisi bir tahliye dâvâsıdır ve 6570 sayılı kanunun 2. ve 3. maddeleriyle değil, başka bir maddesiyle ilişiği vardır. İkincisi ise, kira iadesine dairdir ve Borçlar Kanununa dayanmaktadır. Dâvâlarda Belediye Encümeninin kararı tartışma konusu yapılmamaktadır. Yapılmasına da imkân yoktur; çünkü Belediye Encümeninin kararı idarî bir karardır ve bunun aleyhine ancak idarî mahkemeye başvurulabilir. Nitekim, dükkân sahibi de, Belediye Encümeni kararı aleyhine Danıştay'a başvurmayı ihmâl etmemiştir. 6570 sayılı kanundaki 2. ve 3. maddelerin Anayasa aykırılığı iddiası işte idarî dâvâ sırasında ileri sürülmeli, iddianın ciddiliği önce orada incelenmeli ve, ciddi görülürse, Anayasa Mahkemesine Danıştay yoluyla gelmeliydi. Öyle anlaşılıyor ki, Mersin Sulh Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın 151. maddesini, kastolunandan farklı bir şekilde yorumlamaktadırlar. Bu maddede, «bir dâvâya bakmakta olan mahkeme, uygulanacak bir kanunun hükümlerini Anayasa'ya aykırı görürse..» ibaresi var. İbareyle kastedilen şey, mahkeme tarafından uygulanacak kanun hükümlerinin Anayasaya aykırı görülmesidir; yoksa, mahkemeler, şu veya bu sebeple önlerine gelmiş olan kanunların bütün hükümlerini Anayasa'ya aykırı mı, değil mi diye incelemeğe başlarsa, hem altından kalkamıyacakları bir yükün altına girmiş olurlar, hem de yargı organının yetkileri Anayasaya ve modern devlet idaresi ilkelerine aykırı bir şekilde genişletilmiş olur. Bu nokta, Anayasa Mahkemesi üyelerinden ancak ikisinin, Tevfik Gerçeker ile Hakkı Ketenoğlu'nun muhalefet şerhlerinde belirtilmektedir.

Anayasa Mahkemesinin yetki alanını genişletici eğilimi bununla da kalmıyor. Bahis konusu meselede, kiraların 1953 seviyesinde dondurulmasıyla ancak dolaylı bir şekilde ilgili basit bir iade ve tahliye dâvâsı varken, yani olsa olsa 6570 sayılı kanunun 3. maddesi ele alınmak gerekirken, Anayasa Mahkemesi kiraları, 1939 esasına göre belli ölçülerde zam yaparak ayarlayan 2. maddeyi de incelemesinin sınırı içine sokmuştur. Böylece, dâvâ, bir «prensip dâvâsı» hâline girmiştir.

Dondurulan kiralar

Anayasa Mahkemesinin iptâl kararına konu teşkil eden 6570 sayılı kanun, aslında, yanlış atılmış bir adımın tamiri için çıkarılmıştı. Vaktiyle 6084 sayılı kanun, Harp yıllarında konan sınırlamaların kaldırılmasını, konutlardan başka yerler de 1955 Ocağından, konutlarda da 1955 Haziranından itibaren mutlak bir kira serbestliğine gidilmesini öngörmüştü. Ama, daha 1954 yılının son aylarında, «gayrımenkul buhranının devam ettiği ve kiralar ile tahliye sebeplerinin tahdidi rejiminin terkedilmesinin büyük buhranlar yaratacağı» düşünülerek. 6570 sayılı kanunla «kiraları dondurma» rejiminin, daha doğrusu eskiden dondurulmuş olan kiraların yeni esaslarla devam etmesi sağlanmıştı. Kanunun 2. maddesiyle 1939 kiralarına konutlarda yüzde ikiyüz, konuttan başka yerlerde de yüzde dörtyüz zam yapılmaktaydı. 3. maddeye göre ise, 24 Şubat 1947 tarihinden sonra inşa olunan gayrımenkul kira bedelleri 12 Mayıs 1953 tarihinde mevcut yazı veya sözlü mukavele ile belli miktarı geçemiyecekti.

Önemli olan nokta şu: Anayasa Mahkemesi, kararında, «kiralar hakkında kanun koyucunun sınırlamalar koymasını» caiz saymakta, ama verdiği hüküm bu «caiz sayma» ile tam bir çatışma mahiyetini taşımaktadır. Gerçekten, caiz sayma bakımından, Mahkeme üyeleri şu noktalar üzerinde oybirliğine varmışlardır:

a) Hayat pahalılığı toplumda huzursuzluk yaratan bir olaydır;

b) Toplumu buna karşı korumak amacıyla Devletin tedbir alması kamu yararına uygundur;

c) Kiraların kontrol altına alınması da bu kamu yararı amacı güden tedbirler arasına girmektedir ve bu bakımdan «mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz» diyen 36. maddeye de uygundur;

d) Ancak, kamu yararı amacıyla da olsa, mülkiyet hak'kının özüne dokunulmamalıdır.

Eşitlik kurbanları

Bütün bu caiz görmelerden sonra, normal olarak, kira tahditleriyle ilgili hükümlerin Anayasaya uygun bulunması beklenirken, birden bire, ortaya, hukuk ve iktisat karışımı bir gerekçe çıkmakta ve maddeler buna dayanılarak iptâl edilmektedir. Anayasa Mahkemesi, «kira konusu, iktisadi hayata etki yapan önemli bir faktör olmakla beraber bunu yalnız başına ele alınması, istenen sonuçları sağlamağa yetmez» şeklinde bir noktadan hareket etmekte, «hâl böyle iken diğer sektörlerde devletçe alınmış olan tedbirler ve yapılan sınırlamalar kaldırılmış, bu suretle daha geniş kazanç imkânları sağlanmış, buna karşılık mülk sahiplerinin gayrımenkullere yatırdıkları sermaye gelirlerinin değişmez kalması gibi bir durum hâsıl olmuştur» demektedir. Bu noktada biraz durup, verilen hükümlerin doğru olup olmadığını, daha doğrusu Anayasa Mahkemesinin bu çeşit hükümlere varmağa yetkili sayılıp sayılamıyacağını sormakta fayda var. Fiyat yükselişlerini durdurmak için «devletçe alınmış olan tedbirler ve yapılan sınırlamaların kalkmış» olduğunu söylemek ne dereceye kadar doğrudur? İktisadi hayatın kontrol altında tutulması için alınan tedbirler, sadece Millî Korunma Kanunu ve bunun uygulamalarından mı ibarettir? Hâlâ, çeşitli alanlarda ve çeşitli bakımlardan türlü kayıtlamalar yürürlükte değil midir? Türkiye'de herşey, iktisadi hayatın bütün yönleri, tam bir serbestliğe kavuşmuştur da, yalnız kiralar mı kayıt altında kalmıştır? Sonra, «mülk sahiplerinin gayrımenkullere yatırdıkları sermaye gelirlerinin öbür kesimlerdeki gelirlerin artışıyla birlikte değişmesi» gerekeceği nezamandanberi bir Anayasa kuralı olmuştur?

Anayasa Mahkemesinin karar gerekçesinde, ayrıca, «bu durum, gelirlerin dağılışında; mal sahipleri zararına ve kiracılar yararına bir değişiklik doğurmuştur. Bu sonuç, yurttaşların, haklarda ve yükümlülüklerde eşitliği prensipine tamamiyle aykırıdır» deniliyor. İktisadî hayatın başka kesimlerinde kazanç imkânları artarken, gayrımenkullerdeki kayıtlamaların devam etmesi, «mal sahipleri zararına ve kiracılar yararına» nasıl bir değişiklik doğurmuş olabilir? Nazarî olarak, mal sahiplerinin ellerinde kira konusu mülkten başka birşey bulunmasaydı ve kiracılar da sadece dükkânları işgâl eden *tüccardan ibaret kalsaydı*, böyle bir hüküm belki doğru görülebilir, tüccar çeşitli imkânlardan faydalanıp bol bol kazanırken, mülk sahibi yerinde saymış olurdu. Ama, hayattaki mekanizmanın ve şemanın bu derece basit olmadığını söylemeğe herhalde lüzum yok. Ne mülk sahipleri bütün geçimlerini *gayrımenkul gelirlerine bağlamış* zavallılardan ibarettir, ne de kiracıların hepsi zengin dükkân sahipleridir. Gayrımenkul sahiplerinin çoğu zaman, başka alanlardan da bol gelir alan kimseler olduğunu ve kiracıların da, büyük çoğunlukla, dar ve sabit gelirli kimseler arasından çıktığını söylemeğe hacet var mı? Kaldı ki, kayıtlama prensibini kabul ettikten sonra, bu kayıtlama'nın şu veya bu zümreye zarar vereceğini, daha doğrusu mülk sahiplerini istedikleri gibi kazanmaktan alıkoyacağını kabul etmemek olur mu?

Huzursuzluk

Türkiye'de son yıllarda okadar çok «huzur» lâfı edildi ki, insan, ister istemez, memleketteki huzursuzluğun başlıca sorumlusu olarak «huzur» kelimesini görmekten kendini alamıyor. «Huzur» lâfı, nihayet Anayasa Mahkemesi kararlarına da girmiştir. Son karardaki şu cümleyi dikkatle okuyunuz: «6570 sayılı kanunun 2. ve 3 maddelerinde öngörülen sınırlamalar, yukarıda belirtildiği gibi, adalete ve eşitliğe aykırı durumlar doğurduğu ve bu yüzden gayrımenkul sahibi yurttaşlar arasında huzursuzluk yarattığı ve huzursuzluk diğer vatandaşlar üzerinde de etkilerini göstermekten geri kalmadığı cihetle, bunların artık kamu yararını sağladıkları kabul edilemez»! Eylülde fırlayacak kiraları düşündükçe tasalanan kiracı kütlelerine bakıp, «ey huzur senin uğruna ne huzurlar kaçıyor!» diyenler herhalde çok [illegible]caktır.

Anayasa Mahkemesinin kararı, aslında bu Mahkemenin yetki alanına girmemesi gereken bazı meselelerde varılmış hükümlerden kuvvet alıyor. Gerçekten, kiraların sınırlanma usulü, azamî kira tesbitindeki esasın tâyini, iktisadî şartlardaki değişikliklerin kiralara etkisi, kiraların dondurulmasında 1953 rayicini almaktaki isabet gibi meseleler, yargı organının değil, yürütme ve yasama organlarının yetki alanına girmektedir. Nitekim, Anayasa Mahkemesinin bu meseleleri incelemeğe, hem de pek kestirme yollardan incelemeğe girişmesi ve ondan sonra da iptâl kararı vermesi, üyelerden büyük bir kısmını muhalefet şerhi yazmağa sürüklemiştir. Gerçekten Mahkemenin kira konusu hükümleri hakkında aldığı iptâl kararı, 7 muhalife karşı 8 oyla alınmış bir karardır ve muhalifler arasında Başkan Vekili Tevfik Gerçeker de bulunmaktadır.

Yeniden düzenleme

«Beş Yıllık Kalkınma Plânı» adlı vesikayı okuyanlar, özel sektör yatırımlarını verimsiz gayrımenkul yatırımlarından başka alanlara çekmek için ne gibi tedbirler düşünüldüğünü, lüks konut yapımından nasıl şikâyet edildiğini, sosyal konut meselesinin ne büyük bir önem taşıdığını hatırlayacaklardır. Türkiye'nin iktisadî ve sosyal kalkınması bakımından, türlü tedbirlerle düzenlenmesi gereken alanlardan biri de hiç şüphesiz gayrımenkuller alanıdır. Anayasa Mahkemesinin kararı bu bakımdan son derece ümit kırıcıdır ve ister istemez, başka memleketlerdeki Anayasa Mahkemelerinin muhafazakâr tutumlarını akla getirmektedir. Oysa, Anayasa Mahkemesini Türk devlet sistemi içine yerleştirmek tezini savunanlar, bu kurumun toplumdaki başka çevrelere nisbetle daha ileri düşünceli olacağını savunmuşlardı.

Şimdi hükûmete düşen iş, kiralar konusunu, geniş kü[illegible] koruyan, beş yıllık plânın amaçlarına uygun düşen, iktisadî ve sosyal bakımlardan gerekli bütün kayıtlamaları bir bütün hâlinde getiren bir rejimle tekrar düzenlemek ve bunu Eylül ayından önce Parlâmentodan geçirmektir. Son kara[illegible] kayıtlamalar, sınırlamalar ve kamu oyunda ve basında uyandırdığı sert tepkilerden sonra, Anayasa Mahkemesindeki muhafazakâr tutumun değişeceğini ve 7-8'lik durumun kendi lehine döneceğini ummak da Anayasayı koruyan kurumlarla kütleler arasında uçurumların doğması iyi birşey değildir.

BATILILAR BİZİ NASIL GÖRÜYOR?

Cumhuriyetin Kırkıncı Yılında Türkiye

Mehmet Can
Ağaların suyuna el attı!

Fransanın, hatta dünyanın en ciddi ve büyük gazetelerinden Le MONDE Türkiyemizin bugünkü acıklı durumunu ve ağa saltanatını ortaya koyan son derece ilgi çekici bir yazı serisi yayınladı. Yazı serisinin son durumla ilgili kısmını, sıkı yönetimin müsaade ettiği ölçüde geçen sayımızda vermiştik. Şimdi yazının geri kalan kısmını yayınlıyoruz.

Kadirli kaymakamı

Ağaların ağalığı devam ediyor. Merkezi devlet gücü kendini ortaya koymadıkça, korkunun yerini küstahlık almaktadır. Boş kalan birtek okula karşılık beş caminin tıkabasa dolduğu bu uzak köylerde herhangi birşeyin değişebileceğini insanın aklı almıyor. Öte yandan, Parlâmento'da da, hükûmet sıralarına dikkatle bakılırsa, İnönü hariç, bakanlardan yarısının hâlâ Arap harfleriyle not tuttuklarını görmek mümkün; hem de bunlara kabinenin mutlaka en yaşlılarından sayılmayacak üyeler arasında rastlanıyor. Öyle bir memleket ki, 1963 yılında, lâik bir devletin milletvekilleri, Ramazan dolayısıyla günde ancak üç saat çalışma kararı alabilmektedir. Oysa, dinin hâlâ Devlet kurumu sayıldığı komşu Mısırda, oruç tutulan günlerde de normâl çalışma saatleri devam ettirilmektedir.

Kadirli Kaymakamı da cerrah bıçağı yerine kloroform kullanmanın üstünlüğünü kendisine pek pahalıya patlayan bir dersten sonra öğrendi. Kaymakamın nakil hikâyesi, bir heyecanın, bulaşıcı olmağa başlaması üzerine nasıl etkisiz hâle getirildiğini göstermesi bakımından manidardır.

Devrimden biraz sonra, 4.000 nüfuslu küçük bir kasaba olan Kadirli'ye genç bir kaymakam tayin edilmişti. Genç adamın yetki alanı, çeltik ve pamuk yetiştiren ve 700 bin nüfusu olan civar köyleri de kapsıyordu. Kaymakam heryerde sefaletle ve mutad hijiyen şartlarının eksikliğiyle karşılaşmıştı. Sokaklar çamur içindeydi; kanalizasyon diye birşeyden kimsenin haberi yoktu. Okuma yazma bilen hemen hemen yok gibiydi.

Son olayların harekete geçirdiği genç idareci, heyecanla görevine başlamıştı; hem de, hiç alışılmamış birşeyi yaptıktan, yani idare ettiği insanlara danıştıktan sonra. Kaymakam, yolları tamir ettirdi, çocuk bahçesi kurdurdu, Türkiye'de hemen hemen bilinmeyen bir müessese olan genel helâlar inşa ettirdi, doğrudan doğruya yerli halkın yardımıyla hamamlar, okullar, hattâ bir lise yaptırdı ve (daha doğrusu, fakat), son derece büyük bir ihtiyatsızlık edip çeltik tarlalarının Seyhan sularından faydalanabilmesi için bir su arkını da tamir ettirdi.

Kadirli'de yapılan yeni kaldırımlar kimsenin rahatını bozmuyordu, ama arkın tamir edilmesi, soyguncuların ayaklanması için işaret yerine geçti; zira, mahallin üç ağası, ırmağın suyunu, aile başına 120 ilâ 120.000 lira arasında değişen fiyatlarla köylülere satmaktaydılar.

Tıpkı padişahlar zamanında olduğu gibi, devlet makamlarına dilekçeler yağmağa başladı. Şikâyetleri tamamlamak üzere, sefahat, komünizm ve ayıp

Le Monde

22, 23, 24 ve 25 MAYIS 1963

Amber BOUSOĞLOU

sayılan başka şeyleri de içine alan bir iftira kampanyasına girişildi. Askerî komite (Millî Birlik Komitesi) bir soruşturma heyeti gönderdi ve.. kaymakamı tebrik etti! Ağalar ise, yenilgiyi kabul etmeyip sıralarını beklediler. Fırsat, ilk İnönü hükûmetinin kurulmasıyla birlikte geldi. İçişleri Bakanı Kadirli'liydi. Heyecanlı reformcu, lehindeki basın kampanyasına rağmen, Doğu Anadolu'nun ücra bir kasabasına gönderildi. Ağalar da, bu zararlı etkiden kurtardıkları köylülere yeniden hükmetmeğe başladılar. Anlaşıldı ki, ağaların kurdukları ağ hem sağlam, hem de birbirini tutan ilmiklerden meydana gelmektedir.

Yeni ağalar

Yakın zamanlara gelinceye kadar, ağalar, sadece toprak sahipliğiyle geçinirler ve, mutlak birer efendi kesildikleri için, köylülerin hayatı ve geçimi onların keyfine bağlı bulunurdu. Bütün topraklar onlarındı, dış dünyayla ve iktidarla tek bağlantı onlardan geçmekteydi. Üstelik ağalar, köylüler kadar da cahildi.

Şimdi ağalar modernleşmiştir. Oğulları okumuştur. Artık, şehir hayatını âdetlerini almışlar, o hayata alışmışlardır. Böylece yeni bir ağa kuşağı ve yeni bir ağa cinsi türemiştir. Bazıları bankacı veya sanayici olmuştur. Bazıları da siyasi hayata atılmıştır. Ama, derebeyliklerindeki köylüler bütün bu olup bitenlerden birşey kazanmış değillerdir.

Çelişik bir durum ama, genel oy, ağaların kudretini daha da sağlamlaştırmıştır; özellikle, kendisi de toprak sahibi olan Adnan Menderes'in on yıllık iktidarı zamanında. Demokrat Parti'nin lideri, ağaları ustaca kullanarak, iktisadî siyasetinin demagojisini yaparak, dinî geleneklerden faydalanarak, halkı karanlığa boğmak ve İslâm esaslarına körükörüne bağlı tutmak için bu geleneklere mutlaka uyulmasını isteyenlerin desteğini elde ederek popülaritesini kurmuştu. O zamanların etkisi hâlâ sağlam olarak durmaktadır. Fakir veya orta halli hiçbir köylünün Parlâmento üyesi seçilmemiş olması, hattâ adaylığını bile koyamaması manidardır.

Şehirlerde de çeşit çeşit ağalık hiyerarşileri türemiştir. İş bulma ağaları olduğu gibi, bu işi sağlayacak teşebbüslere para veren ve emeğin satılmasına yardımcılık eden ağalar da vardır. Böylece, imtiyazlılar arasında bir dayanışma doğmaktadır. Bunların ellerindeki imkânların nisbeten yetersiz oluşu da memleket ekonomisi için fazladan bir belâ olmakta, bu çeşit ağalar, elbirliğiyle, ekonomiyi felce uğratmaktadırlar. Kaybetmek korkusu kendilerinde riziko alma zevkini öldürmüştür. Ellerinde büyük teşebbüsler kuracak malî imkânlar da yoktur. Üstelik, böyle büyük teşebbüslerin kurulmasından ve cankurtaran simidi gibi sarıldıkları şimdiki zavallı statükonun bozulmasından da korkmaktadırlar.

(Yazar, bundan sonra, hocalarla ağalar arasındaki dayanışmadan, İlâhiyet Fakültesinden, doğum kontrolu meselelerinin yarattığı tepkilerden, okumuş kadınların bu konudaki düşüncelerinden bahsetmektedir. Ayrıca, eğitim hareketlerindeki fiyaskodan ve rastladığı köylü çocuklarındaki cevval, fakat işlenmemiş zekâdan bahseden yazar, şöyle devam ediyor:)

Eğer Köy Enstitüleri mevcut olsaydı, bu çocuk çoktan mekanisyen olur, memlekette de okuma yazma bilmeyen kalmazdı. Gerçekten, bu Enstitüler okuma, yazma, hesap öğretecek, tarım ve hayvancılık metodlarını herkesin anlıyabileceği bir şekilde yayılmasını sağlıyacak, zanaatkâr ve meslek sahibi insanlar yetiştirecekti. Bu, köyleri köylüler eliyle modernleştirme amacını güden Kemalist Türkiye'nin kendi kendine bulduğu yaratıcı bir hamleydi. Ama, 1940'da yaratılan Enstitülerin ömrü ancak on yıl oldu.

1961'denberi, bu Enstitülerin mezunları İmece adında bir dergi yayınlıyorlar. Enstitüler yeni bir «köylü intelligentsia»sı yaratmıştır ve bu intelligentsia, yani köylü aydınlar, «ilk defa olarak, Anadolu köyünü gelenekçilerin süslü romantizminden sıyırmakta, kendi içlerinden çıkan yazarların hikâyeleri ve romanlarıyla, vatandaşa köyün gerçek yüzünü, sosyal ve kültürel sefaleti göstermekte» (Orient Dergisi, Sayı 23, sf. 40, F.W. Fernau), böylelikle, «Türk milletinin bilinç altındaki perdeyi kaldırdıklarına» inanmaktadırlar.

Ama, Menderes buradan da geçmiş, dinî taassubun yardımıyla Köy Enstitülerinin de hakkından gelmiştir. Şimdiki hükûmet ise, bugünlük başka endişelerin peşinden koşmakta, el atacağı dâvâların sayısını mümkün olduğu kadar azaltmağa çalışmaktadır.

Yılanların öcü

Bir Köy Enstitüsü mezununun, Fakir Baykurt'un romanından alınma «Yılanların Öcü» filmini gördükten sonra, Cumhurbaşkanı General Gürsel, «gerçek bundan da kötü» demişti.

Anadolu köylülerinin maddi ve manevi sefaletini gerçekçi bir şekilde anlatan bu film, Cumhurbaşkanı Gürsel'ce faydalı bulunmasına rağmen, sansür tarafından yasaklanmıştı. Nihayet, geçen yıl Mart ayında Ankara'da bir haftacık gösterilmesi mümkün oldu, İmam—Hatip okulu öğrencilerinin kırmızı mürekkep ve çürük yumurta yağmurları altında seyircilerin çoğunluğu tarafından alkışlandı. Kendilerine engel olmağa yeltenen polislere karşı, aleyhteki nümayişçiler, «komünistleri koruyorsunuz» diye bağırdılar ve seyircilerden «din ve Muhammet aşkına» kendileriyle birlikte olmalarını istediler.

(Yazar, bundan sonra, «Yılanların Öcü» olayı dolayısıyla yapılan kovuşturmaların nasıl sonuçsuz kaldığını, olup bitenlerin nasıl örtbas edildiğini anlatmakta, sansürce yasak edilmemiş olmasına rağmen bu filmi artık Türkiye'de görmenin mümkün olmadığını belirtmektedir. Yazar, bundan sonra, yobazların anladığı anlamdaki milliyetçiliğin ilerlemelere karşı nasıl kullanıldığını anlatıyor):

Her şey yarın için

Nihayet, ustaca kılık değiştirtilen milliyetçilik de, ilerlemelere karşı korkuluk olarak ileri sürülmekte ve millete karşı kullanılmaktadır. Rus, Türkün ata düşmanıdır. Böyle olunca, heryerde Moskova'nın elinden, gözünden ve kulağından şikâyet edivermek pek kolaylaşmaktadır. Varlıklıların imtiyazlarında gedik açabilecek, köye, yol veya alfabe olarak refah, ilerilik ve ışık getirecek olan herşeye komünist damgası vurulmaktadır. Bunun üzerine de, kimsede ısrar edecek cesaret kalmamaktadır. Bütün vasıtalar işe yarıyabileceğine göre, demokrasiden de kendi aleyhine olarak faydalanılmakta, gerektiği zaman, tehlikeli bir yenileştirme hareketine fasist damgası vurulmaktadır. Ancak, 27 Mayıs 1960'daki millî devrim, o da geçici olarak bu sıfatlardan kendini kurtarabilmiştir. Ama, sıfatlar, devrimi yapanların bazılarına bulaştırılmıştır. Son olarak bazı gazetecilerin tevkifi ile aynı hikâye devam ettirilmiş oldu. Kullanılan metod için bir örnek mi istiyorsunuz? İngiltere'deki Kraliyet Mali Komisyonunun seçkin bir üyesi, Profesör Kaldor, Türkiye'nin mali durumunu düzeltecek tedbirler hakkında mütalâası alınmak üzere dâvet edildiği zaman, büyük tarım gelirlerinin vergilendirilmesini tavsiye etmişti.. Seni gidi Komünist seni!..

(Yazar, bundan sonra, Türkiye'deki siyasî partilerin doktrinden mahrum birer menfaat topluluğu olduğunu, kendi çıkarları peşinde koşanların görünürde Kemalizme de sahip çıktıklarını, aslında durumu düzeltmek için kimsenin esaslı birşey yapmadığını yazmakta ve şöyle devam etmektedir:)

Şüphesiz, bu sebeplerdir ki, Türkiye'de konuşanlar, sadece «gelecek zaman»ı kullanıyorlar: «Yapacağız, edeceğiz..» Kimse çıkıp da «yaptık, yapıyoruz..» demiyor. Herşey, bulanık ve belirsiz bir yarına bırakılmış. Ama, bugünün bir özürü olarak kalacaksa veya bugünün kurbanı olacaksa, o yarından ne fayda gelir? Sefaletinin fazlalığı ve cehaletinin affettirici özürü içinde, kendi toprağını öldürmekte olan Türk köylüsü

Fakir Baykurt
Yılanların öcü!

Mehmt İzmen
«Keçiler altın yumurtluyor!»

Şefik İnan
«Keçileri yok ediniz»

Osman Nuri Torun
«Bunu dahi becersek..»

nün imdadına yetişen çıkmazsa, toprak, bugünün vatan toprağı ne olacaktır?

Toprağın ve insanların yarını

İstanbul ve Boğaziçi nefesimizi kesecek kadar güzel. Bunu herkes biliyor. Ama bunların gerisinde kalanları, çıplak tepeleri, dağları ve mikroskobik tarlaları da görmek lâzım. Bazan - bu sürprizdir - bir tepe üzerinde bir orman kalıntısına rastlanır. Fakat bu yıpranmış ve ovanın hücumuyla bozulmuş bir ormandır.

Bunun içindir ki, 15 dakikayı aşmıyan bir sağanaktan sonra, çıplak arazideki bir Anadolu yolunda, gerçek çamur deresinin aktığı görülür. Bu akıp giden çamur, Türkiyenin toprağıdır. Bu, balta ile diş ile kapartılan topraktır: Türkiyede 30 milyon keçi (Türkiyenin nüfusu kadar) ve köylü sayısı kadar balta vardır. Böylece, insanlar ve hayvanlar onları besleyen toprağı denize boşaltırlar.

Önümde oldukça iyimser resmi istatistikler var. Batılı uzmanların oldukça kötümser raporları da yanımda. Ama bunlar neye yarar? Görmek kâfi. Çözüm yolu çok karışık da olsa, Türk ziraatının meseleleri ilk bakışta görünüyor. Bu, Türkiyenin tek meselesi değil, ama en âcil meselesi: *Nüfus artıyor, fakat istih*sali arttırmak için kullanılan vâsıtalar yüzünden istihsal azalıyor! Bu durum, ancak uzun vâdeli tedbirlerle düzeltilebilir. Gelgelelim hemen açlığını giderme durumunda olanlar (yâni herkes) uzun vâdeli tedbirlere karşıdırlar. Zira gelecekteki bir bolluğu sağlamak maksadıyla alınacak tedbirler, kısa vâdede daha büyük bir kıtlık yaratacaktır.

Durum şudur: Orman tahribine son vermek, orman yetiştirmek ve keçileri öldürmek lâzımdır. Toprak kaybını (erozyan) önlemenin başka yolu yoktur. Ayrıca toprağı hayatiyete kavuşturmak için tezeği bırakıp, kimyevi gübre kul*lanmak gereklidir. Gelgelelim,* bütün bunlar yapılırken Türk köylüsü, kalabalık ailesiyle birlikte, açlıktan ve soğuktan ölecektir.

Karapınar çölü

Geçen yıl bir İstanbul gazetesi (Cumhuriyet), «Türkiyede çöl yok diyenlere, Karapınar ve civarını görmeyi» tavsiye ediyordu. «Bir kaç yüz kilometre karelik arazi gerçek bir çöldür. *10 metre yüksekliğindeki kum tepeleri* ekseriya hareket halindedir. Rüzgâr, kaya parçalarını ve kumları, toz yapmakta ve tozlar, her tarafa nüfuz etmektedir... Yeni bir tarla açmak veya hayvanlarını beslemek için, kum tepelerini tesbit edecek fundalıkları sistemli şekilde tahrip ederek, bu duruma insanlar sebep olmuşlardır.»

Biraz rüzgâr esince Anadolunun ince tozu, sizi kör eder.

Otomobildeyseniz ve önünüzde bir otomobil varsa yandınız. Bu, kayalardan kopan ve maceraya giden bir topraktır.

Keçi, balta ve yangın

Ocak ayında bir milletvekili (Şefik İnan) Tarım Bakanına, «Keçileri yok ediniz. Keçiler ormanlarımızı yiyor. Bu keçilerin etini yatılı devlet kurumlarında ve orduda istihlâk ediniz» dedi. Fakat Tarım Bakanı Mehmet İzmenin cevabı şu oldu:

«Hayvan ihracı konusunda keçi bizim en değerli kalemimiz. Geçen yıl Sovyetler Birliğine bir milyon sattık. Arap ülkeleri de bizden keçi istiyor.»

Demek ki, hükûmetin tabusu olan ve Türkiyenin ticari dengesinde önemli sayılan keçiler, Anadoluyu toz edip gideceklerdir.

Türkiyede ekilen toprağın derinliği, ortalama olarak 13 ilâ 14 santimi aşmaz. Köylü derinlikte bulamadığını yüzeyde *araştırır. Bu durumda toprak fakirleşir* ve verimler azalır. Sayıca çoğalan ve keçilerini besliyecek yer araştıran köylü de, rastgele yeni topraklar peşinde koşar.

Yazın yıkık evlerin önünde peynire benzeyen bir nesne güneşte kurutulur. Bunlar tezek ve saman yığınlarıdır. Tezek, kışın ısınmak için kullanılır. Isınmaya tezek ayıramıyacak kadar fakir olanlar ise, bunları satarlar.

Güneyde, Toros dağlarının eteklerinde uzanan cennet Antalya ovasında zengin yaş sebze yetiştiricileri, tonu 30 Franka (60 lira) tezeği köylülerden satın alırlar. Pazar kurulduğu günler, ellerinde kovalarla *çocuklar, pazara* gelen hayvanların pisliklerini toplarlar. Hiç değilse, bu hayvan pisliği israf edilmemektedir.

Sun'i gübre istihlâki, onu satın almaya parası olan ve nasıl kullanacağını bilen birkaç büyük çiftçiye inhisar etmektedir. Köylünün birkaç kuruşu olsa ve tarım tekniklerini az çok bilse, tarlasını gübreleyebilmek için önce kömür alacaktır.

Toprağın istismarı bu şekildedir. Şimdi bir de köylünün istismarını görelim.

Toprak meselesi

Tarım nüfusu, 3,5 milyon ailede toplanmış 22 milyondur. Ekilen topraklar ise 23 milyon hektardır, bunun her yıl 15 milyonu ekilir. Toprakların yarısı devlete aittir. 30 milyon hektar çayır, 800 bin hektar bağ, 700 bin hektar bahçe, *500 bin hektar zeytinlik.* Toprakların yüzde 80'i, çiftçi nüfusunun yüzde 22 sinin elindedir. İhtilâlden sonra yapılan sayıma göre, 7 bin ağadan yarısı bin dönümden fazla araziye sahiptir. Fıratın solunda kalan bölgede, - ki yabancıların, hattâ diplomatların bu bölgeye girmesi yasaktır - halk çok fakir ve geridir. Burada 50 köye sahip derebeyleri vardır.

Toprak reformu tasarısı, 500 hektardan (5 bin dönüm) yukarı mülklerin kamulaştırılmasını öngörüyor. 5 bin dönümün üzerindeki arazi, devlet tarafından satın alınıp, dağıtılacak. Devlet böylece, her aileye 150 dönüm toprak verebilecek.

Fakat bu bir projedir. Gerçekleşmesi için, Türkiye, günlük dertlerle yıpranmaktan kurtularak temel meselelere yönelecek ve mülk sahiplerinin, toprak ağalarının ve onların parlâmentodaki temsilcilerinin kalelerine hücum edebilecek bir hükûmete muhtaçtır.

Bir mucize eseri, böyle bir şey olursa, toprakları parçalamak, topluluştırmak ve dağıtmak için doğru bir kadastroya ihtiyaç vardır. Kadastronun tamamlanması ise 36 yıl alacak.

Tarla fareleri

İşte zavallı Türk köylüsünün hali. Bu köylünün okuyup, ışığa ve yola kavuşup ufku genişlemesin diye büyük çaba gösterilmektedir. Türk köylüsü de dünyanın bütün köylüleri gibi sağduyu ve cesaret sahibidir. Çıplak ayakları toprağa bağlıdır.

Köylü, muhtarın önünde, ağanın önünde titrer. Jandarmadan ve askerden korkar.

Memleketin çok az sayıdaki uyanık insanlarından biri, bana şunları söyledi: «Yol ve kredi yokluğu, kooperatifçiliğin mevcut olmayışı, sert kış aylarının 40 bin köyü tecrit ettiği gibi, köylülerimizi tecrit eder. Bu sefalet köylüyü, ondan daha becerikli olanların ağına düşürür. Hattâ köylü bu durumdan memnundur. Size, isterse ortakçısı olsun ve ona öküz, at, saman ve tohum sağlasın, köylüyü keyfine kullanan, klâsik ağa tipinden söz etmiyorum.»

Bu noktada, Batıda aracı (mutavassıt) dediğimiz insanların meselesi ortaya çıkıyor. Bu Kuzey Fransa köylüsünün, Şark salçasıyla lezzet kazandırılmış enginar meselesidir. Gerçi Türk köylüsü kâğıt üzerinde hükûmetten her türlü desteği görür. İktidarlar köylünün hayat seviyesini yükseltmek için kafa yorduklarını ve çalıştıklarını söylerler. Ama bir de gerçek durumu görelim.

Merinos yetiştirilmesini teşvik amacıyla hükûmet, iki yıl önce, yünün kilo fiyatını 32 lira olarak tesbit eder. Fakat kırpma mevsimi olan Nisanda dünya fiyatlarındaki düşüşü ileri sürerek, hükûmet yün fiyatını 17 liraya indirir. Resmî alıcılar, yünü satın almak için köye ancak son baharda gelir. Köylü ise acele paraya muhtaçtır. Para da, ağada vardır. Ama ağa nazlıdır, «Bu iş *rizikolu, ya hükûmet bu sene yün al*mazsa, ya fiyatını daha düşürürse..» der. Netice ağanın fiyatı 7 liradır. Altı ay sonra ağa 7 liraya aldığını 17 liraya satar, kârı cebine atar. Başka bir örneği peynircilikten alalım. Peynir imalâtçısı hayvan sahibiyle bir anlaşma yapar. Hayvan yetiştiricisi, mevsim boyunca sütünü ona satacaktır. Süt fiyatı, süt teslimi bitince, yâni, mevsim sonunda yapılır. Bu arada peynirci, hayvan sahibine avans verir. Mevsim sonunda fiyat tesbit edilince, peynir imalâtçısı, bu avanslar için yüzde 100 den yüzde 200 e kadar giden faiz işletir..

Turhan Feyzioğlu
«Bize Rus kapısını çaldırmayın»

Pamuk işçilerinin elçileri

Güneydeki zengin Adana ovasında, on binlerce köylü topraksızdır veya çok az toprağa sahiptir. Bunlar 40 gün süren pamuk toplama işinde çalışırlar. Bu topraksız köylüleri, Amerikan otomobillerinde dolaşan büyük toprak sahibi zengin ağalar, doğrudan doğruya işe almaz. Ağalar adına «elçi» denen aracılar kullanırlar.

Tarım işçileriyle ağalar arasında vasıtalık yapan elçiler bin kadardır. Elçiler, işçilerden yüzde 5, patrondan ise yüzde 10 komisyon alırlar. Asgari ücret bir hükûmet komisyonu tarafından tesbit edilir, fakat komisyonun rolü, bu ücreti uygulatmaya kadar uzanmaz.

Elçiler 300 işçiye ihtiyacı olan yere, 600 işçi gönderirler. Böylece ücreti düşürürler. Geçen yıl günlük ücret 8 liraydı.

Beş frank bile tutmayan bu paraya işçi, 18 saat çalışır. Elçiler işçileri erken kaldırmak maksadıyla, ezanı yarım saat önce okuması için bahşiş vererek müezzinle anlaşırlar. Boş zamanında işçi, ona borç veren aracı vasıtasıyla kumara teşvik edilir.

Böylece, *yılda 40 günlük* çalışma sonunda tarım işçisi, hakkı olan 320 lirayı bile alamaz. Elçi komisyonunu ve yılın geri kalan 320 günü zarfında işçiye verdiği borçları, bu paradan keser. İşçi, bu 320 gün zarfında işsizdir ve çocuklarının sayısını bir tane daha arttırmıştır.

İşçilerin çoğunun, bir kaç yıllık borcu vardır ve işçi çok sıkıştırmayan alacaklısına karşı minnet hisleri beslemektedir... Fındık bölgelerinde ortalama borçlanma, üç yıllık ücret veya gelir tutarındadır.

Açlığın yarattığı göç

Genel olarak kabul edilen ekonomik bir kanuna göre, köy nüfusunun azalıp şehir nüfusunun artması, sanayileşmeğe delâlet ettiği için, bir refah ölçüsüdür. Ama Türkiyede durum tersinedir

Son birkaç yılda köy nüfusu 5 te 4 ten 3 te 2 ye düşmüştür.

Türk köylüsü, köyünü cebinde bir iş anlaşması olarak terketmez. Tahammül edilmez sefaletinden ve açlıktan kaçarak bir seraba koşar gibi şehre gider. Şehrin ise ona ihtiyacı yoktur.

Böylece büyük şehirlerin etrafı bir gecekondu kordonuyla çevrilmiştir. Sayısı yıldan yıla artan gecekondular, tehditkâr bir şekilde şehri sarmaktadırlar. Bir alt - proleterya günün birinde kaderine rıza göstermekten vazgeçip ifrata gidebilir. Ankarada nüfusun yarısı, gece yapılan bu evlerde sefilâne yaşamakta ve çoğalmaktadır. (Eski bir dini kanuna göre, güneşin batışı ve doğuşu arasında geçen zaman zarfında devlete ait toprak üzerinde bir çatı kuran kimse, arsanın sahibi olur ve arsadan kovulamaz.)

Bu insanlar ne yaparlar? Hayatlarını nasıl kazanırlar? Onlara 850 bin fabrika işçisi ve 230 bin inşaat işçisi arasında pek yer yoktur. Esasen bu işçiler de her an işsiz kalmak tehlikesiyle karşı karşıyadır. Bunlar, iş bulmak için herhangi bir «elçi» ye prim ödemek zorunda kalmışlardır. Her ücret alışta da, yerlerinde kalabilmek için elçiye haraç öderler.

Durumu, ekseriya hizmetçiliğe giden kadınlar kurtarır. Daha 40 yaşında iken 60 yaşındaymış gibi gözüken buruşuk yüzlü ve zayıf bir kadın bana, 10 yıl önce kocası ve çocuklariyle birlikte köyden Ankaraya nasıl geldiğini anlattı: «İki öküz, altı tavuk ve iki çocukla (Şimdi dört çocuğu var) yaşayamaz hale geldik. Kocam işsiz, büyük oğlum askerde. Karısı ve iki çocuğu bizimle yaşıyor. Demek ki sekiz kişiyiz. Ama yine de durumumuz köydekinden iyi. Toprak da verseler, bir daha köye dönmem. İnşallah Ankarada işler iyiye gidecek...»

İşte köydeki benzerine nazaran imtiyazlı bir kadının portresi 8 kişi 160 Frank (300 lira) aylık gelirle, kötü bir gecekonduda yaşamaktadır.

Ankarada bir gün güneş ortalığı kavuruyordu. Bir köylü, yabani bir zeytin ağacının altına oturmuş takatsizlikten yere yıkılan ve ölen koyunlarına bakıyordu. Onlara zeytin yaprakları, verebilirdi, vermiyordu. Neden diye sordum. cevap vermeye bile tenezzül etmedi

Türk köylüsünün koyunlarına uzatmayı faydasız saydığı bu zeytin dalını, köylüye kim uzatacak?

Bu zeytin dalı, Ankarada bir binadadır Adına plân denir.

Bir plânın değişimleri

Eğer demokrasiler, parlâmento binalarının büyüklüğü ile ölçülseydi, Türkiye dünyanın en kuvvetli demokratik kurumlarına sahiptir, denilebilirdi. On dört çeşit Anadolu mermeriyle süslenmiş ve şark bahçeleriyle donanmış Türk parlâmentosu, tavanlarında Bohemya kristalinden muazzam avizeler sarkan muhteşem ve son derece lüks modern bir binadır. Çekoslovakya, Türklere sattığı bu avizeler sayesinde, her halde 5 yıllık pamuk ve fındık ihtiyacını sağlamış olmalıdır. Parlâmento binasının aynı şekilde muhteşem ve sert başka bir bölümünde Devlet Plânlama Teşkilâtı yerleşmiştir.

Plânlama Teşkilâtı 1960 ihtilâlinin mahsulüdür. Teşkilâtta önceleri göz boyamacılık yoktu. En iyi Batı okullarında yetişmiş genç, heyecanlı ve bilgili bir ekip ekonomik durumu sağlamlaştıracak ve memleketin geleceğini kurtaracak bir plân hazırlamakla görevliydi.

Genç plâncılar, iki yıl boyunca gerçekleri gizlemeden gece gündüz çalıştılar Meseleleri ortaya koydular, imkânların envanterini yaptılar ve samimî bir bilânço çıkardılar. Bundan sonra her biri beşer yıllık üç bölüm halinde, 15 yıllık gerçekçi, rabıtalı ve müşahhas bir plân hazırladılar. Plân, vergi reformu ve dış yardımla beslenen yatırım imkânlarını gözönünde tutarak, millî geliri yılda yüzde yedi arttırma hedefini güdüyordu. Yüzde 3 nüfus artışı hesaba katılınca, gerçek gelişme yüzde dört civarında olacaktı.

Bu gaye mütevaziydi. Zira nüfus artışı sadece beslenme meselesi ortaya çıkarmakla kalmıyordu. Yeni iş gücüne de (1957 sonunda 350 bin) iş bulmak lâzımdı. Ayrıca rantabl işlerde çalıştırılmayan milyonlarca işsiz vardı.

«Tabii mütevazi. Ama bu dahi millî gelirin yüzde 18 ini yatırımlara ayırmamızı gerektirmektedir, bunun yüzde 4'ü dış yardımdan gelecektir ve böylece adam başına yıllık gayri safi hasıla 1967 de 2190 liraya yükselecektir.» Plânın belli başlı mimarlarından müstafi plâncı Osman Nuri Torun, bana bunları söylüyordu.

Geçen Mayısta O.C.D.E.'nin (İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilâtı) ve Türkiyeye yardım konsorsiyumu üyesi devletlerin uzmanları, Türk hükûmetinin dâveti üzerine Ankaraya geldiler. Onlardan 1 milyar 818 milyon dolar isteniyordu. Bunun 700 milyon doları, eski borçların ödenmesine gidecekti. Uzmanlar, yetkili oldukları alanlarda plânı didik didik ettiler. Fakat tabiatları itibariyle şüpheci olan bu uzmanlar, önlerine konulan eserin sağlamlığını, tatlı bir sürpriz olarak gördüler.

Uzmanlardan biri bana, «Bu ümit verici, İnşallah bir aldatmaca değildir» dedi.

Daha sonra plân parlâmentoya sunuldu. Plânı incelemek üzere komisyonlar kuruldu. Patronlara, banka müdürlerine danışıldı. Tabiatiyle sendikalar hariç, Plân konusunda herkesin fikri alındı... Neticede de ilk plândan kala kala dış yardıma dâvet kaldı.

Plân, vergilerin müterakki şekilde yükselmesini ve genç plâncıların safiyetinin sonucu olarak büyük toprak ağalarının mâkul ölçülerde vergilendirilmesini ön görüyordu. Ama plânın şevk içindeki saf hazırlayıcıları, okuma yazması olmayan ağaların, hesap yapmayı bildiklerini unutmuşlardı. Bu durumda tabiatiyle vasıtalı vergileri arttırmakla yetinildi. Münhasıran zenginlere yüklenecek tek vergi, benzin fiyatının yükseltilmesiydi. Ama bu da ağır bir vergi değildi. Zira Avrupada benzin (dahilî istihsal sınırlıdır) fiyatı en ucuz ülke, Türkiyedir. Türkiyede, benzinin litre fiyatı 0.40 Franktır. Bu fiyat, Türkiyenin malî yardımlarını rica ettiği ülkelerde - Fransa da dahil - uygulanan fiyattan ucuzdur.

Başkalarının parası

Beş yıllık plânın, ilk yıllık programı şimdi uygulanma safhasındadır. Özel yerli yatırımlarda çekingenlik devam etmektedir. Türkiye konsorsiyum ve O.C.D.E. den bu yılın dış finansmanı için 250 milyon dolar kredi aldı. Altılar, iki hafta kadar önce, Türkiyeye 5 yıl zarfında 174 milyon dolar kredi vermeyi kararlaştırdılar.

Bu konuda Başbakan Yardımcısı Feyzioğlu, bana şunları söyledi:

«Ümit ediyoruz ki dostlarımız ve müttefiklerimiz mumun dibine ışık vermediğini, uzakları aydınlattığını hatırlayacaklar ve az gelişmiş ülkelere yardım konusunda, Afrikadan başka yardıma muhtaç ülkelerin bulunduğunu unutmayacaklardır.»

Bahis konusu ülkeler, fenerlerinin aydınlatılmasına belki de pek fazla ihtiyaç duymamaktadırlar. Zira artık her şeyin bilindiği bir devirde yaşıyoruz. Hükûmetler de, milletlerarası teşekküller de nereye, ne zaman, nasıl ve niçin para yatırdıklarını biliyorlar. Resmen para şu veya bu işte kullanılacak dense de paranın nereye gittiğinin hemen hemen daima farkındalar.

Meselâ Türkiye 1958 60 devresinde kredi şeklinde 1 milyar 200 milyon dolar yardım aldı. Bunun 578 milyon doları Amerikaya aittir. Birleşik Devletler toplam olarak (kredi ve hibe), 1948 62 devresinde Türkiyeye 3 milyar 300 milyon dolar iktisadî ve askerî yardım sağladılar.

Ama 1948 - 60 arasında Türk sanayiinin millî gelirde oranı yüzde 10,5 tan ancak yüzde 10,9 a geçti. yâni sanayi kıpırdamadı.

Eğer elektrifikasyon bir ülkenin sanayileşme seviyesinin ölçüsüyse, Türkiye, bu bakımdan Avrupada sonuncudur. Ülkenin sadece yüzde 5'i (Yunanistanda yüzde 28) elektrifiye edilmiştir. Adam başına yıllık istihlâk 90 KW'tır. (Yunanistanda 250, Yugoslavyada 420, Norveçte 8000) eğer elektrik enerjisi istihsaline her yıl 1 milyar lira ayrılırsa, Türkiye 10 yıl sonra Yunanistanın bugünkü seviyesine erişecektir. Eğer her yıl 3 milyar ayırırsa, 1980 yılına doğru, İspanyanın bugünkü durumuna ulaşacaktır.

Bu geri kalış, hareketsizlik ve statükoculuk yolundaki bu inatçı istikrar, Türkiyeyi ötekilerden farklı bir az gelişmiş ülke yapmaktadır. Şu anlamda ki, diğerleri ilerlerken yerinde saydığı için, Türkiye, diğer az gelişmiş ülkelere nazaran geride kalmaktadır. Hattâ tamamen kendi kanatlarıyla uçmamakla beraber, daha az yardım gören ülkeler bile, Türkiyeden hızlı ilerlemektedir.

Gördük ki, parti mücadeleleri ve mülk sahiplerinin iradeleri dolayısiyle, demokrasi, Kemalizm ve soğuk harbin üçlü garantisi altında Türkiye yıllardır hareketsiz kaldı ve tutuldu.

Gerçi hiç bir siyaset adamı, hiç bir uzman bu üç unsur ile 5 yıllık plân arasında bağdaşamaz bir durum görmemektedir. Tam aksini ileri sürüyorlar. Yardım veren milletler de, herhalde farklı düşünmüyorlar. Zira petrole sahip bulunmadığı için Türkiye yabancıların hırslarını tahrik eden bir ülke değil. Bu sebeple, Türk yöneticilerin halkın saadeti uğruna çalışması mutlu azınlık hariç, hiç kimseyi rahatsız etmiyecek.

Demek ki Türk yöneticilerinin hareket serbestisi vardır. Bunun içindir ki yöneticiler, muntazam fasılalarla mefluç durumlarından çıkarak, bir korkuluğu sallamak ihtiyacını duyarlar: Bu korkuluk, Rus kazaklarıdır. Kazaklar bir zamanlar, onlara ittifak teklif eden Osmanlı Sultanını kaba bir şekilde yüzgeri etmişlerdi. Durum bugün farklıdır. Soğuk harpte Türkiye, iyi taraftadır. NATO ve CENTO üyesidir. Amerikan stratejisindeki coğrafi mevkii Türkiyenin önemini son derece arttırmaktadır. 14 tümeni (500 binden fazla insan), sayı itibariyle bu ülkeyi NATO'nun Avrupada belli başlı kalelerinden yapmaktadır. Böyle önemli bir müttefikin hangi talebi reddedilebilir ki? Gerçi Türkiyedeki 15 jüpiter füzesinin geri çekilmesi, Ankara'daki yöneticileri son derece rahatsız etti. Zira, Türk yöneticileri için, Türkiyenin stratejik öneminin para getiren bir doğma olarak kalması, mutlak bir zarurettir.

Bu sebeple Ocak ayında Amerikan füzelerinin kaldırılması kararlaşınca, Mayıs ayında bir nezaket ziyareti yapmak üzere bir Türk parlâmento heyetinin Sovyetler Birliğine gönderilmesi, belki de tamamen bir tesadüf değildir. Böyle bir ziyaret 1930 danberi ilk defa yapılmaktadır.

Ortak Pazar konusunda da aynı taktiğe baş vurulmaktadır. Türkiye Batı dayanışması adına ve Sovyet korkuluğunu kulanarak, bir staj devresi geçirmek üzere Ortak Pazara adaylığını koydu. Adaylık, ayrıca bir izzetinefis meselesiydi. Zira Yunanistandan daha önce, bu lutuf esirgenmemişti.

Durumu bana açıklayan Feyzioğlu, konuya dosdoğru girdi: «Mahsullerimizi Batı ülkelerine satamazsak, başka ülkelerle iki taraflı anlaşmalar yapmak zorunda kalacağız. Ama Doğu blokuyla münasebetlerimizi arttırmak, ekonomik bakımdan bizim için kötü olacak. Bu takdirde, Sovyetler Birliği bizim plânın başarısını baltalamaya kalkışabilir. O halde Türkiyenin Atlantik Paktı ülkeleri çerçevesinde kalmasını sağlamaya dikkat etmekte, karşılıklı ortak menfaat vardır.»

Türkiyeyi, Atlantik çerçevesinde tutmak için ayrıca tarafsızlık korkuluğu da piyasaya sürülmektedir. Kışlalarda sabırsızlanan ateşli reform taraftarı albaylar, Atatürkçü ilerici aydınlar harekete geçilmesini, iş yapılmasını istemektedirler Sendikacılar çalışma hakkı, ev ve ekmek talebiyle kabuklarından çıkmaktadırlar. Kısaca, Türkiyenin tek kurtuluş yolu olan temel reformlara artık başlanmasını isteyen insanlara, nötralist etiketi yapıştırılmakta, onların tarafsız bir dış politika arzuladıkları ileri sürülmektedir.

Bir mantık kurnazlığıyla böylece beş yıllık kalkınma plânını uygulamanın Batıya ihanet teşkil edeceği ve hür dünyayı tehlikeye atacağı isbata çalışılmaktadır.

Gerçek tabiî ki çok farklıdır. İmtiyazın, sosyal adaletsizliğin, ekonomik hercümercin müzmin şekilde kasıp kavurduğu, toprağın fakirleştiği ve politikanın dar bir çevrede rakip iştihaları ve miyop bencilliklerin karşılaşması şeklinde anlaşıldığı bir Türkiye, asla güven verici olamaz.

Büyük toprak ağalarının kalesi olan zengin Adana ovasında, topraksız köylüler Nisan sonunda bir sessiz yürüyüş tertipleyerek, toprak reformu yapılmasını istediler. Bir yıl kadar önce, sendika liderlerinin tavsiyelerine rağmen çıplak ayaklı ve yırtık elbiseli inşaat işçileri, iş istemek için koşar adım yürüdüler... Bu sebepledir ki en basit Türk köylüsü bile (Bilseniz Türk köylüsü ne candan insandır) yöneticilere şunu söyliyebilecektir: Bir tarlaya tohum ekmekten kurtulmak için korkuluklar dikmek, nafile ve oldukça şüpheli bir iştir.

A. P. den istifaların içyüzü

Geçen haftanın sonunda Adalet Partisi Parlamento grubundan 3 senatör ve 9 milletvekili daha partilerinden istifa etti. İstifa edenler bir deklerasyon yayınladılar ve «Parti teşkilâtı ile mânevi bağlarını kesmeme» kararında olduklarını, «Partileri bir his ve kapris partisi haline geldiği için AP.'den ayrılmak zorunda kaldıklarını», parti içinde daha kendilerini bir hayli tâkip edeceğin olduğunu açıkladılar.

12'ler, partilerinden ayrılmakla, «Memleketin muhtaç olduğu huzur ve sükûnun sağlanmasına yardımcı olacaklarını» da söylemekte bir sakınca görmediler.

12'lerin istifası, CHP. YTP. ve CKMP çevrelerinde memnuniyetle karşılandı. Birbirinden çok farklı dünya görüşlerine sahip olmayan pek çok çirkin politikacı ve parti yöneticisi, AP. den ayrılan 12 leri bir yem gibi görmeye başladı. Her üç parti de, «Ah şunları bir bizim partiye alabilsek» diye faaliyete başladı. Görünüşe göre şimdilik YTP, 12 lerden en büyük lokmayı koparmaya hazır haldedir, sonra sırada CHP gelmektedir. Partilerimizde program, tüzük, fikir ve bilhassa fikir haysiyeti gibi şeyler bahis konusu olmadığından, politikacılar için bütün kapılar açıktır.

Gene görünüşe bakılırsa bu istifalardan AP. yöneticileri de memnundur. Evliyaoğlu Gökhan, 12 lerin içinde yer alan Sinan Bosna'nın AP. den ayrılmasını sadece parti yöneticisi olarak değil, bir gazete sahibi olarak da memnuniyetle karşılamıştır. Zira, gazetesinin en büyük rakibi Son Havadis, Sinan Bosna'nın bir yakın akrabasının gazetesidir ve Evliyaoğlu bunu, «Son Havadisin sahibi de istifa edenler arasında, Son Havadis artık YTP. organı olacak» gibi basit oyuncuklarla istismar edecektir. Turhan Bilgin gibi YTP. den transfer fanatikler ise, AP. içinde ikide bir itidal ve basiret sözleri eden mızmız politikacılardan kurtuldukları için memnundur. Hislerini, «safralardan kurtulduk» diye ifade etmektedirler.

İstifa edenlere gelince: Onlar şaşkın ve pişmandır. Ne edeceklerini bilememekte, gündüz uçmak zorunda kalan yarasalar gibi başlarını oradan oraya çarpmaktadırlar. Hatta içlerinden bir kısmı, cezalandırılmayacaklarını bilseler yeniden partilerine dönmeyi bile düşünmektediler. Zaten istifaları bir olup bitti havası içinde birden bire ve fevri bir kararla olmuştur. Bir takım arkadaşları tarafından adeta sık boğaz edilmişler, Meclis koridorlarında bir takım gazeteciler tarafından âlenen alaya alınıp tezyif edilmişler ve istifa ettiklerini açıklamışlardır. O kadar ki, bunlardan birisi, Bahri Cömert, cuma günü akşam üzeri istifa komedisinin oynandığı Meclis basın bürosunun önünde gazetecilere, «Yazın işte istifa ediyorum» derken, arkadan gelen bir AP. yöneticisinin, «Yahu sende mi bunların içindesin?» Sorusuna, «Israr ettiler, adımı yazın dedim ama istifa etmedim» diyecek kadar şaşkındır. Hoş öbürküler de daha farklı durumda değildirler.

AP. içindeki bu istifa kampanyasının gerçek elebaşıları, Sinan Bosna ve Nuri Bayardır. Daha altı AP. linin Yüksek Hakem Kurulu kararı ile ihraç ve geçici ihraç cezaları ile cezalandırıldıkları günlerde sıranın kendilerine de geleceğini kestiren bu iki «Hasbelkader politikacı» AP. den ayrılmayı akıllarına koymuşlardır.

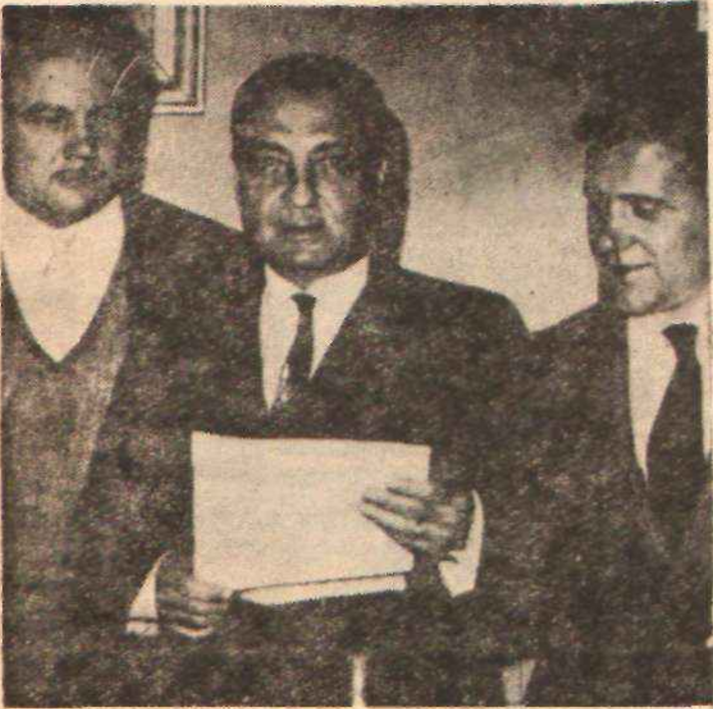
Ne var ki bu istifalarının mümkün olduğu kadar gürültülü olmasının kendileri için ileride transfer edebilecekleri partilerde daha fazla itibar sağlayacağına inandıklarından, peşlerinden mümkün olduğu kadar çok adam sürüklemeye çalışmışlardır. İkisi de politik şöhret olarak pek birşey ifade etmediklerinden, AP. içinde mutedil geçinenlerden kendilerine göre daha şöhretlice bir kalkan aramışlardır. Bu çabalarında kendilerine, daha önceden YTP. ye gen Apaydın kardeşler, Cevdet Perin, Kamuran Evliyaoğlu, bağımsızlardan Malik Yolaç gibi bazı politikacılar da yardım etmişlerdir.

Büyük gayretlerden sonra bulunan sözüm ona mutedil şöhret, bir zamanlar CHP. nin, bir zamanlar DP. nin, bir zamanlar da AP. nin Tarım Bakanlığını yapmış olan Çukurovalı toprak ağası Cavit Oral olmuştur. Bir süre AP. içinde Genel Başkan yardımcılığı dahi yapmış olan Cavit Oralın da saflarına iltihak etmesi ile Bosna - Bayar ikilisi kampanyalarını genişletmişler ve hele 21 Mayıs olaylarından sonra ödleri patlayanların kulaklarına fısıldadıkları bir takım düzmece hikâyeler ile de önceden hazırlanmış deklerasyonun altına imza toplama kampanyalarını iyiden iyiye geliştirmişlerdir. Ne var ki, otuza yakın AP. li deklerasyonun altına imza koyduğu ve üstelik bu arada Reşat Özarda, Sinan Bosna, Nuri Bayar ve Hürrem Kubat birer de varta atlattıkları halde, istifacılar işi bir türlü gerçekleştirememişlerdir. Zira deklarasyona bugün imza koyan ertesi gün imzasını geri almaya kalkışmıştır.

1 2 lerin istfasını gerçekleştiren kendi cesaretsizlikleri de olmamıştır. 12 lerin istifası, AP. Merkez Yönetim Kurulunun aldığı yanlış bir kararın sonucu olmuştur. Mutedil geçinen politika cambazlarının Meclis koridorlarındaki hummalı dedikodu kampanyasından bizar olan AP. Merkez Yöneticileri, Cuma günü bir toplantı yaparak, AP. içinde yıkıcı ve bölücü faaliyette bulunanların ihracı yoluna gidileceğini belirten bir bildiri kaleme almışlardır. Bu bildirinin kaleme alındığı sırada iyiden iyiye su yüzüne çıkan istifa söylentileri, istifacı AP. lileri birbirine düşürmüş, önceden deklarasyonu imzalayanlar, imzalarını inkâra yeltenmiş, müstakbel müstafiler arasında Meclis koridorlarında birbirlerini şerefsizlikle itham edecek kadar aşırı tartışmalar yapılmıştır. Öyle ki bir ara, işte biz istifa ediyoruz diye ortaya çıkanlar sadece Sinan Bosma ile Nuri Bayar olmuş, Cavit Oral ağa zaten esmer olan yüzü büsbütün simsiyah kesilmiş bir halde kenarda kalmıştır. İstifa deklarasyonunun tam bir fiyasko ile sonuçlanacağı anda da AP. li fanatik, YTP. den transfer Turhan Bilgin ile, YTP hayranı bağımsız Malik Yolaç istifacılara doğru ellerinde birer bayrak gibi salladıkları AP. Merkez Yönetim Kurulu bildirisi ile basın odasına gelmişlerdir.

12 ler, bağımsız Malik Yolaça ne kadar dua etseler azdır. O, herbiri bir köşeye dağılmış istifacıları toparlamış, «Bakın siz istifa etmez iseniz partiniz sizi atacak» demiş, her birini kolundan tutarak gazetecilere doğru adeta sürükleyerek götürmüş ve istifa ettiklerini ikrara zorlamıştır. Aynı şekilde Cumhuriyet Gazetesinin fazla gürültücü ama sevimli muhabiri Dündar Arcayürek de, Meclis koridorlarında çınlayan sesi ile istifa meraklılarını, «Haydi beyler edecekseniz çabuk edin, gazetelerin birinci baskı saati geldi sonra adlarınız yetişmez, tren kaçar» diye teşvik etmiştir. İşte böylesine bir panayır havası içinde 12 ler AP. den istifa ettiklerini gazetecilere nihayet kesin olarak açıklayabilmişlerdir.

AP. den istifaların hkâyesinin iç yüzü budur. İstifa edenler sadece ve sadece korktukları için istifa etmişlerdir. Kalanlar biraz daha gözleri kara olduğu için kalmışlardır. Bunun ötesindeki her türlü «vatan millet silistre» nutukları yalandır ve Mecliste oynanan oyun bir kere daha çirkin politikacılar oyunundan başka birşey değildir

Sinan Bosna — Cavit Oral — Nuri Bayar
Deklarasyon okunuyor...

KARŞI İHTİLÂL AKIMI

Prof. Bahri SAVCI

S.B.F. Profesörlerinden Bahri Savcı'nın «Demokrasimiz Üzerine Düşünceler» adlı yeni eserinden bir pasajı geçen sayımızda yayınlamıştık. Bu sayımızda da Prof. Savcı'nın «karşı ihtilâl akımı» hakkındaki düşüncelerini yayınlıyoruz.

Bugün, Türkiyedeki teminat müesseseli ve çok partili olup, aslında 1919 İhtilâlinin bâzı unsurlarına dayanarak, onu temel unsurlarında sınırlamağa mâtuf bir karşı ihtilâl akımı vardır. Bu, Atatürk İhtilâlinin «millî irade» teorisine dayanacak ve fakat, dinci - muhafazacı - gelenekçi - liberal ekonomili bir görüşten hareket ederek, Atatürk ihtilâlinin dinci - muhafazacı - gelenekçi - liberal ekonomi görüşüne sığmayan müesseselerini durduracak, reddedecektir. Söyle ki:

Atatürk İhtilâli —bizce— şundan ibaretti:

a — İktidarı tam lâisize ederek, millete maletmek: Bu, halk egemenliği altında lâik bir toplum ve onun içinde de lâik bir devlet hayatının kurulmasıdır. Saltanat ve hilâfetin kaldırılması, şer'iye vekâletinin kaldırılması, tekke ve zaviyelerin kalkması, tevhidi tedrisat reformu ile medreselerin kaldırılması, lâik rakamlı, lâtin rakamlı lâtin harfleri, Batı ağırlık ve uzunluk ölçüleri, Batı kıyafeti Batı saati ve hafta tatili, nikâhta, ticaret ve sanayide, mirasta, âmme hayatında kadın - erkek eşitliği genel seçim, lâik toplum ve onun içinde lâik devlet hayatının şartlarını yaratan operasyonlardır.

b — İktidarın bütün icralarını hukuk ile çevirmek: Bu da, iktidar mevkiindeki kişi ve zümre egemenliğini bertaraf ederek, hukuk devleti kurulmasıdır: «Heyet-i Temsilede yürüyen üç kontrol prensibi», İlk meclis «Nisab-ı Müzakere Kanunu», 1921 ve 1924 Anayasaları, bağımsız Danıştay yargısı, bağımsız adalet, Meclis grupunda serbest tartışma, hesap sorulmağa mâruz bırakılan iktidar mevkiinin tâbi olduğu hukuk devleti rasyonalizasyonlarındandır.

c — Sosyal ve iktisadi yapıyı, müsbet mevzuat ve bilim ile geliştirmek: Bu da; Medenî Kanuna, Borçlar Kanununa ve bâzı vergi reformlarına, köylüyü memleketin sahibi sayan bir yeni sosyal anlayış biçimine, ve nihayet, millileştirmelere, kamulaştırmalara dayanan devletçiliğin eliyle artan kamu mülkiyetinden, topluma mümkün olan geniş ölçüde hizmet arzıdır; bu hizmetten de, geri kalmış sosyal bölgelerin ve toplum kaynaklarının en önde yararlanmasıdır.

İşte, bu nitelikle olan Atatürk İhtilâli, bilhassa 1950 - 60 arasında, Batılı toplumsal gelişme yönünden dışarıya kaymıştır ve şunlar olmuştur:

a — İktidar. muhafazacı çoğunluğun dinci - muhafazacı ifadesi hâline gelmiştir; milletin değil, bu çoğunluğu kandıran bir oligarşinin sultası olmuştur.

b — Millî egemenlik teorisince ve demokrasi prensipince, —sözde— çoğunluğun iktidarına bir sınır olamıyacağı faraziyesine dayanılarak da, hukuk devleti gereklerine yabancı bir sorumsuz iktidar olayına varılmıştır.

c — Bu oligarşinin, taşra yönetimi ile merkez yönetimi çevrelerine yakınlık derecelerine göre kurulmuş bir nüfuz hiyerarşisi sayesinde de, zenginlik mihrakları yaratılmış ve toplumun iktisadî gelişmesinin de bu olduğu sanılmıştır.

Bu sefer de, bu kaymayı bertaraf etmek üzere, bir yeni ihtilâl olmuştur: 27 Mayıs 1960 İhtilâli. Bu; Atatürkçü temeli ve yönü kazanma amacında bir ihtilâldir:

a) İktidarı kaydığı muhafazacı temelden kurtarıp, gene lâik bir toplum temelinde, lâik ilkeye sadık çok partili hayat üzerine dayatmak ister

b) Çok partili hayat üzerinde oluşan siyasi iktidarı da kontrol altında tutucu müesseseleri getirmek ister.

c) Siyasî ortamı, böylece, yeniden rasyonalize edilmiş olan toplumda, türlü iktisadî kuvvetlerin istismarcı güçlerini durdurarak, plânlı karma ekonomi yoluyla, bir gerçek toplumsal kalkınmaya ulaşma yollarını açmak ister.

d) Bu toplumsal kalkınmaya da, sosyal adaletli, sosyal muhtevalı bir gerçekleşme kabiliyeti vermek ister.

Bunları isteyen 27 Mayıs İhtilâli, bu Atatürkçü temeli ve yönü gerçekleştirme işini, yeni anayasa düzeninde çalışacak siyasî kuvvetlere bırakmıştır. Fakat bu sefer de, bu yeni Anayasa düzeninin verdiği müsamaha ve hürriyet ortamında, bir karşı ihtilâl akımı belirmiştir.

a — Bu karşı ihtilâl, toplum ve lâik devlet prensibini ihmale istidatlıdır: Çünkü, ona göre, çoğunluk, muhafazacı - dinci eğilimdedir.

b — Keza, karşı ihtilâl akımı; iktidar mevkiini bir hukuk devletinin vasıtaları ile sınırlayan rasyonalizasyonu ihmale istidatlıdır; Çünkü; ona göre, çoğunluğun iradesi, millî iradenin ifadesidir; millî iradeye de, çoğunluğun dileğinden başka bir sınır olamaz.

c — Nihayet, bu karşı ihtilâl akımı; sosyal adaletli, sosyal muhtevalı bir kalkınmanın gerektirdiği düzenli ekonomiyi reddetme istidadındadır. Çünkü; gene ona göre, Türkiyeye, onun muhafazacı - gelenekçi toplum yapısına, mutlak olarak kişi teşebbüsüne dayanan ekonomiler daha iyi gelir.

O hâlde, bu noktalara uymayan ilkeleri ile beraber, 27 Mayıs geri gitmelidir. Görülüyor ki, bu karşı ihtilâl, 27 Mayıs ve onun altında Atatürk'e karşı olduğu hâlde siyasi dayanağını; sözde, gene demokrasi prensibinden almaktadır. Şöyle diyerek: Demokrasi, millet egemenliğidir. Bunu da, çoğunluk ifade eder. Bu çoğunluk ise; dinci - muhafazacı - gelenekçi bir toplum yapısı içinde, liberal bir politika ile mes'ut olacağına inanmaktadır. Eğer bir demokrasi güdülüyorsa, çoğunluğun bu isteği yerine gelmelidir; buna engel olan 27 Mayıs İhtilâli, ilkeleri ve müesseseleri ile beraber gitmelidir

İZMİR REZALETİ

İzmir Muhabirimiz
Kaya ÇELİKKANAT
yazıyor

Küçük yaştaki kızların zengin iş adamlarına satılmasıyle ilgili sosyal skandal, genel olarak, tek yönüyle ilerliyor. Genç kız ticareti rezaletinin asıl suçluları zengin iş adamları, bu konudaki «gizli yatırım» larına devam ediyorlar. Genç kızlar ise adliyeye getiriliyor, duruşmalara çıkarılıyorlar. Gazetelerde boy boy resimleri ve söyledikleri sözlerle teşhir ediliyorlar. Bazı vicdan sahibi basın mensupları; bu küçük kızların yayınladıkları resimlerini gözlerine, gayet ince bantlar koyarak, ahlâki ve mesleki görev lerini yerine getiriyorlar.. Olayın sadece yüzeyinde olarak, kalantor zamparaların isim ve cisimlerine dokunmadan, kirletilen körpe kızları teşhire büyük bir vicdan huzuru içersinde devam ediyorlar. Artık durum ma iyiden iyiye alışan küçük yaştaki satılık kızlar da, adliye koridorlarında gazetecilere büyük iş adamları ve politikacılar gibi beyanatlar veriyorlar.

Yakalanan muhabbet tellâlerından bazıları tevkif edildiler. Bunlardan Fatma Arı da, 7 ay hapis cezasına çarptırıldı. Muhabbet tellâlı kadın duruşmadan sonra etrafındakilere şöyle diyordu:

«*Asıl suçluları açıklıyamadığımız için kabahat bizim başımıza patladı. Bizim bu meseledeki payımız, devede kulak mesabesinde bile değildir.*»

Evet meselenin açık olan bir tarafı vardı. Fatma 7 ayla paçayı sıyırmıştı bu işten.. Ancak asıl suçlular, Fatmadan ve diğerlerinden körpe genç kızları bakkaldan bir kilo peynir alır gibi satın alarak kirletenler neredeydi?

Adı olaya karışan mevki sahibi zengin kodamanların bu meselede de, diğer birçok işlerde olduğu gibi, dokunulmazlıkları vardı çünkü.. Onların kirli çamaşırlarını ortaya dökmek tehlikeli idi. Ve kimsenin işine gelmiyordu. Herkes derece derece çekiniyordu... Hattâ tellâl Fatma bile korkuyordu. Çünkü kadın, basına daha büyük işler gelebileceğinden çekiniyordu. Konuşmaları ile hareketleri ile bu konuda tehdide maruz kaldığını ihsas ediyordu. Sermayenin tahakkümü idi bu.. İşin örtbas edilmesi için ortada büyük paraların döndüğü söyleniyordu. Ahlâk düşkünleri, körpe kızların ırz ve namuslarını satın almak için geniş fakat gizli bir çalışma içersine gömülmüşlerdi. Ama mahvedilen kızlar bunu açıklıyamıyordu. Polisin eli henüz bu zengin ahlâk tacirlerinin yakasına iyice ulaşamıyor, yapışamıyordu.

Kalantor ırz düşmanlarının etrafında paradan kurulmuş kalın bir dokunulmazlık zırhı vardı.

Olaya adı karışan genç kızlardan biriyle, merdivenin basamaklarında konuşuyoruz. Genç kız, «Hepimiz ayni boya ile boyandık artık. Hep ayni yolun yolcusuyuz.» diyerek durumunu yürek sızlatan bir tevekkül içersinde kabul etmeye çalışıyor. Hayat hikâyesini, 12 kardesini, çektiği sıkıntıları, fakir liklerini anlatırken gözlerinden yaşlar sızıyor. «Fakir bir köylü kızı olmayı çok isterdim ama.» diyerek kaderine boyun eğiyor.

Genç kız merdiven başında acıklı hayat hikâyesini anlatırken, biraz ilerde bir olay cereyan etti. Yaşlı bir kadın inmekte olduğu merdivenlerde ayağı kayarak yere düştü. Etrafta bulunanlardan kimsenin el dahi uzatmadığı yaşlı kadına yardım etmek üzere ayağa kalkmak isteyince genç kız kolumdan tuttu.. «Bırakın kendisi kalkıyor.» dedi ve şöyle devam etti: «*Gördünüz mü düşenin* dostu olmaz işte.. Size elini uzatan, sizi saplandığınız çukura biraz daha itmek için uzatır.»

Genç kızlar. Hayatın zevkini çıkarmak için birbirleriyle yarışan kalantor zamparalar. Muhabbet tellâlı kadınlar.. Sosyal facianın sanık ve tanıkları bular..

Tellâl Fatma
Korkudan konuşamıyor

Genç kız ticareti rezaleti ile ilgili soruşturma nihayet geride bıraktığımız hafta içersinde tamamlandı. Son olarak ifadesine başvurulan iki genç kız da bildiklerini değil de, anlatabildiklerini anlattılar. Bunlardan biri gazetecilere şöyle diyordu:

«Önceleri bize acır görünüyorlardı. Fakat içimizdekilerin bazıları kötü hareketlerine devam edince hepimize kötü göz ile bakar oldular. Bizlere, siz zaten kötü yola düşmüşsünüz, bari iş adamlarını bu işe karıştırmayın diye tavsiyede bulunanlar var.»

t. araba kırılınca yol gösteren çok oluyor. «Siz [illegible] mahvoldunuz, Bari sizi mahvedenleri kurtarın..» demeye hangi vicdan razı olur? Ama oluyor işte.. Bu işgüzar tavsiyeciler, bu genç kızların bu yola nasıl düştüklerini hiç düşündüler, işin derinine indiler mi acaba? Onlar bu meselenin ne kadar derinde olduğunu anlıyabilselerdi, «Zavallı masum zengin iş adamlarını» böyle savunamazlardı herhalde?.. Aksi halde kendileri hakkında verilecek hüküm, bu körpe kızları kalantor zamparalara satan muhabbet tellâlı kadınlara verilen den daha iyi olmazdı.

Mesele daha iyi yaşama özlemi ve «ben niye diğerleri gibi yaşayamıyayım?» psikozları içersinde kötü yola düşmüş bir kaç kızla, bir kaç zengin iş adamının cinsi ve başka türlü münasebette bulunması meselesi değil sadece.. İşe yüzeyden bakan bazı dar akıllılar, «Ne olmuş yani?.. Parayı vermiş, düdüğü çalmış..» gibi lâflarla bu korkunç rezaleti alaya ve hafife alabilirler belki..

Fakat.. Evet fakat dâvâ, esasında toplumsal ve ekonomik bir dâvâdır. Meselenin derinine inilirse, bu iş toprak reformunu *yapmayan, yapmak iste* miyenin anlayışına kadar uzanabilir. Köy Enstitülerini açmayan, açmak istemiyenin zihniyetine gelip dayanabilir..

Bu meselenin iş adamları ile ilgili kısmının gizlenmek istenmesi dahi bazı gerçekleri ortaya çıkarmaktadır. Mesele [illegible]lantor zamparaların soruşturmalarının bir gizlilik perdesi arkasına itilmek istenmesiyle dahi toplum için bir yüzkarası dır. Zavallıyı ve masumu ez. Sıra kuvvetliye ve asıl suçluya gelince yan çiz, olayı örtbas etmeye kalk..

Ve sonra da kalk, toplumsal bir adaletten utanmadan, sıkılmadan söz aç.. Yok efendim.. Bitsin artık bu acıklı komedi..

YUNANİSTAN

Bir milletvekilinin ölümü

Bağımsız sol milletvekili Lambrakisin öldürülme - si, Yunanistanda bir buhrana yol açtı. Buna sebep poli sin, ölüm tehditlerine rağmen, Faşist gangsterlerin toplantı binası önüne yığılmalarına, san ki bir şey yokmuş gibi müsaade etmesi. Lambrakise saldırılmasından 15 dakika önce, EDA partisine mensup başka bir millet vekili polisin gözleri önünde dövülüyor ve polis seyirci kalı - yordu. Bundan cesaret alan faşist gangsterler, bir arabayı Lambrakisin üzerine sürdüler ve onu, ölümüne sebep olacak şekilde çiğnediler. Polis, Lambrakis'e saldıran ölüm arabasını durdurmaya bile teşebbüs etmedi. Ancak halktan biri ara - baya fırladı ve üç katili bir kaç yüz metre ötede durmaya mecbur etti. Arabanın etrafı derhal kızgın bir halk kütlesi tarafından çevrildi ve katiller bu sayede yakalanmış oldu. Şoför, Yunan Millî Faşist Birliği nin üyesiydi ve hırsızlık, ırza geçme ve siyasî zorbalıktan dört defa mahkûm olmuştu!

Lambrakis
Muhalefetin kan dâvası

Yunan muhalefeti Lambra - kis'in ölümünden Karamanlisi suçla tutmakta ve bir siyasî cinayetten Karamanlisi sorumlu bulmaktadır. Muhalefete göre, seçimlerde hile ve şiddet yolunu seçen Karamanlis, orduya ve jandarmaya güvenemediği için, emekli subaylardan seçimlerde kullanılmak üzere silâhlı gruplar teşkil etmektedir. Karamanlis'in böylece 30 bin kişilik bir çete kurduğu ileri sürülmektedir.

Bu siyasî cinayet karşısında, muhalefet gibi Üniversite gençliği de tepki gösterdi. Fakat talebe gösterileri, motörlü polis birlikleri tarafından vahşice bastırıldı.

Karamanlis, polisin ihmalini kabul etmekle beraber, bu siyasî cinayetle en ufak bir ilişkiyi tabii ki reddetmektedir. Muhalefet ise, cinayette Karamanlisin parmağı bulunduğundan emindir.

İşte hürriyet içinde kalkını - yor diye övdüğümüz Karaman lisin hürriyet cenneti..

A. B. D.

Zenciler yolunda başarı

Zencilerin ırk ayırımına karşı Amerika çapında girişikleri mücadele, bilinçli ve teşkilâtlı her haklı dâvânın sür'atle başarıya ulaşacağını gösteren güzel bir örnek oldu. Beyazlar, bu bilinçli, teşkilâtlı ve kararlı hareket karşısında gerilemek zorunda kaldılar.

Geçen hafta Tallahassee (Florida)da Hakim Willis, zencilerin barış içinde protesto yapmaya ve ırk ayırımına yer veren ticarî kurumlar önünde bir cins grev hattı teşkil etmeye hakları olduğunu tanıdı. Avukat Tobias Simon, «Çok büyük bir zafer kazandık. Bir güney devletinde ilk defa, zencilerin beyazlara ait ticarî kurumlar önünde bir cins grev hattı teşkili kabul ediliyor» diyerek kararı yorumladı.

Zenci aleyhtarı davranışların en şiddetli olduğu Birmingham'da da yeni belediye başkanı Boutwell bâzı sanayiciler ile zenci liderleri arasında varılan anlaşmayı uygulamağa hazırlanıyor.

Charlotte (Kuzey Caroline)'ta da Ticaret Odası, ticarî kurumlarda ırk ayırımına derhal son verilmesini ve otellere, lokantalara v.s. ye zencilerin de eşit şekilde kabulünü istedi. Jackson'da da (Mississippi) Belediye Başkanı müzakereyi kabul etti.

Bütün bunlar, zencilerin protesto hareketlerinin başarılı olduğunu gösteriyor. Bu başarıyı ilk *temsil eden, realist iş adamları* oldu: Zencilerin boykot hareketi, işlerin azalmasına yol açıyordu. Birmingham'da Ticaret Odası üyesi Caldwell Marks'ın yaptığı hesaplara göre, son olaylar işleri yüzde 4 azaltmıştı, halbuki güneyin diğer büyük şehirlerinde yüzde 3 ilâ 10 artış vardı! O hâlde zencilerle anlaşmak lâzımdı. Nitekim ırk ayırımını azaltıcı tedbirlerin alınmasında, iş çevreleri zencilere yardımcı oldular!

Zenci liderler hafta sonunda Los Angeles'te toplanarak «genel taarruz» zamanını ve stratejisini kararlaştıracaklar.

Zenciler bir ırk ayırımı nümayişinde
İş adamları çabuk ayıldı

YUGOSLAVYA

Ticaret ve Sanayi Resmî Gazetesi adlı bir Fransız yayınında, Yugoslavya ile ilgili uzun bir inceleme yayınlandı. İnceleme, Yugoslavyanın kalkınma dâvasını başarıya götürdüğünü göstermektedir. Gerçekten incelemeye göre, Yugoslav millî hasılasının yarısını sanayi istihlâki teşkil etmektedir. Sınaî mamul ihracı hızla artmaktadır.

Bir memleketin kalkındığının en şaşmaz ölçülerinden biri, yatırım malları ve sınaî mamulleri ihracıdır. Türkiye bunu yapamadığı ve sadece ziraî mahsul ve ham madde ihracatçısı kaldığı için az gelişmiş bir ülkedir. Geniş ölçüde sanayi malları ihraç edecek duruma geçmedikçe de, Türkiyenin hızlı kalkınma yoluna girmesi mümkün değildir. Yugoslavya ise, kısa zamanda bu meseleyi çözmüştür. Zira bu memleketin yatırım malları ihracatı 1960 ve 1962 yılları arasında 58 milyon dolardan 124 milyon dolara yükselmiştir. Sınaî mamulleri ihracı da 38 milyon dolardan 50 milyon dolara geçmiştir.

Yugoslavyanın kalkınma hızı da yüksektir. 1953 - 56 devresinde kalkınma hızı yılda yüzde 8.8, 1957 - 60 devresinde yüzde 12.8 olmuştur. 1961 - 62 kalkınma hızı yüzde 7 dir.

ORDU VE KALKINMA

Enver ABDÜLMALİK

Orta Doğu politika sahnesinde askerî rejimlerin ortaya çıkışı, tarihî gelişme içinde anlaşılabilir. Mesele çok buutludur:

BİRİNCİ BUUD: Batının, Rönesanstan beri kaydettiği büyük ilerleme ile 18. yüzyılda sömürge hâline gelen ve daha sonra da emperyalizmin pençesi altına düşen Arap ülkelerinin geri kalışının yarattığı tansiyon.

Bu olayı, bütün tâbi ülkelerde ve sömürgelerde, sosyolojik ve ekonomik gerilik, politik âciz, kültür buhranı gibi sonuçlarıyla görmek mümkün.

İKİNCİ BUUD: Arap Dünyasının kültürel özelliğidir. Gerçekten Fas'tan Irak'a, Sudan'dan Basra körfezine kadar 80 milyon insan, tek bir millî kültürün genel çerçevesi içinde toplanmaktadır. Bu kültürün önde gelen iki vasıtası, Arap dili ve İslâm dinidir.

ÜÇÜNCÜ BUUD: Arap ülkelerinde millî yapının sağlamlığıdır. Millî yapı sağlamlığı deyimiyle, bu topraklarda milletlerin mevcudiyetini kastediyoruz. Bunlardan Mısır milleti, tarih boyunca birleşik bir millî devlete sahip olmuştur.

Arap dünyasına hâs bu son iki unsur, (kültürel özellik ve millî *yapı sağlamlığı) sömürgecinin* empoze ettiği gerilik ile tarihî millî varlığın sağlamlığı arasında ortaya çıkan temel çelişkiliğe korkunç bir keskinlik vermektedir. Çelişkiliğin keskinleşmesi, buhranın, en geniş anlamıyla yeniden doğuş (rönesans) diyebileceğimiz bir çözüm yoluna ulaşmasına yol açmaktadır. (Buna çağdaş uygarlık düzeyine ulaşma çabası da diyebiliriz.)

Arap ülkelerindeki millî hareketin rolü, bu çerçeve içinde anlaşılır. Dâvâ sadece, emperyalist devleti kovmak ve emperyalizmi yok etmek değildir. Esas mesele, ekonomik, sosyal, ideolojik ve kültürel olmak üzere her alanda karar verme yetkisinin tamamını fethetmek, derin millî varlığı bütünlüğü içinde yeniden bulmaktır. «Kendi kendini fethetme» veya (çağdaş uygarlık düzeyine ulaşma) şeklinde tanımladığımız yeniden özü budur.

Bu çerçeve içinde Ordunun müdahalesini ve rolünü nasıl izah etmeli?

Bize göre, askerî rejimlerde veya askerin hâkim durumda bulunduğu rejimlerde, iki farklı tip mevcuttur. Birinci tip askerî rejimin temel hedefi sosyaldir ve modernleşmek şeklinde ortaya çıkmaktadır. İkinci tipte ise millî birliği gerçekleştirme hedefi ağır basmaktadır.

Sosyal hedefli askerî rejimler

Nâsırın Mısırı, sosyal hedefli askerî rejim tipinin tam bir örneğidir. Zira 23 Haziran 1952'nin eşiğinde Mısır, tarihin tanıdığı en eski merkeziyetçi devlete ve en eski millî birlik geleneğine sahip olmakla da kalmıyordu. Mısır, Mehmet Aliden beri, 150 yıldır sürüp giden millî ekonomik ve kültürel *bir yeniden doğuş'un (rönesans)* içindeydi. Millî birlik gerçekleşmişti, ortada millî birliği sağlama diye bir mesele yoktu.

Nâsır, tarla sulama işini inceliyor

Ayrıca şark tipi feodalizmden kapitalizme geçiş vetiresi, bütün 19. yüzyıl boyunca devam etmiş ve 1882 de İngiliz işgaliyle son bulmuştur. Böylece, Mısır, Lancashire'in pamuk tarlası hâline gelmiş ve kapitalist istihsal rejimi müesseseleşmiştir.

Tabiî ki bu, kapitalizmin az gelişmiş ülkelere has özel bir tipidir. Banka, ticaret ve diğer iş hayatı emperyalizmin hâkimiyeti altındadır. Her türlü ciddî sanayileşme çabası önlenmiştir. Bu sebeple, Mısırda tarım kesiminin ağır bastığı sömürge tipi geri bir kapitalizm mevcuttu. Yirminci yüzyılda bütün siyasî partiler, yüksek Mısır burjuvazisinin toprak kanadı olan büyük arazi sahiplerinin elindeydi.

Bazı müteşebbisler vasıtasıyle sanayileşme az çok başladıysa da, arazi sahiplerinin en büyüğü olan kralın etrafında toplanmış bulunan büyük toprak ağaları, iktidara hâkimdi. Memlekette mevcut her şey (mevzuat, gelenek, niyet) yeni bir merhaleye barış içinde geçmeyi zorlaştırmaktaydı. Yeni bir merhale derken, bağımsız ve modern bir sanayi devletinin yaratılmasını kastediyoruz. Bin yıllık Mısıra güç ve yeniden hayat verecek, utanç ve âcizi yok edecek ve mâzi ile olan zincirleri koparacak bir devlet.

Filistin harbi (1948) işte bu noktada geldi ve hâkim sınıfların perişanlığını gözler önüne serdi.

İktidarın zayıflığı, milliyetçiliğin ve nüfus artışının ortaya çıkardığı temel meseleleri çözmekte sosyal yapısı (toprak ağaları ve eşraf hâkimiyeti) itibariyle gösterdiği aciz, Orta Doğunun, Afrikanın ve hattâ Güney Batı Asyanın siyasî coğrafyasını altüst edecek bir sola kayışa yol açtı. Gerillaların Süveyş kanalındaki İngiliz üssüne karşı giriştikleri faaliyeti durdurmak, Anayasayı kaldırmak ve örfî idareyi haklı göstermek için Kahire yangını (26 Ocak 1952) tam zamanında yetişti. Altı ay geçmeden de «Hür subaylar» iktidarı ele aldı.

Bundan sonra hedef esas itibariyle, Mısırın dâvâlarını çözebilecek tek yol olan, güçlü bağımsız ve modern bir sanayi devletinin kurulması idi

albert camus

Ruhta Ölüm

Albert CAMUS

Prag'a akşamın altısında geldim. Eşyalarımı emanetçiye götürdüm hemen. Bir otel aramak için iki saatim vardı daha. Kollarımda iki valizimin ağırlığını artık duymadığım için tuhaf bir özgürlük duygusuyla kabardığımı duyuyordum. Gardan çıktım, bahçeler boyunca yürüdüm, birdenbire, bu saatte kalabalıkla kaynayan Wenceslas caddesinin ortasında buldum kendimi. Çevremde, o zamana kadar yaşamış bir milyon yaratık vardı, yaşamalarından hiç bir şey belirmemişti benim için. Yaşıyorlardı. Bildik ülkeden milyonlarca kilometre uzaktaydım. Dillerini anlamıyordum. Hepsi de hızlı yürüyordu. Beni geçince, hepsi de kopuyordu benden. Nerede bulunduğumu bilemez oldum.

Param azdı. Altı gün geçinebilecek kadar bir şey. Ama, bu zamanın sonunda, gelip bulacaklardı beni. Gene de, bu konuda da bir kaygı girdi içime. Bunun için, ucuz bir otel aramıya başladım. Yeni şehirdeydim, gözlerime görünen her şey ışıklarla, gülüşlerle, kadınlarla parlıyordu. Daha hızlı yürüdüm. Aceleci gidişimde bir şeyler bir kaçışı andırıyordu şimdiden. Sekize doğru, yorgun argın, eski şehire geldim. Burada, görünüşü alçak gönüllü, girişi küçük bir otel beni çekti. Giriyorum. Fişimi dolduruyor anahtarımı alıyorum. Odam 34 numara, üçüncü katta. Kapıyı açınca pek lüks bir odada buluyorum kendimi. Fiat levhasını arıyorum: düşündüğümün iki misli. Para meselesi çetrefil bir şey oluyor. Ancak yoksulca yaşıyabilirim bu büyük şehirde. Az önce bulanık olan kaygı belirleniyor. Huzurum kaçmış. Bir oyukluk, bir boşluk duyuyorum kendimde. Gene de bir anlık bir açık görüşlülük: haklı ya da haksız olarak, para meselelerine karşı sonsuz bir ilgisizlik gösterdiğimi söylemişlerdir. Bu saçma kuşkunun işi ne burada? Ama, şimdiden düşünce yolunu tutmuş bile. Bir şeyler yemek, gene yürümek ve ucuz lokantayı aramak gerek. Her yemeğimde on kurondan fazla harcamamalıyım. Gördüğüm bütün lokantalar içinde, en ucuz lokanta, aynı zamanda insanı en kötü karşılayan lokantadır da. Gelip gelip geçiyorum. İçerdekiler bu halimden kuşkulanmaya başlıyorlar en sonunda: girmek gerek. Özentili freskilerle süslü oldukça loş bir yer burası. Müşteriler oldukça karışık. Bir kaç sokak kadını bir köşede sigara tüttürüyor, ciddi ciddi de konuşuyorlar. Adamlar yemek yiyorlar, çokları yaşsız ve renksiz. Garson, kirli smokingli bir insan azmanı, kocaman, anlatımsız başıyla bana doğru ilerliyor. Benim için anlaşılmaz olan listenin üzerinden bir yemeği gelişigüzel işaret ediyorum çabucak. Ama bu bir açıklama gerektiriyor anlaşılan. Garson çekce soru soruyor bana. Ben de yarım yamalak almancamla karşılık veriyorum. Almanca bilmiyor. Sinirleniyorum. O kadınlardan birini çağırıyor, kadın da beylik bir pozla, sol eli kalçasında, sağ elinde sigara, dudaklarında ıslak bir gülümsemeyle ilerliyor. Masama oturuyor, kendi almancam kadar kötü bulduğum bir almancayla soru soruyor bana. Her şey aydınlanıyor. Garson bana günün yemeğini övmek istiyormuş. Pek kulak astığım yok nasıl olsa, günün yemeğini kabul ediyorum. Kadın benimle konuşuyor, ama anlamıyorum artık. Elbette, en sezgili hâlimle evet diyorum. Ama burada değilim. Her şey sinirime dokunuyor, bir zayıflık, bir gevşeklik çökmüş üzerime, karnım da aç değil. İçimde hep o sızılı batma var, karnımda bir sıkışıklık. Yarım duble ikram ediyorum, nasıl davranmak gerektiğini bilirim çünkü. Günün yemeği geliyor, yiyorum: etle irmik karışımı bir yemek, akıl almaz derecede kimyon katmışlar içine, mide bulandırıcı bir şey olmuş. Ama ben başka şey düşünüyorum, hiçbir şey düşünmüyorum daha doğrusu, gözlerim karşımdaki kadının yağlı ve güleç dudaklarına dikili. Dâvet mi ediyorum sanıyor? Şimdiden yanımda, sokuldukça sokuluyor. Kendiliğinden bir hareketim durduruyor onu. (Çirkin. Sık sık düşündüm: bu kadın güzel olsaydı, bundan sonra olacaklardan kurtulacaktım.) Burada, bu gülmeye hazır insanlar arasında hastalanmaktan korkuyordum. Otel odamda, parasız, isteksiz, kendi kendime ve sefil düşüncelerime indirgenmiş bir durumda yalnız kalmaktan daha da çok korkuyordum. Bugün bile, huzursuzlukla sorarım kendi kendime: o sıradaki hantal ve ödlek yaratık nasıl doğabilmiştir benden? Gittim. Eski şehirde yürüdüm, ama kendimle daha fazla karşı karşıya kalamıyacaktım, otelime kadar koştum, yattım, uykuyu bekledim, o da aşağı yukarı hemen sonra geliverdi.

Sıkılmadığım bir ülke, bana hiç bir şey öğretmiyen bir ülkedir. Böyle cümlelerle kendimi güçlendirmeye çalışıyordum. Ama bundan sonraki günleri nasıl anlatmalı? Lokantama döndüm. Sabah akşam, midemi bulandıran o berbat, kimyonlu yiyeceği sineye çektim. Bu yüzden, içimde sürekli bir kusma isteğiyle dolaştım bütün gün. Ama beslenmek gerektiğini bildiğimden, bu isteğime kapılmadım. Öte yandan, yeni bir lokanta denemek için çekeceklerimin karşısında bu neydi ki? Burada «biliniyordum» hiç değilse. Konuşmuyorlarsa da gülümsüyorlardı burada bana. Öte yandan, bunalım gittikçe ağır basmaya başlıyordu. Beynimdeki bu ince batma fazla çekiyordu dikkatimi. Günlerimi düzenlemeye, içlerine dayanak noktaları serpiştirmeye karar verdim. Mümkün olduğu kadar uzun zaman yatakta kalıyordum, günlerim de o derecede kısalmış oluyordu. Yıkanıp traş oluyor, şehri yöntemli şekilde inceliyordum. Bir yurt bulmaya çalışarak tantanalı barok kiliselerde dalıp gidiyordum: ama kendi kendimle bu aldatıcı başbaşalıktan daha umutsuz, daha boş çıkıyordum. Kaynayarak dalgalanan barajlarla kesilmiş Ultava boyunca dolaşıyordum. Issız, sessiz, uçsuz bucaksız Hradschin mahallesinde tükenmez saatler geçiriyordum. Katedralinin ve saraylarının gölgesinde, güneşin batmaya yüz tuttuğu saatte sokakları yalnız adımlarım çınlatıyordu. Bunu farkettim mi, korku gene yakama yapışıyordu. Akşam yemeğini erkenden yiyor, sekiz buçukta yatıyordum. Güneş beni benden koparıyordu. Kiliselerde, saraylarda, müzelerde, bunalımımı bütün sanat eserlerinde yumuşatmaya çalışıyordum. Beylik numara: başkaldırışımı hüzün hâline getirmeye çalışıyordum. Ama boşuna. Dışarı çıkar çıkmaz, bir yabancıydım. Gene de bir kere, şehrin bir ucunda barok bir manastırda, havanın tatlılığı, ağır ağır, hüzünlü hüzünlü çalan çanlar, emektar kuleden ayrılan güvercin salkımları, sonra bir de otların ve hiçliğin kokusunu andırır bir şeyler, gözyaşlarıyla dolu bir sessizlik yarattı içimde, beni kurtuluşun eşiğine kadar getiren bir sessizlik. Akşam dönünce, aşağıdaki satırları bir solukta yazıverdim. olduğu gibi geçiriyorum onları buraya, çünkü tumturaklılığında bile o zaman duyduğum şeyin karışıklığını buluyorum:

«Ve bundan başka ne fayda sağlamak istiyebiliriz yolculuktan? İşte takıp takıştırdığım her şeyi atmışım üzerimden. Yazıtlarını okumasını bilmediğim şehir, bildik, alışılmış hiçbir şeyin takılmadığı garip harfler, ne konuşulacak bir dost, ne sıkıntımı giderecek bir eğlence. İyice biliyorum: hiçbir şey beni, yabancı bir şehrin *gürültüleri gelen bu odadan* çıkarıp da bir yuvanın ya da sevilen bir yerin daha güzel ışığına götürmez. Seslensem, bağırsam mı? Yabancı yüzlerdir belirecek olan. Kiliseler, altınlar ve buhur, hepsi de, hepsi de, her nesnenin değerini bunalımımın verdiği günlük bir hayata atıyor beni. Ve işte alışkanlıkların perdesi, hareketlerin ve sözlerin yüreği uyuşturan, rahat örgüsü, ağır ağır açılıyor kaygının solgun yüzünü gösteriyor en sonunda. İnsan kendi kendisiyle karşı karşıyadır artık: mutlu olduğunu sanmadığını söylüyorum ona... Gene de yolculuk bu yanıyla aydınlatır insanı. İnsanla nesneler arasında büyük bir uygunsuzluk doğar. Sağlamlığı azalan bu yüreğe dünyanın musikisi daha kolay girer. Sonra bu büyük yoklukta, en ufak bir yalnız ağaç görüntülerin en tatlısı, en çabuk silineni olur. Sanat eserleri ve kadın gülümsemeleri, topraklarına dikilmiş insan ırkları ve yüzyılların özetlendiği anıtlar, yolculuğun meydana getirdiği, coşkunluk veren, içli bir görünümdür bu. Sonra gün sonunda, bir kere daha, içimde ruhun açlığı gibi bir şeyin oyulduğu bu otel odası.» Ama bütün bunların uyumak için uydurduğum masallar olduğunu söylemiye ne hacet. Şimdi söyliyebilirim, Prag'dan bende kalan şey ayak üstü yenmek üzere bütün sokak köşelerinde satılan, ben eşikten geçer geçmez o ekşi ve keskin kokusu bunalımımı uyandırıp beslemeye başlayan bir sirkeli hıyar kokusudur. Bir bu, bir de bir akordeon havası. Pencerelerimin altında tek kollu bir kör, çalgısının üzerine oturup onu bir kıçıyla tutar, sağlam eliyle de çalardı. Hep aynı çocuksu ve tatlı hava sabahleyin beni uyandırır, birdenbire beni içinde çırpındığım dekorsuz gerçeğin içine yerleştirirdi.

Bir de Ultava'nın kıyılarında birdenbire duruverdiğimi, benliğimin tâ içine yansıyan kokuya ya da bu havaya kapılarak alçak sesle: «Ne demek bu? Ne demek bu?» diye söylendiğimi hatırlıyorum. Ama daha son noktaya gelmemiştim şüphesiz. Dördüncü gün, sabahleyin saat ona doğru, çıkmaya hazırlanıyordum. Bir önceki gün bulamadığım bir Yahudi mezarlığını görmek istiyordum.

Tersi ve Yüzü

Çok adaletsizliklere yeryüzünde, ama bir adaletsizlik daha vardır ki, hiç sözü edilmez: iklim adaletsizliği. Ben, bilmeden, bu adaletsizliklerden yararlananlardan biri oldum uzun zaman. Yazımı okuyacak aşırı insan severlerimizin suçlamalarını şimdiden işitir gibiyim. Berikilerin mutlu köleliğini, ötekilerin de kudretini daha uzun zaman devam ettirmek amacıyla işçileri zengin, burjuvaları yoksul gibi göstermek istiyormuşum. Hayır, öyle değil. Tam tersine, yoksulluk, büyüdüğüm zaman, şehirlerimizin korkunç dış mahallelerinde karşılaştığım şu göksüz, umutsuz hayatla birleşince, en başkaldırtıcı adaletsizlik en son noktasına gelmiş demektir: Gerçekten de, bu insanların sefalet ve çirkinliğin çifte alçaltmasından sıyrılmaları için her şeyi yapmak gerekir. Bir işçi mahallesinde, yoksul doğmuştum, gene de o soğuk dış mahallelerimizi tanıyıncaya kadar, gerçek mutsuzluğun ne olduğunu bilmiyordum. Son noktasına varmış Arap sefaleti bile, göklerin farklılığı altında, bununla kıyaslanamaz. Ama endüstri alanı olan dış mahalleleri bir kere gördükten sonra, sanırım, her zaman için çamura bulanmış gibi bir duygu uyanır insanın içinde, onların hayatından sorumlu duyar kendini.

Albert Camus

HAFTANIN KİTABI

Tersi ve Yüzü

Albert Camus. Denemeler. Çeviren: Tahsin Yücel. Ataç Kitabevi, İstanbul. 1963. 88 sayfa, 3 lira.

Bir yazarın, daha ilk yapıtında, kendini bulduğu, kendi içindekini söylediği enderdir. Öyle ya, yolunun başında olan bir yazar kendini de, kendi yapıtını da uzaklarda arar genellikle, sanatı bir yaşama değil, yaşamadan öte bir şey gibi görür. dışardan aldığı sesleri, başkalarının seslerini yeni baştan duyurmaya çalışır. Kendi öz yapıtını verinciye kadar uzun bir olgunlaşma dönemi geçirecektir belki de. Albert Camus, böyle bir dönem geçirmemiş ender yazarlardandır. Hiç kimsenin etkisinde kalmadığını söylemek istemiyorum. Jean Grenier'den, André Gide'den etkilendiğini, Malraux'ya, Kafka'ya, Tolstoy'a, Melville'e hayranlık duyduğunu kendi ağzıyla söyler, ama bu etkiler, bu hayranlıklar, hiçbir zaman ayağını yerden kesmemiş, içinde kendi dünyasından ayrı bir dünya görüntüsü doğmasına yol açmamıştır. Kısacası, kendi kendinden de, kendi dünyasından da hiçbir zaman uzaklaşmamıştır Camus. Yapıtları arasındaki sıkı bağıntı bunun sonucudur. İlk yapıtı «Tersi ve Yüzü»nün önemi de onun bu özelliğinden ileri gelir. Bu kitabın 1958 baskısına yazdığı önsözde kendisi söyler: Her sanatçının ta içinde, benliğini ve söylediklerini ömrü boyunca besliyen, biricik kaynak vardır. onun kaynağı da «Tersi ve Yüzü»dür. «Tersi ve Yüzü»de beliren görünümler ve yüzlerdir. Gerçekten de, Camus'nün daha sonra yazdığı birçok yapıtlarda, «Tersi ve Yüzü»nün derin izleri görülür. «Tersi ve Yüzü»deki duygular, düşünceler, ancak ufak söyleyiş değişiklikleriyle oldukları gibi karşımıza çıkarlar sık sık. *Bu* bakımdan, Camus'yü gerektiği gibi anlıyabilmek için, ilk incelenmesi gereken yapıtı «Tersi ve Yüzü»dür denilebilir.

Camus kendi kendinden, doğup büyüdüğü çevreden hiçbir yerde bu kitaptaki kadar açık bir dille sözetmemiştir.

Camus'nün «Yabancı»dan «Veba»ya, «Sisyphe Efsanesi»nden «Başkaldıran İnsan»a gelişi bir ara kimilerini şaşırtmış, bu yapıtlar arasındaki yakınlık, süreklilik bir çelişme gibi görünmüştür. Bugün artık böyle bir çelişmeden sözedilmiyor. «Tersi ve Yüzü» ise, Camus'nün hiç değilse kişi olarak çelişmeye düşmediğini, bu yapıtlarında öz yaşantısından gelen düşüncelerini *geliştirip sonuca bağladığını* ortaya koyar. Her şey çok önceden, daha sanatçının gençlik yıllarında belirmiştir.

İyice anlaşılıyor: «Tersi ve Yüzü» düz bir yolun başlangıç noktası değildir yalnız, her zaman dönülen, her zaman özlenen, her şeyi besliyen kaynaktır, ışığın fışkırdığı noktadır. (Önsözden)

Tahsin YÜCEL

Bırakmadım kendimi .

Şimdi yarından dolayı kaygı duymadan, yani imtiyazlı olarak yaşıyorsam da, sahibolmasını bilmem. Elimdekinden, yani hep ben aramadan bana verilmiş olandan hiçbir şey saklıyamam. Sınırım, müsriflikten çok, başka çeşit bir cimrilikten geliyor bu: varlık fazlalığı baş lar başlamaz yok olan özgürlüğün cimrisiyim. Benim için, lükslerin en büyüğü bile bir yoklukla birleşmeye hiç ara vermemiştir. Arapların ve İspanyolların çıplak evini seve - rim. İçinde yaşamayı ve çalış - mayı yeğ gördüğüm (daha da enderi: İçinde ölmenin benim için farketmiyeceği) yer otel odasıdır. İçeri hayatı denilen (çoğu zaman da iç hayatın karşıtı olan) şeye hiçbir zaman bırakmadım kendimi; burjuva mutluluğu denilen şey beni sıkar, tüylerimi ürpertir. Öte yandan, bu yeteneksizliğin koltuk kabartacak hiçbir yanı da yoktur.

Albert Camus

Bir komşu odanın kapısı vuruldu. Bir anlık bir sessizlikten sonra, yeniden vuruldu kapı. Bu kere uzun uzun. Ama boşuna vuruluyordu anlaşılan. Ağır adımlarla biri merdivenden aşağı indi. Kafam bomboştu, dikkat bile etmeden, bir aydır kullandığım bir traş kreminin tarifesini okuyarak biraz zaman geçirdim. Hava ağırdı. Eski Prag'ın kuleleri ve kubbeleri üzerine bakır rengi bir aydınlık iniyordu kapalı gökten. Gazete satıcıları her sabahki gibi Narodni Politika diye bağırıyorlardı. Üzerime çöken uyuşukluktan güçlükte sıyrıldım. Ama çıkacağım sırada, bizim katın garsonuyla karşılaştım, elinde anahtarlar vardı. Durdum. Yeniden çaldı kapıyı, uzun uzun. Açmaya çalıştı. Olmadı. Kapı içerden sürgülenmiş olmalıydı. Yeni vuruşlar. Boş bir ses veriyordu oda, bu da öylesine hüzün vericiydi ki, soluğum kesildi yürüyüp gittim, hiçbir şey sormak gelmedi içimden. Ama Prag sokaklarında, sızılı bir önsezi ardımdan ayrılmıyordu. Katın garsonunun bön suratını, garip bir şekilde kıvrılmış, boyalı pabuçlarını, ceketinde bir düğmenin eksikliğini nasıl unutabilirim? En sonunda yemek yedim ama gittikçe artan bir tiksintiyle. Saat ikiye doğru, otele döndüm.

Holde, otelin adamları fısıldaşıyorlardı. Beklediğimle daha çabuk karşılaşmak için katları hızla çıktım. Öyleydi. Odanın kapısı yarı açıktı, bu yüzden maviye boyanmış bir büyük duvar görülüyordu ancak. Ama yukarda sözünü ettiğim donuk ışık bu perdeye yatağın üzerine uzanmış bir ölünün gölgesiyle cesedin önünde nöbet tutan bir polisin gölgesini yansıtıyordu. İki gölge bir dik açı yaparak kesişiyordu. Bu ışık alt üst etti beni. Gerçek bir ışıktı, gerçek bir hayat ışığı, hayatın öğle sonunun ışığıydı insanın yaşamakta olduğunu anlamasını sağlayan bir ışıktı. O ölmüştü. Odasında yalnız. Bunun bir intihar olmadığını biliyordum. Çabucak odama döndüm, yatağıma attım kendimi! Birçok insanlar gibi bir insan, gölgeye bakılırsa ufak ve şişman. Ve otelde hayat devam etmişti, garsonun aklına onu çağırmak gelinceye kadar. Hiçbir şeyden şüphelenmeden gelmişti buraya ve yalnız ölmüştü. Ben, o sırada traş kreminin reklâmını okuyordum. Bütün öğle sonunu kolay kolay anlatamıyacağım bir durum içinde geçirdim. Kafam boş, yüreğim görülmedik bir şekilde daralmış bir durumda, uzanmıştım. Tırnaklarımı kesiyordum. Parkenin çizgilerini sayıyordum. «Bine kadar sayabilirsem...» Elli de ya da altmışta, çözülüş başlıyordu. Daha öteye gidemiyordum. Dışarının gürültülerinin hiçbirini işitmiyordum. Ama bir kere, koridorda, kısık bir ses, bir kadın sesi: «Öyle iyidi ki,» diyordu almanca. O zaman şehrimi, Akdeniz kıyısını, yeşil ışık içinde pek tatlı, genç ve güzel kadınlarla dolu pek sevdiğim yaz gecelerini düşündüm umutsuzca. Günlerden beri, bir tek kelime çıkmamıştı ağzımdan, tutulmuş haykırışlarla, ayaklanmalarla patlıyordu yüreğim. Bana kucağını açan biri olsaydı, çocuklar gibi ağlayabilirdim. Akşama doğru, yorgunluktan bitmiş bir durumda, kapının sürgüsüne bakıyordum çılgın çılgın, kafam bomboştu, akordeonla çalınan bir halk havasını tekrarlayıp duruyordum. Bu sırada daha öteye gidemezdim. Ne ülke, ne şehir, ne oda, ne de ad vardı artık; çılgınlık mı yoksa fetih mi, alçalış mı, yoksa esin mi, en sonunda bilecek mi, yoksa tükenecek miydim?

Kapı vuruldu, dostlarım içeri girdiler. Çok yıpranmış olsam bile kurtulmuştum. «Sizi gördüğüme memnunum,» dediğimi sanıyorum. Ama itiraflarımın burada kaldığından, onlar için bıraktıkları adam olarak kaldığımdan eminim.

Prag'dan az sonra ayrıldım. Sonradan gördüklerimle de ilgilendim elbet. Bautzen'in küçük, gotik mezarlığında itir çiçeklerinin gözler kamaştıran kırmızısı ve mavi sabah dikkatimi çekebiliyordu. Silezya'nın o uzun, o taş yürekli ve nankör ovalarından söz edebilirdim. Gün doğarken geçtim o ovalardan. Sisli ve kirli sabahta, yapışkan toprakların üzerinden ağır ağır bir kuş sürüsü geçiyordu. Yumuşak ve ağır başlı Moravya'yı, uzak noktalarının duruluğunu, ekşi meyveli erik ağaçlarıyla çevrili yollarını da sevdim. Ama dipsiz bir yer yarığına gereğinden fazla bakmışların sersemliği kaldı hep içimde. Viyana'ya geldim, bir hafta sonra oradan da ayrıldım, hep kendi içime hapsedilmiş bir durumdaydım.

Gene de, beni Viyana'dan Venedik'e getiren trende bir şey bekliyordum. Hastalığı boyunca et suyuyla beslenip de yiyeceği ilk ekmek kabuğunun nasıl olacağını düşünen, iyileşmeye yüz tutmuş bir hasta gibiydim. Bir ışık doğuyordu. Şimdi biliyorum bunun ne olduğunu: mutluluğa hazırdım. Vicence'ın yakınlarında bir tepede yaşadığım altı günden söz edeceğim yalnız. Hâlâ oradayım, daha doğrusu, bâzı bâzı orada bulurum kendimi, bir biberiye kokusu içinde her şey geri gelir sık sık.

İtalya'ya giriyorum. Ruhuma göre yaratılmış toprak! Yaklaşmasının belirtilerini birer birer tanıyorum. Kiremitleri pul pul ilk evler, duvarları kaplamış, göztaşından mavileşmiş ilk asmalar. Avlulara asılmış ilk çamaşırlar, nesnelerin karışıklığı. Sonra ilk selvi (öylesine ince, gene de öylesine dik), ilk zeytin ağacı, tozlu incir ağacı. İtalya kasabalarının gölgelerle dolu meydanları, güvercinlerin bir sığınak aradıkları öğle saatleri, ağırlık ve tembellik, ruh bunlarda ayaklanışını yıpratır. Tutku gözyaşlarına doğru yol alır yavaş yavaş. Sonra da, işte Vicence. Burada, günün tavuk bağırışlarıyla kabarmış uyanışından, ağustos böceklerinin türküsüyle uzun uzun ayarlanmış, selvilerin ardında ipeksi, yumuşak, tatlımsı, eşsiz akşama kadar, kendi çevrelerinde döner günler. Bana eşlik eden bu iç sessizlik, günü bu başka güne götüren ağır koşudan doğuyor. Eski çağ eşyalarıyla, tığla örülmüş dantelâlarıyla, ovaya açılan bu odadan başka ne dileyebilirim? Bütün gökyüzü karşımda, günlerin bu dönüşünü de onlarla birlikte dönerek, durmamacasına, kımıltısızca izliyebilirim gibime geliyor. Duyabileceğim biricik mutluluğu: dikkatli ve dost bir bilinci içime çekiyorum. Bütün gün dolaşıyorum: tepeden Vicence'a doğru iniyor, ya da kırın daha ilerilerine gidiyorum. Karşılaşılan her varlık, bu sokağın her kokusu, her şey, her şey alabildiğine sevmeye bir bahane benim için. Tatile çıkmış bir çocuk topluluğuna göz kulak olan genç kadınlar, dondurma satıcılarının borusu (arabaları, çifte oklu tekerlekli bir gondol), meyva sergileri, kara çekirdekli, kırmızı karpuzlar içleri görünen yapışkan üzümler artık yalnız (yâni herkes) olmasını bilmeyen kişi için bir o kadar dayanak. Ya ağustos böceklerinin kekre ve hoş flütü, suların ve eylül gecelerinde rastlanan yıldızların kokusu, sakız ağaçları ve kamışlar arasında kokulu yollar, yalnız (yâni herkes) olmak zorunda olan kişi için bir o kadar aşk belirtisi. Böylece, günler geçiyor. Güneş dolu saatlerin gözler kamaştıran parıltısından, gün batımının altın rengiyle selvilerin karasının yarattığı gözler kamaştıran dekor içinde akşam oluyor. O zaman yolda yürümeye başlıyorum, tâ uzaklardan duyulan ağustos böceklerine doğru.

Ben ilerledikçe türkülerini kısıyorlar birer birer, sonra susuyorlar. Bu kadar ateşli güzellik karşısında soluğum kesilmiş bir durumda, ağır adımlarla ilerliyorum. Ardımda birer birer, ağustos böcekleri seslerini yükseltiyor, sonra da türküye başlıyorlar. İlgisizlikle güzelliğin döküldüğü bu gökyüzünde bir muamma. Sonra, son ışık içinde, bir köşkün alınlığında, «In magnificentia naturae, resurgit spiritus,» (Doğanın görkemliğinde, ruh ortaya çıkar.) yazısını okuyorum. Burada durmalı işte. İlk yıldız doğdu bile, sonra karşı tepede üç ışık; birdenbire, habersizce iniverniş gece, ardımdaki çalılarda bir mırıltı ve bir meltem, gün bende tatlılığını bırakarak kaçıvermiş.

Değişmemiştim elbette. Ne var ki, yalnız değildim artık. Prag'da duvarlar arasında bunalıyordum. Burada dünyanın önündeydim, kendi çevreme yansımıştım, evreni kendime benzer biçimlerle dolduruyordum. Öyle ya, güneşten söz etmedim daha İçinde çocukluğumun geçtiği yoksulluk dünyasına duyduğum bağlılığı ve aşkı neden sonra anladığım gibi, güneşin ve doğuşuma tanık olmuş ülkelerin dersini de ancak şimdi sezinliyorum. Öğleden biraz önce, dışarı çıkıyor, uçsuz bucaksız Vicence ovasına bakan bildiğim bir noktaya doğru yöneliyordum. Güneş hemen hemen en yüksek noktasında, gökyüzü güçlü ve havalı bir mavilik içinde oluyordu. Buradan dökülen bütün ışık, tepelerin yokuşundan iniyor, selvileri ve zeytinleri, ak evleri ve kırmızı çatıları elbiselerin en ateşlisiyle giydiriyor, sonra gidip güneşte tüten ovada kayboluyordu. Her seferinde de, hep aynı yokluktu karşımdaki. Sonra ben, şişman ve kısa küçük adamın yatay gölgesi. Sonra, güneşte ve tozlar içinde kasırga gibi dönen bu ovalarda, bu yanıp kavrulmuş otlarla çıtır çıtır olmuş, kazınmış tepelerde, parmağımla dokunduğum şey, içimde taşıdığım şu hiçlik duygusunun çıplak ve çekicilikten yoksun bir biçiminden başka bir şey değildi. Bu memleket beni kendi benliğimin göbeğine getiriyor, beni gizli bunalımımın karşısına yerleştiriyordu. Ama Prag'daki bunalımdı bu, değildi de. Nasıl açıklamalı bunu? Elbette, ağaçlarla, güneşle, gülümsemelerle dolu bu İtalyan ovasının önünde, bir aydır beni kovalayan ölüm ve insandışı kokusunu başka yerlerde olduğundan daha iyi kavradım. Evet, bu göz yaşından uzak doluluk, bu içime dolan, sevinçten yoksun huzur, geri dönmeyen şeyin: bir vazgeçişle bir ilgisizliğin kesin bilincinden başka bir şey değildi. Roman kahramanlarını bir yana bırakırsak ölmek üzere olan, üstelik de bunu bilen bir kimsenin, karısının kaderiyle ilgilenmediği gibi. İnsanın iç çağrısını gerçekleştirir bu adam, bu da bencil, yâni umutsuz olmaktır. Bana gelince, bu memlekette hiçbir ölümsüzlük vaadi yok. Vicence'ı görecek gözlerim, Vicence'ın üzümlerine dokunacak ellerim, Monte Berico'dan villâ Malmarana'ya giden yolun üzerinde gecenin okşayışını duyacak [illegible] madıktan sonra ruh[illegible] [illegible] den yaşamımın ne çık[illegible]

Evet, bütün bunlar [illegible] Ama, aynı zamanda [illegible] neşle birlikte [illegible] bir şey giriyordu. [illegible] nokta sına gelmiş bilincin [illegible] noktasında her şey [illegible] tım atılacak ya da [illegible] bir külçe gibi görünüyor[illegible] Bir büyüklük [illegible] duyuyordum. Derin [illegible] dünyanın en güzel [illegible] den birinin [illegible] karşılaştırılmasında [illegible] bunu. Aynı zamanda [illegible] hem de bilinçli olma [illegible] çıkarıyordum bundan. [illegible] güç, öylesine aykırı [illegible] kadarı yeterdi bana. Ama [illegible] o zaman öylesine [illegible] duyduğum şevin bir [illegible] lamışımdır bile. Öte [illegible] Prag'a ve orada yaşadığım [illegible] ediğ günlere sık sık [illegible] rime kavuştum. Yalnız [illegible] zı, ekşi bir hava ve sirke [illegible] gelip kaygımı uyandırır. Vicence'ı düşünmem gerekir o zaman. Ama ikisi de değerlidir benim için, ışık ve yaşama aşkımı o anlatmak istediğim umutsuz deneye olan gizli bağlılığımdan [illegible] ayıramam. Anlaşılmıştır [illegible] ben seçmeye boyun [illegible] yorum. Cezayir şehrinin [illegible] kapıları kara [illegible] mezarlık vardır [illegible] dildi mi, vâdi [illegible] ardında da [illegible] likle göğüs [illegible] [illegible]

Çeviren: [illegible]

Camus'nün Güçlü ve Güçsüz Yanı

Gaetan PICON

Başkaldırışında ve tutkularında sonuna değin gitmediğinden ötürü kızabiliriz Camus'ye. Çünkü gücünü tümüyle kullanmaz, sanki askıda tutar onu, yarı yolda duruverir. Aza katlanmanın, sürekli isteyiş içinde bulunmanın verdiği o beylik tad, bir denge ve bilgelik istemiyle yüzyüze getirir bizi. İşte yazarın olgunluğu buradadır. Ama zayıflığı, tutarsızlığı da buradadır. Camus'yü kollayan tehlikeler onun niteliklerinde saklıdır: Nitekim erinçten (huzurdan) soğukluğa, dengeden durukluğa, aza katlanıştan yoksulluğa düşmek tehlikesiyle karşı karşıyadır. Belki de onun yanılgısı, taşıdığı bütün eğilimleri anlatmağı, hepsini bir düzen içinde toplamağı dilemiş olmasıdır. Aralarından kimilerini seçerek hiç zayıflatmadan sonuna kadar götürmekten kaçınıp yarı buçuk bir düzenle yetinmiş olmasıdır. Bundan ötürü Camus'nün eserleri değişik ve çelişik seslerle titreşir durur. Çünkü bu eserlerde başkaldırışla saçma, ilgisizlikle tutku, soğuklukla lirizm, soyutlukla duyarlık bir arada bulunur. Onlarda hem evrenselin, hem de görünümlerin, hem ölümsüzün, hem de zamanın anlamı yan yanadır.

Bize öyle geliyor ki Camus, tutkularından birini sonuna değin götürdüğü zaman kendini daha iyi ortaya koyuyor: Örneğin, Yabancı'nın başındaki o aşırı ilgisizlikte, Düğünler'deki o içli kurtuluşta, Caligula'nın sonundaki o dokunaklı konuşmada olduğu gibi... Yazık ki Camus ileri gitmemeyi yeğ görüyor. Bu yüzden de Veba'daki değişik sesler daha fışkırırken boğuluyorlar: Lirizm karşısındaki güvensizlik giderek lirizmi köstekliyor. Sessizce lirizme açılan yalınlık, henüz kıvılcımlanmadan sönüyor, böylece Camus'nün her kitabında canlandırmağa kalktığı efsaneler (sözgelişi yabancı efsanesi, saçma kahraman efsanesi, vebaya tutulan şehir efsanesi) tam bir dolgunluk ve zenginliğe varamıyorlar.

Oysa, açıkgörünün sakatladığı şiire de yer vermek gerekirdi burada. Çünkü bu efsanevi yaratıklar düşe övgürce çağrılarını gönderirken zihni bir anlam yüklenirler. Yabancı'nın sonunda keşişle Meursault arasında geçen konuşmadaki simgeli (symbolique) soyutluğun hem efsaneyi hem de hikâyeyi zayıflatması bundandır. Veba'daki o zihnî ve mecazi konuşmaların kitabın gücünü azaltması, onu gerçeklikten soyutluğa doğru tehlikeli biçimde sürüklemesi bundandır.

Çeviren: Asım BEZİRCİ

Gelecek sayıda:

Luchino Visconti ve Leonar

Türkcede Camus

VEBA. Çeviren: Oktay Akbal. İkinci baskı. Varlık Yayınevi İstanbul. 4 lira.

YABANCI. Çeviren: R. N. Güntekin Birinci baskı. Varlık Yayınevi, İstanbul 2 lira.

YABANCI. Çeviren: Vedat Günyol. Martı Yayınevi, İstanbul 2.3 lira.

YANLIŞLIK. Çeviren: Ferid Edgü, Ataç Kitabevi, İstanbul. 2 lira.

DÜŞÜŞ. Çeviren: Ferid Edgü Ataç Kitabevi, İstanbul. 3 lira.

SİSYPHE EFSANESİ. Çeviren: Tahsin Yücel, Ataç Kitabevi İstanbul 4 lira.

SÜRGÜN VE KRALLIK. Çevirenler: A. Benk, A. Bezirci, Teo, C. Çapan, S. Hilâv. Düşün Yayınevi İstanbul. 3 lira.

DENEMELER. Çevirenler: S. Eyüboğlu, Vedat Günyol. Çan Yayınevi, İstanbul. 4 lira.

TERSİ VE YÜZÜ. Çeviren Tahsin Yücel. Ataç Kitabevi İst. 3 lira

Prof. Enos'un Yeni Raporu

Doğan Avcıoğlu

Amerikalı genç Profesör Enos, memleketimizdeki ilk gelir dağılımı incelemesini yaptığı için haklı bir şöhret kazandı ve Türkiyede ismi en çok duyulan yabancı uzman oldu.

Prof. Enos şimdi ilk incelemelerini derinleştirmiş ve 5 yıllık kalkınma plânımız hakkında, Amerikan Yardım Teşkilâtı (A.I.D.) hesabına 156 sayfalık bir rapor hazırlamıştır. A.I.D. nin bu yeni raporunda, 5 yıllık kalkınma plânımızın iki temel hedefi üzerinde durulmaktadır. Bunlardan ilki, mümkün olan en yüksek kalkınma hızını gerçekleştirmek, öteki ise sosyal adaleti sağlamaktır.

Bu kısa yazıda biz sâdece, Enos'un sosyal adalet açısından plân hakkındaki görüşlerini belirteceğiz. Gelecek sayılarımızda da Enosun kalkınma dâvâmıza ait düşüncelerini ele alacağız.

1962 de durum

Prof Enos, incelemesine 1962 yılı gelir dağılışı durumunu tesbit ederek başlamaktadır. 1962 durumuna göre, müteşebbis sınıf adı verilen çalışan nüfusun yüzde 0,7 si millî gelirin yüzde 24.4 ünü almaktadır. Tarım kesiminde ise, çalışan nüfusun yüzde 72.2 sinin millî gelirdeki payı yüzde 22.4 tür. yâni mutlu azınlık dediğimiz yüzde 0,7, fakir yüzde 72,2 den çok daha yüksek gelire sahiptir! Bu durumda Prof. Enos, Türkiyedeki gelir dağılımının son derece adaletsiz olduğu hükmüne varıyor.

Bu adaletsizlik, müterakki vergiler yoluyla bir hayli düzeltilebilirdi. Fakat Türkiyede müterakki bir vergi sistemi mevcut mudur? Hayır, diyor. Prof. Enos. Zira tarım ve bina gelirleri, ya vergiden muaftır, ya da çok az vergilendirilmektedir. Müteşebbis sınıf ise geniş çapta vergi kaçırmaktadır. Prof. Enos'un hesaplarına göre, müteşebbis sınıf beşte 4 veya sekizde 7 oranında vergi kaçakçılığı yapmaktadır! Yâni müteşebbis sınıf, ödemesi gereken verginin ancak sekizde birini ödemekte, gerisini kaçırmaktadır. Bu sebeple, vergilemeden sonra da gelir dağılışındaki adaletsizlik sürüp gitmektedir. Nitekim 1962 de, dargelirli memur ve ücretlilerle, zengin müteşebbis sınıfın toplam vergi yükü oranı hemen hemen eşittir. Ortalama geliri 129 bin 900 lira olan müteşebbis sınıfın vergi yükü yüzde 27, 9430 lira yıllık gelirli memur sınıfının ise yüzde 26 dır. Bu durumda Prof. Enos, şöyle diyor:

«Türkiyede vergiler ödendikten sonra da gelir dağılışındaki adaletsizlikler hâlâ çok büyüktür. Bu adaletsizlik, devam ettiği takdirde, memleketin ekonomik gelişmesini baltalıyacaktır.»

1967 de ne olacak?

Kalkınma plânına göre, 1962 de, 51,8 milyar olan gayri sâfi millî hasılâ 1967 de 73 milyarı bulacak ve adam başına gelir 1760 liradan 2160 liraya yükselecektir.

Plâna göre, mutlak olarak her sosyal grubun geliri artacak, fakat bu artış her sosyal grup için farklı olacaktır. İstihdamın ve kamu sektörü yatırımlarının artması ve sanayileşme dolayısıyla, ücretli ve memur sınıflarının millî gelirdeki nisbî payı yükselecek, buna karşılık tarım ve müteşebbis gruplarının nisbî payı azalacaktır. Fakat bu değişiklikler önemsizdir ve bunun tam aksi de olabilir. Prof. Enos'a göre, kalkınma plânındaki millî gelir tahminlerinden çıkarılabilecek «en önemli sonuç» şudur: «Gelir dağılımında öngörülen değişiklikler o kadar azdır ki, bu değişiklikler önceden kestirilemez. Önemli bir değişiklik, ancak vergi sistemi sâyesinde mümkündür.» Başka bir deyişle, gelir dağılışındaki aşırı adaletsizlikleri gidermek, vergi sistemini âdil bir hâle getirmekle gerçekleştirebilir.

Adil vergi sistemi

Prof. Enos, kalkınma plânında vergilerin ideal dağılışı hakkında bilgi bulunmayışını noksanlık saymakta ve bu eksikliği kendisi tamamlamaya çalışmaktadır.

Vergi dağılışında âdil ölçü ne olmalıdır? Prof. Enos, bu konuda felsefî tartışmalara dalmadan, bugünkü gelir vergisi tarifemizi ölçü almakta ve gelirlerdeki artışların bu târifeye uygun şekilde vergilendirilmesini teklif etmektedir. Meselâ mevcut gelir vergisi târifesine göre, ilk dilim olan 2500 lira yıllık gelir, vergiden muaftır. 5 bin liralık gelirin geri kalan 2500 lirası yüzde 15 oranında vergilendirilir. Bu oran, 2 milyon liralık gelirde yüzde 60'ı bulur.

Prof. Enos, bütün gelirler, bu târifeye uygun şekilde vergilendirilmelidir diyor ve bu tarifeye göre ödenmesi gereken vergi miktarıyla, fiilen ödenen vergi miktarını karşılaştırıyor. Enos'un bu konuda vardığı sonuç şudur:

1963 yılında, düşük tarım geliri grubu 777 milyon, ücretliler 2 milyon 325 milyon, memurlar 590 milyon lira, ödemeleri gerekenden fazla vergi ödiyeceklerdir. Buna karşılık, orta ve yüksek tarım gelirleri grupları 401 milyon, müteşebbis sınıf ise 1 milyar 974 milyon lira, ödemeleri gerekene nazaran az vergi vereceklerdir! Yalnız böyle bir düzeltmeye gidilirse, vergi gelirlerinde 1 milyar 317 milyon lira bir azalma olacaktır. Halbuki plânın gerçekleştirilebilmesi amacıyla 1967 de 14 miliyar 680 milyon lira vergi gelirine ihtiyaç vardır. Bu geliri sağlamak için gereken miktarı, bütün sosyal gruplar eşit şekilde paylaşmalıdırlar. Enos, müterakki verginin yanı sıra, her sosyal grubun yüzde 3,9 oranında vergilendirilmesi sûretiyle, gerekli gelirin elde edilebileceğini hesaplamıştır. Buna göre ortaya aşağıdaki tablo çıkmaktadır:

Tabloda görüldüğü gibi, gelir dağılışında bir dereceye kadar adalet sağlıyabilmek için, müteşebbis sınıfın 1967 yılında, 1963'e nazaran 4 milyar 158 milyon lira daha fazla vergi ödemesi, işçi ve memur sınıflarının vergiyükünün ise 1 milyar lira kadar azaltılması lâzımdır. Böylece, vergiden sonra 1963'te 102 bin 500 lira olan ortalama müteşebbis geliri 1967 de 72 bin 800 liraya düşecek, aynı tarihler arasında ücretli grubun vergiden sonraki ortalama yıllık geliri 4070 liradan 4980 liraya çıkacaktır. Memur grubunun geliri, 7010 liradan 7660 liraya geçecektir. Düşük tarım geliri grubunun ortalama geliri ise, 1010 liradan 1270 liraya yükselecektir. Buna rağmen, en yüksek müteşebbis sınıfı geliri ile en düşük tarım geliri arasında, 50 misli fark kalacaktır. Yâni ileri ülkelerde en ufak ve en yüksek gelir grupları arasındaki fark, 6 ilâ 10 katı aşmazken, Türkiye için 50 kat gibi yüksek bir fark kabul edilmektedir. Bu, çok mütevazi bir hedeftir.

Halbuki ne yaptık?

Bu mütevazi sosyal hedefe ulaşabilecek miyiz? 1963'te alınan vergi tedbirleri, bizi bu mütevazi hedefe az da olsa yaklaştıracak mıdır? Prof. Enos'un bu sorulara cevabı kesin bir hayırdır. Prof. Enos'un yaptığı hesaplara göre, 1963 ün vergi reformu, ücretli ve memur gruplarının vergi yükünü arttırmakta, zengin müteşebbis sınıfın vergi yükünü ise geniş ölçüde azaltmaktadır. Bu durumda, Enos'un vardığı hüküm şudur:

«Kaçınılmaz vakıa şudur ki, müteşebbis sınıfın vergi yükü azalacaktır. Bu ise müterakki vergi sisteminin tam tersi bir durumdur. Müterakki sistemde, gelirler artarken, en zengin sınıfın vergi yükünün azalması değil, artması gerekir. Bu sebeple, Türkiyede 1962 ve 63 yılları arasında yapılan vergi değişiklikleri, sosyal refahı iyileştirmiyecek, aksine kötüye götürecektir.»

A.I.D. Raporu şu cümlelerle son bulmaktadır: **«1963 için öngörülen yeni vergi tedbirlerinin temel sonucu, en zengin grubun vergi yükünü hafifletmek olacaktır. Artan vergi yükü, bu hafifletme yüzünden, ücretli, memur ve ilk defa gelir vergisi ödiyecek olan yüksek tarım geliri grupları tarafından paylaşılacaktır.»**

Demek ki, Plânın sosyal hedeflerine ulaşılamıyacak, gelir dağılışındaki aşırı adaletsizlik, önümüzdeki yıllarda daha da artacaktır. Kapitalist gelişmenin az gelişmiş ülkelerdeki fiyatı budur. Yalnız, uyanan kütleler 1963 Türkiyesinde bu fiyatı ödemeye aslâ râzı olmıyacaklardır. Nitekim Enos raporu da, «Devam ettiği takdirde bu adaletsizlik, memleketin ekonomik gelişmesini baltalıyacaktır» hükmüne varmaktadır.

Vergi Adaleti Tablosu

Sosyal Gruplar	1963 de ödenen vergi oranı %	1967 de ödenmesi gereken vergi oranı %	1967 de ödenmesi gereken vergi toplamı (Milyon lira)	1963 vergi miktarı (Milyon lira)	Vergi yükünde gerekli değişiklik (Milyon lira)
I — Düşük tarım geliri grubu	6,9	3,9	540	777	— 237
II — Orta tarım gelir grubu	10 8	17.1	867	442	+ 425
III — Yüksek tarım gelir grubu	18.9	30.5	1501	744	+ 757
IV — Ücretliler grubu	24.6	14.2	3169	4000	— 831
V — Memurlar grubu	28.1	18.3	1075	1210	— 135
VI — Müteşebbisler grubu	24.9	43.4	7528	3370	+ 4158

NOT: Okuyucularımız, YÖN'ün 59. sayısın da, bu sosyal grupların tarifini bulacaklardır